

100

ЗАПИТАНЬ ДО
СВЯЩЕНИКА

Про Віру, Святі Таїнства, Життя Церкви

Свічадо

100 запитань до священика

ПРО ВІРУ, СВЯТІ ТАЇНСТВА І ЖИТТЯ ЦЕРКВИ

На запитання відповідає
о. д-р Михайло Димид

Львів

Видавництво "СВІЧАДО"

2009

УДК 271.4-725-46

ББК 86.377-4

П 67

Серія «100 запитань до священика»
створена на основі рубрики «Запитання до священика»
офіційної інтернет-сторінки УГКЦ www.ugcc.org.ua

Художнє оформлення
Романа Скиби

Видавництво спирається на
«Український правопис. Проєкт найновішої редакції»
Інституту української мови НАН України (1999)

П 67 Про віру, святі таїнства і життя Церкви. — Львів:
Свічадо, 2008. — 148 с. (серія «100 запитань до свя-
щеника»)

ISBN 978-966-395-298-7

На запитання мирян на сторінках цієї книжки —
четвертої з серії — відповідає фахівець з канонічного
права, який розтлумачує різні життєві ситуації і відпо-
відні церковні приписи щодо них.

Для широкого кола читачів.

УДК 271.4-725-46
ББК 86.377-4

ЗМІСТ

I. ВІРА І ВЧЕННЯ ЦЕРКВИ.....	7
Євангельська благовість і спасення	7
Ставлення Католицької Церкви до різних культурних і релігійних течій та суспільних явищ	17
II. ЛІТУРГІЙНЕ ЖИТТЯ ЦЕРКВИ	20
Храм та богослуження	20
III. СВЯТІ ТАЇНСТВА.....	28
Хрещення і миропомазання	28
Покаяння	42
Подружжя.....	44
Священство.....	92
IV. ЖИТТЯ ХРИСТИЯНИНА	97
Духовне вдосконалення. Різні ситуації в житті християнина	97
Передподружні стосунки	100
V. ІСТОРІЯ ЦЕРКВИ.....	103
VI. СУЧАСНЕ ЖИТТЯ ЦЕРКВИ.....	112
VII. ЕКУМЕНІЧНІ ПИТАННЯ.....	121
VIII. ЦЕРКОВНЕ ПРАВО.....	129

I. ВІРА І ВЧЕННЯ ЦЕРКВИ

Євангельська благовість і спасення

1. Як визначити, чи чула людина Євангельську благовість?

Віра в живого Бога — це дар, який даний не всім. Те, що хтось чув про Євангеліє, ще не означає, що він має живу віру.

Таїнство хрещення, яке приймає людина, дає їй змогу увійти в спільноту спасення, тобто в Церкву, якою є Тіло Христове, власне для того, щоб вона постійно зростала у вірі, щоб її віра творила єдність розуму, душі і духа. Іншими словами, це Божий дар, даний для того, аби ми ділами могли сповняти віру, що, однак, вимагає постійного черпання сили з таїнств і наполегливої праці над собою.

Якщо хтось охрещений, то це значить, що він має потенціал від Бога поглиблювати свою віру в Нього і доходити до усвідомлення відповідальності за своє тіло як таке, в яке і Господь Бог воплотився під час свого Різдва. Вже не я і Бог, а я, ти і Бог — спільнота, добрі діла, благовість...

У пункті 16 Догматичної Конституції про Церкву *Lumen gentium* (Світло народів) II Ватиканського Собору читаємо: *Та й Боже Провидіння не відмовляє конечних до спасення засобів тим, що без вини ще не прийшли до виразного пізнання Бога та намагаються,*

не без Божої благодати, досягнути праведности життя. Скільки бо в них добра й правди, все те Церква уважає як приготування до Євангелії та дане Тим, хто просвічує кожного чоловіка, щоб міг спастися*.

Див. також: <http://www.ugcc.org.ua/ukr/question/right/article;1088/>

2. Чи можуть спастися нехристияни без входження у лоно Церкви, а тільки за посередництвом добрих діл?

Без входження в лоно Церкви ніхто не може отримати спасення, яке дарував Голова Церкви — Ісус Христос.

Добрі діла людини допомагають їй прямувати до спасення, якщо вони вчинені в стані Божої благодати — тоді їх сповнення є процесом обожествлення людини. Все діється для поширення Царства Божого силою Божою: і в поодинокій людині; й у Вселенній, що складається з усіх людей на землі; і в тих, котрі відійшли від нас і тепер перебувають у стані очищення. Благодать можна осягнути тільки в Церкві через святі таїнства. «Добрі діла» без благодати — це діла, які спрямовані на людину як причину і виконавця добра, а не на Бога.

Непростим, однак, є питання: хто входить в лоно Церкви? Українська Греко-Католицька Церква, що є Київською Церквою, тримає широко відкритими свої двері для всіх категорій людей, оскільки вірить у безмежність Божого милосердя, головна мета якого — спасення кожної людини.

«Нехристиянство» є різних видів. Якщо воно стосується людини, яка не чула євангельської Доброї Новини і керується природними законами, що їх Бог-Сотворитель заклав у її серце, совість і розум, то УГКЦ

* Усі матеріали II Ватиканського Собору цит. за: Документи Другого Ватиканського Собору. Конституції. Декрети. Декларації, Львів: Свічадо, 1996.

вірити, що ця людина через невідому просвітницьку дію Святого Духа є уцерковлена і, отже, благословенна Господом бути обожествленою, тобто спасенною.

3. Що говорить Церква про можливість спасення не-католиків (наприклад протестантів) та іновірців (наприклад мусульман)?

Українська Греко-Католицька Церква, яка є Київською Церквою, православно-католицькою в сопричасті із Римською Церквою, вірить, що лише в Церкві, яка є в сопричасті із Римським Архиєреєм, можливе спасення. Це спасення, однак, не обмежене суто конфесійною належністю, як колись про це помилково наголошувало.

Про «нове світло» та належність до Церкви, «як це розуміє Бог», можна прочитати в Догматичній Конституції про Церкву *Lumen gentium* (Світло народів) II Ватиканського Собору (пп. 15 і 16). Щодо протестантів у Конституції зокрема написано:

Із тими ж, що охрещені та втішаються іменням християн, але не визнають повної віри чи не вберігають єдності спільноти з наслідником Петра, Церква з-за багатьох причин узнає себе з ними злученою. Багато бо є таких, що почитають Святе Писання як правило віри і життя та виказують щире релігійне ревність, з любов'ю вірують в Бога Отця всемогутнього і в Христа, Сина Божого, Спасителя, назначені хрещенням, що ним злучені з Христом... Щодо мусульман читаємо: Ті ж, вкінці, що ще не прийняли Євангелії, різними іншими способами напрямлені до народу Божого... програма спасення охоплює й тих, що визнають Творця, а між ними найперші ж мусульмани, що, визнаючи віру Авраама, разом з нами почитають одного Бога, милостивого, що судитиме людей в останню днину.

4. Чи будуть спасенні ті, що накопичують багатства, адже це вмілі управлінці, що теж можуть бути жертівними? Який зміст їхнього духовного життя?

У ХХ ст. Українська Греко-Католицька Церква перетворилася із «Церкви селян» на «Церкву міста і села». Ця зміна статусу, викликана новим соціальним станом багатьох її вірних, була спричинена економічною та політичною міграціями, а також переслідуваннями. Хоча міщан, які самі були б управителями великих матеріальних та фінансових ресурсів в УГКЦ мало. Міщани-члени УГКЦ — це переважно новий середній клас, який все ж ще обмежений у своєму світосприйнятті через те, що вперше має справу з багатством. Воно для нових міщан стало не просто засобом для реалізації у житті, а майже єдиною метою існування, оскільки, вийшовши з убогости, вони сильно прагнули збагачення.

Митрополит Андрей звертав свого часу увагу пресвітерів на те, щоб мати здоровий підхід і любов як до бідного, так і до багатого вірного. Про економічне питання Митрополит Андрей згадує вже у своєму пастирському листі «Перше послання пастиря»**, написаному у Станиславові у день св. пророка Іллі 1899 р. Ось декілька уривків із нього:

**«Старання про дочасні добра
та Христова наука. Праця та оцудність**

Люди часом думають, що наука Ісуса Христа стоїть на перешкоді у старанні про дочасне майно. Однак так не є!

Як Господь Бог наказав першим нашим родичам працею заробляти собі на життя: — *“В поті лиця твого*

** Подано з невеликими виправленнями.

їстимеш хліб твій!” (Бут. 3, 19) — так наука Ісуса Христа накладає на нас обов’язок працювати на себе самих, на дітей та родину.

Кожний *“хай працює (каже св. ап. Павло), творивши власними руками добро, щоб він мав змогу дати тому, хто потребує”* (Єф. 4, 28). А знову в іншому місці каже: *“Пильно старайтеся... клопотатися кожен своїми справами та працювати власними руками, — так, як ми були наказали!”* (1 Сол. 4, 11)

Крім того, наука Ісуса Христа ще й помагає досягти добробуту. Бо освячує і скріпляє те, що на гадку всіх розумних людей, є єдиною чесною дорогою, щоб здобути майно.

Вона вчить праці, ощадности та взаємної допомоги.

І справді: *ліпше працює той, що для нього праця є не лише орудником для досягнення чогось, але і обов’язком від Бога.* Така праця приносить не тільки дочасне добро, але і вічну нагороду.

Ліпше ощаджувати вміє той, хто на свою працю глядить не як на винятково свою власність, але і як на власність своїх дітей і будучого покоління, — а почасти й власність цілого народу. — І хто пам’ятає, що з Божих дарів має колись здати строгий рахунок перед Богом.

І *взаємна поміч успішна й ліпша, коли основана вона на взаємному пошануванню свого добра й на справжній любові ближнього, опертій на спільних переконаннях віри.*

Так! *Добрі християни ліпше працюють; — є ощадніші і більше собі взаємно помагають!* Тому-то я не тільки, що не бороню вам старатися мати майно, але ще й хочу вам сказати, що *ви ще замало дбаєте про своє добро.* Замало вмієте шанувати свою працю, бо марнуєте її легкодушно!

Будьте ж працьовитими, ощадними й тверезими!
А праці своєї не марнуйте!

А передусім тримайтеся своєї землиці! Не випускайте її зі своїх рук!

Стережіться лінивства! У всіх званнях і станах суспільства *лінивство* є заразою, — марнуванням свого добра. Бо *час*, призначений на працю, є теж Божим даром, — і то *цінним даром!* Працею можна перетворити його у майно, а дармуванням та лінивством — на велику шкоду, і то не лише тимчасову, але й у тисячу разів більшу, бо вічну.

Працьовитий чоловік не має часу грішити. Такий чоловік є добрим мужем для своєї дружини, добрим батьком для своїх дітей, а для сусіда — добрим прикладом і помічником. Є у нього що дати вбогому! І діти його ліпше виховані, і в господарстві його ліпший порядок, а з часом і достаток.

Лінивий чоловік, навпаки ж, до праці тяжкий, є тягарем і для родини, і для цілої громади! Не тільки тому, що марнує своє майно, але що через своє лінивство стає взагалі неспосібним до праці! Бо з лінивством увиходить у його душу й усяка гниль, і всяка неморальна нечистота.

Як то мило поглянути на село, де нарід працьовитий, — де вже зі сходом сонця всі беруться до праці! У тих людей і в хаті, і на обійсті, і в оборі, і на полі, — всюди гарно і все в порядку.

У них і страва ліпша тай здоровіша! А від ліпшої страви — більша й охота та сила до праці!

При таких людях й убогого нагодують, і сирота найде поміч, і вдовиця з голоду не згине! У таких людей і худобина ліпше та справніше працює!

Подивіться на людей по чужих краях: Не раз буває у них земля й гірша, ніж у нас, але працею та ощадністю дійшли ті люди до того, що навіть і бідніший

селянин має там кращу хату і ліпшу страву, ніж у нас і найбільший багач на селі.

Або і в нас самих: розгляньтесь, Милі Браття, по селі, де люди ошадні і працьовиті! Як то вони скоро доходять до добробуту!

Тож і ви всі збудіться зі своєї сонливости! Візьміться усильно до праці, а, дасть Бог, вже вкортці поправите свою долю...

Не ставте дочасного добра вище Бога!

При старанні про багатства перестерігає Христос лише перед одним, а саме: *Щоб люди не клали майна вище Бога*, — вище сумління, — й вище вічного щастя! Щоб Божих дарів самі собі на шкоду не повертали! Бо на правду було б то великою шкодою і правдивим лихом для чоловіка, коли б через майно кривдив один одного, коли б хто задля гроша запропащував свою безсмертну душу, відкуплену кров'ю Ісуса Христа.

Так уживане добро не є вже справжнім добром чоловіка, а справжнім злом! *“Яка користь людині, як світ цілий здобуде, а занастить власну душу?”* (Мт. 16, 26).

І я за Христом повторюю:

Працуйте, Мої Любі Браття, — дбайте про туземні блага, — цінить їх і помножуйте! З цілого серця уділяю вам благословення до тієї праці.

Але при цьому не забувайте про те, що найважливіше: *“Шукайте перше Царство Боже та його справедливість, а все те вам докладеться!”* (Мт. 6, 33)

Тим Царством Божим називає тут Ісус Христос якраз моральність, зберігання Божих заповідей та вічне щастя.

Отже, дбайте передусім про Царство Боже і все те, що до нього веде! А працю і старання про туземні речі покладіть на другому місці! Тоді будете мати за поруку від самого Бога, що в праці вам пощастить.

Тож працюйте, — але так, щоб доробляючись до-
часного добра, не стратили вічного!

Працюйте, — але з ласкою та благословенням Бо-
жим! Бо без нього далеко не зайдете і ліпшої долі на
цьому світі не досягнете!

Слово до багатих

Будьте оццями, але не скутими! — ви, багаті,
пам'ятайте, що блага, які посідаєте, — маєте від Бога.
А Бог наказав давати милостиню!

Пам'ятайте, що кожний дар, даний убогому, при-
ймає Всевишній на свій рахунок: *“Істинно кажу вам:
усе, що ви зробили одному з моїх братів наймен-
ших — ви мені зробили!”* (Мт. 25, 40) — мовить
Христос.

Пам'ятайте, що на Страшному суді колись осудить
Бог тих, що відіпхнули від себе бідніших своїх братів:
*“Тоді скаже їм тим, що ліворуч: Ідіть від мене геть,
прокляті, в вогонь вічний, приготований дияволу й ан-
гелам його, бо голодував я, і ви не дали мені їсти; мав
спрагу, і ви мене не напоїли; був чужинцем, і ви мене
не прийняли; нагим, і ви мене не одягнули; недужим
і в тюрмі, і не навідалися до мене”* (Мт. 25, 41—43).

Із цілого Вашого майна полишиться вам у хвили
смерти єдино те, що ви дали убогому!

А коли спомагаєте біднішого свого брата, — то
пам'ятайте, що він потребує не лише вашого гроша!
Іще більше потребує він не раз чинної вашої помочі
(моральної): — поради, потіхи.

Помагайте біднішому не тільки від часу до часу, але
(по своїй спроможності) й так, щоб він міг *вийти з
бід* та й стати на своїх власних ногах. Давайте убож-
чому нагоду до зарібку, — навчіть його, — покажіть
йому, як він сам може поправити свою долю!

Слово до вбогих

А вам, убогим, що жалієтесь на біду, а часом навіть і на голод, — скажу ось що: знаю, Мої Любі Браття, що тяжка і незavidна ваша доля! І коли б це було у моїй силі, забезпечив би я кожному з вас життя та й обсипав би вас достатками!

Та хоч би й не знати що на цьому світі робити, — то годі біду з нього цілковито усунути! Наша земля була, — є, — і позостане “долиною сліз”.

Господь Бог не хоче, щоб ми тут, на світі, жили так, немов би мали в ньому вікувати! Він дає нам біду й терпіння, щоб ми знали (і заодно пам'ятали), що *ми тут у вигнанні*, — що тільки там, у небі, наша справжня батьківщина.

І ви, Мої Милі Браття, — ви вбогі, що терпите, — старайтесь, оскільки це в ваших силах, усунути цю біду *працею, ощадністю і тверезістю*. Але не забувайте теж при цьому, що не без допущу Божого маєте таку долю! І що Господь Бог і для вас є милосердним та повним любови Вітцем!

Що більше! Господь Бог полюбив вас *особливішою любов'ю*, коли сам зійшов з неба і став *подібним* до вас, аби осолодити вам гірку вашу долю.

Народився в убогому вертепі, а через тридцять років працею своїх рук заробляв собі на життя. — І відтак, коли працював над спасенням людей, був таким убогим, що на правду міг сказати про себе: “*Лисиці мають нори й птавиці небесні — гнізда, а Син Чоловічий (Ісус Христос) не має де голову прихилити!*” (Мт. 8, 20).

А науку свою Він почав від слів: “*Блаженні вбогі духом, бо їхнє Царство Небесне!*” (Мт. 5, 3).

Щасливими назвав убогих! Бо коли сповняють увесь закон Ісуса Христа — то мають перед іншими право на небо.

До того ж прийняв вас за своїх братів, а своїм ученикам наказав, аби вас шанували, любили, — аби вам помагали, як самим собі.

Він до вас перших звернувся зі своєю Євангелією! З-поміж убогих вибрав собі теж перших Апостолів і через них поширив по світі неоцінені Божі дари: *“Слухайте, брати мої любі (каже св. апостол): хіба не вбогих цього світу Бог вибрав як багатих вірою і як наслідників Царства, що його Він обіцяв тим, які Його люблять?”* (Як. 2, 5).

Тому, оскільки це у Ваших силах, виправляйте свою долю, — але не нарікайте на Боже Провидіння!

Стережіться зависти та пожадання чужого добра! Бо ж Господь сказав: *“Не пожадатимеш... [нічого], що належало б ближньому твоєму!”* (Вих. 20, 17 — десята Божа заповідь). То значить: можеш бажати собі такого самого добра, як він має, але не вільно тобі сумувати з приводу його добра, — і не вільно хотіти його відобрати йому!

Якщо не виконуватимете тієї заповіді, — то до більшого добра не дійдете! А доля ваша ще прикрішою стане!

Бо кожне терпіння стає легшим, коли його приймають, віддаючись на Божу волю.

Бажайте собі виправити свою долю і про це моліться! Тільки не надійтеся на те, що неможливе! Бо надіючись на неможливі речі, втратите охоту до праці і до того, що можна досягти!»

У другому своєму посланні, уже будучи єпископом Станиславівським, Кир Андрей пише пастирського листа до духовенства в той сам день св. пророка Іллі 1899 р. під заголовком «Наша програма». Ось один уривок із нього:

«А в економічній ділянці мусимо показати необхідність і практичність науки Ісуса Христа!»

Багатших треба спонукати до любови та милосердя супроти убогих, — а убогих остерігати перед пожаданням чужого добра.

в) Треба нам теж брати в свої руки *кермо в економічній праці!* Треба людям помагати закладати християнські крамниці, шпихлірі***, позичкові каси, різні господарські і ремісничі спілки та всякі інші пожиточні з економічного погляду установи.

Нехай знають люди, що завжди можуть сподіватися на всяку нашу поміч!

Нехай знають, що ми дбаємо про їхнє добро!

— А ми тільки одного від них вимагаємо: *щоб були добрими християнами; — щоб не були байдужими або противними вірі та Церкві!*

А коли так поступатимемо, то можемо бути певними, що цілий народ піде з нами».

Ставлення Католицької Церкви до різних культурних і релігійних течій та суспільних явищ

5. Чи може людина, яка є масоном, взяти у Церкві шлюб?

Належність до масонства можна порівняти до членства в комуністичній партії. Церква засуджує ті масонські організації, які працюють на знищення Церкви, так само як вона засуджує атеїстичний комунізм. Якщо, після ретельної перевірки мети та завдань того чи того товариства, немає свідчень, що воно працює проти Церкви, то з одруженням у Церкві член това-

*** Стодоли — прим. авт.

риства не має мати проблем. Але якщо належність до масонства є свідомим вибором, щоб діяти супроти Церкви, то шлюб такої людини в Церкві не є до речний. Такий шлюб міг би, однак, відбутися, якщо би він означав початок розриву із організацією, яка теоретично чи практично діє на шкоду Церкві. Щодо чинних нині законів, то масонство в них не згадано прямо, а зазначено:

Кодекс Канонів Східних Церков (ККСЦ), кан. 1448 — § 1. Хто на публічному видовищі, в проповіді, в розповсюдженому творі або в інший спосіб за допомогою засобів суспільної комунікації допускається блюзнірства або тяжко ображає добрі звичаї, або зневажає релігію чи Церкву, або викликає до них ненависть чи погорду, повинен бути відповідно покараний.

§ 2. Хто вступає в організацію, яка діє проти Церкви, повинен бути відповідно покараний.

Кодекс Канонічного Права Римської Церкви (ККПРЦ), кан. 1374 — Того хто вступає в об'єднання, яке злосамішлює проти Церкви, треба піддати справедливому покаранню; того ж, хто піддержує такого роду об'єднання чи руководить ними, треба покарати інтердиктом.

У Римській Церкві інтердикт — це кара, яка забороняє вірному приступати до святих таїнств і брати участь у прилюдних церковних обрядах. Інтердикт закінчується, коли покараний кається та навертається. В праві для Східних Церков римського сопричастя немає автоматичних інтердиктів. Все має відбуватися згідно з рішенням єпископа чи церковного суду.

У кінцевому підсумку, якщо ви масон, який проти Церкви, то не одружуйтеся в Церкві; якщо ви масон, який вболіває за Церкву, — ставайте членом Церкви й одружуйтеся як християнин. Якщо ви масон, при-

хильний до Церкви, але ще не готові бути уцерковленим і хочете одружуватися в Церкві — то можете це зробити згідно з канонам ККСЦ про перешкоди щодо подружжя. Цей канон звучить так:

Кан. 803 — § 1. Правосильно укладати подружжя з нехрещеними не можна.

§ 2. Якщо під час одруження сторона загально вважалась хрещеною або її хрещення було сумнівним, то треба припускати, згідно з приписом кан. 779, правосильність подружжя, поки достовірно не буде доведено, що одна сторона є хрещена, а друга нехрещена.

§ 3. Щодо умов диспензування слід застосовувати кан. 814.

Кан. 814 — Дозвіл з виправданої причини може дати місцевий єрарх, але нехай його не дає, якщо не будуть виконані такі умови:

1-е — католицька сторона повинна заявити, що вона готова відсунути від себе небезпеку втрати віри, і дати щиру обіцянку, що зробить усе в міру сил, щоб усі діти були охрещені і виховані в Католицькій Церкві;

2-е — друга сторона повинна бути своєчасно повідомленою про обіцянки, які дала католицька сторона, так щоб справді була свідомо змісту обіцянки і зобов'язання католицької сторони;

3-є — обидві сторони повинні бути ознайомленими з цілями й істотними особливостями подружжя, яких не може виключити жодна сторона.

II. ЛІТУРГІЙНЕ ЖИТТЯ ЦЕРКВИ

Храм та богослуження

6. Де саме вказано, що людина має обов'язок брати участь у Божественній літургії у неділі й свята? Які ще практики повинен здійснювати християн та згідно з якими приписами чи законами?

Ставлення людини до Бога у Церкві має полягати у любові. У цьому суть часто уживаного поняття «Царство Боже». Нас записали в «Книгу життя» під час хрещення. Ми отримали самого Святого Духа під час миропомазання, і цей дар був скріплений миром, а наслідки його ми носитимемо вічно. Такий наш життєвий вибір ми не даремно називаємо другим народженням, бо він дійсно означає, що наш шлях — це наслідування Христа. Але Христос не тільки воскрес і царює, Він терпів та помер. Все це плід любови, а не закону. Таким має бути і наш вибір, бо ми не можемо бути більшими, ніж наш Учитель. Іншими словами, любов — це справа серця. Коли в подружжі доходить до розмов, хто які права й обов'язки має, це вже не є ідеальна молода пара. Так само в Церкві вислів «люби, і все, що робитимеш, буде добре» завжди буде актуальним для тих, які справді хочуть відчутти Бога, бути учасниками Царства, царювати. Бо інші — це лише

спостерігачі, ті які закопали талант і чекають на прихід Господаря, не помножуючи отримані духовні багатства як для себе, так і для спільноти. Але оскільки Церква має працювати найбільше для них і для грішників та до них іти й оскільки навіть постійні відвідувачі храмів мають проблеми із розрізненням букви і духу закону, то для цього існують приписані правила. Щодо Божественної літургії, то вони такі:

§ 1. Вірні зобов'язані в неділі і приписані свята брати участь у Божественній літургії або у відслуженні церковного правила, відповідно до приписів або законного звичаю власної Церкви свого права.

§ 2. Щоб вірні могли легше виконувати цей обов'язок, встановляється корисний час, починаючи від вечірні попереднього дня аж до кінця неділі або приписаного свята.

§ 3. Наполегливо доручається вірним приймати в ці дні або навіть частіше, або щоденно Пресвяту Євхаристію.

§ 4. Вірні повинні в ці дні утримуватися від виконання тих робіт і занять, які перешкоджають віддавати Богу честь і переживати радість, властиву Господньому дню, а також користуватися належним духовним і фізичним відпочинком.

Сьогодні в УГКЦ приписи щодо свят встановлює Синод Єпископів УГКЦ, який у тексті Партикулярного права УГКЦ в кан. 114 постановив так:

Окрім неділі, вірні зобов'язані святкувати такі церковні свята: 1. Різдво Христове; 2. Богоявлення Господнє; 3. Вознесіння Господнє; 4. Благовіщення Пресвятої Богородиці; 5. Успіння Пресвятої Богородиці; 6. Свято Верховних апостолів Петра і Павла. У ці дні вірні зобов'язані брати повну участь у Божественній літургії, вислухати проповідь, не виконувати важку заробітну

працю. Синод Єпископів заохочує всіх вірних до участі у богослужіннях під час традиційних свят церковного календаря.

Маємо зрозуміти, що недільний обов'язок — це не лише «відвідувати літургію», але й брати участь у Тайній вечері. Коли нас запрошують друзі на вечерю, то ми йдемо і гостимося в них. Коли ми беремо участь в Тайній вечері, то гоститися — це причащатися Пресвятої Євхаристії. Отже, щотижнева участь християнина в Євхаристійній літургії — це наше приготування до зустрічі віч-на-віч з Отцем, що на небесах, у день нашої земної смерті. Якщо ми зуміємо перетворювати нашу недільну літургію у свято, то вже тут на землі будемо жити передчуттям Царства Небесного. Бо немає іншого сенсу в житті людини, як постійно готуватися до цієї зустрічі з Богом. Ми для цього були зачаті, народилися й охрестилися. Ми для цього живемо на землі і вмираємо.

7. Якщо в моїй місцевості немає греко-католицького храму, а є римо-католицький чи православний храм, до якого мені в неділю йти?

Ваше запитання не з легких і може мати дві відповіді — залежно від бачення того, хто на це питання відповідає. Кажучи просто, оскільки Греко-Католицька Церква є православною Церквою в сопричасті з Римською, то якщо в якійсь місцевості немає греко-католицького храму, треба йти до православного храму, якщо такий є, а як немає — до римо-католицького. Так само пишуть у своїх посланнях першоєрархи Української Греко-Католицької і Мелхитської Церков ХХ ст. В тому ж самому дусі написані документи II Ватиканського Собору. Останнім пастирським лис-

том такого характеру є «Слово» Блаженнішого Любомира, митрополита Києво-Галицької митрополії Української Греко-Католицької Церкви, з нагоди започаткування повернення осідку митрополита до Києва «Один Божий народ в краї на Київських горах» (org.ua/ukr/documents/appeal2004/sobor/).

Однак треба сказати, що в греко-католицьких Церквах існує інша тенденція (встановилася переважно в XVIII ст.): вважати себе Церквами тільки тому, що вони перебувають у єдності з Римом, і з цієї причини, якщо в якійсь місцевості їхні вірні не мають власного храму, то повинні йти тільки до римо-католицького, бо з цією Церквою греко-католики вже кілька століть є в повному сопричасті.

Відповідь на таке запитання лежить не тільки в теоретичній сфері, багато залежить від місцевих обставин. Якщо в православних чи римо-католицьких храмах з греко-католиків намагаються зробити цілком православних чи римо-католиків, то очевидно, що не треба до таких храмів ходити. Навпаки, якщо є розуміння й обмін пастирськими послугами та збереження належності інших до своєї Церкви-матері, то в таких випадках немає догматичних заперечень для відвідування цих християнських громад, в яких всі святі таїнства благословенні і Богом дані.

8. Чи можна в греко-католицькому храмі замовляти Службу Божу за упокій душі римо-католика?

Безперечно, можна молитися за душу померлого чи померлої в будь-якому храмі, і це абсолютно не суперечить моральному обов'язку християнина. Коли йдеться про моління за особу, котра «переставилася в інший світ», то немає значення, в якому храмі це

відбувається. Адаже йдеться лише про одне — спасення цієї душі. Отже, нашими молитвами ми молимося за спасення людської душі та просимо через неї, в Господа нашого Ісуса Христа, ласки для нашого спасення.

9. Чи дозволено відправляти Божественну літургію під час Великого посту?

Згідно з церковним законодавством, Божественну літургію можна правити в усі дні, за винятком тих, що зазначені в приписах літургійних книг Церкви свого права, до якої священик приписаний (пор.: кан. 704 ККСЦ). У літургійній традиції Київської Церкви Божественну літургію в часі Великого посту не служать, окрім празника Благовіщення Пресвятої Богородиці. Однак її служать у суботу та неділю, дні, які не належать до часу посту.

Українська Греко-Католицька Церква під впливом практики Римської Церкви відступила від цієї традиції, дозволяючи відправу, окрім трьох перших днів Страсного тижня. Однак після Львівського Собору 1891 р. Божественну літургію св. Йоана Золотоустого вже не служать у середу і п'ятницю, і ця практика залишається донині. Проте, як було зазначено, це не відповідає приписам літургійних книг. Повернення до літургійної спадщини нерозділеної Київської Церкви відновить повне значення Божественної літургії, яку урочисто служать на завершення посту як підсумок довгої дороги приготування, що супроводжується різного типу відправами (див.: *Інструкція застосування літургійних приписів Кодексу Канонів Східних Церков*, п. 63, Львів 1998).

Як приклад такого повернення можемо навести пропозицію єпархіяльного собору Самбірсько-Дрогобицької єпархії 2000 р., яка отримала благословення

правлячого архиєрея на впровадження в життя у цій єпархії:

— У середу і п'ятницю Сиропусного тижня, перших п'ять днів Першого тижня Великого посту, у всі понеділки Великого посту, а також у перших три дні і у п'ятницю Страсного (Великого) тижня не служити Божественну літургію. У ці дні служити постні відправи Часослова;

— у вівторок і четвер II, III, IV, V і VI тижнів Великого посту, як перехідний етап, до вимог уставу дозволяється служіння Божественних літургій. У храмах, де у звичайні дні служиться більше як одна літургія, у вищеназвані дні служити лише одну (Матеріяли I сесії Собору Самбірсько-Дрогобицької Єпархії УГКЦ «Ідентичність священика». Трускавець 2000, с. 92).

Можна сподіватися, що для віднови літургійної традиції в нашій Церкві, до якої закликали світлої пам'яті Митрополит Андрей і Патріярх Йосиф, такі рішення на законодавчому рівні будуть прийнятими як у Львівській архиєпархії, так і в інших єпархіях.

10. Я римо-католичка, але до костелу не ходила. Тепер відчула, що не можу жити без Бога. Мені подобається візантійський обряд, тому я стала ходити до УГКЦ. Чи не буде гріхом, якщо я, будучи римо-католичкою, відзначатиму свята за юліянським календарем?

Вітаю вас з поверненням до Христа. Він давно був готовий прийти до вас, тільки було потрібне ваше Богоявлення, коли Дух Святий міг би ввійти у ваше серце і відкрити його до Христа. Це сталося, і я радий за вас. Ви, як римо-католичка, можете брати участь в житті греко-католицької парохії та Греко-Католицької Церк-

ви. Якщо ви живете за літургійним календарем східної Церкви, то вам треба тільки його й дотримуватися, щоб ваше духовне життя стало таким чином стабільним. Але згодом ви маєте прийняти рішення, беручи до уваги кан. 32 ККПЗЦ:

§ 1. Ніхто не може без згоди Апостольського Престолу правосильно переходити до іншої Церкви свого права.

§ 2. Якщо ідеться про вірного єпархії якоїсь Церкви свого права, котрий бажає перейти до іншої Церкви свого права, яка на цій же території має власну єпархію, то тут припускається згода Апостольського Престолу, якщо тільки єпархіяльні єпископи обох єпархій письмово погодилися на перехід.

Цей канон також стосується римо-католиків, які хочуть перейти до однієї із Східних Католицьких Церков за окремим рішенням папи Івана-Павла II, прийнятого 26 листопада 1992 р. на пропозицію Папської ради з тлумачення законодавчих текстів. Тепер це стало можливим, оскільки кан. 112 Кодексу Західної Церкви цього не передбачав.

Поки що, здається, буде добре для вас і далі розвиватися духовно в Греко-Католицькій Церкві, бо тут ви знайшли Христа, однак, коли ваше духовне життя усталиться, пам'ятайте, що мусите добре подумати, чи справді вам немає місця в Церкві, яка вас народила до християнського життя через хрещення. Якщо ви вирішите, що для Вашого наслідування Христа ліпше вам бути греко-католичкою, то це ваше право.

11. У католицькій традиції є поняття «блаженних» і «святих». Чим вони відрізняються між собою і від «святих» православної традиції? Що таке «беатифікація»?

Поняття «блаженного» і «святого» в римо-католицькій традиції розрізняється не своєю суттю, а характером почитання. Блаженний (лат. *beatus*) — назва особи, яку офіційно беатифікувала Римо-Католицька Церква. Процес, який передує проголошенню особи «блаженною» називається «беатифікацією». Починаючи з XVII ст., процес беатифікації належить винятково до компетенції Римського Апостольського Престолу. Позитивне завершення цього процесу скріплюють декретом, який затверджує лише Єпископ Риму. Визнаний блаженний отримує право на місцеве чи регіональне почитання, тимчасом як святий — на почитання всієї Церкви. Це єдина різниця в поняттях, яка має юридичний характер, але для нас як вірних не є відмінністю у вірі чи пошануванні таких осіб. Беатифікаційний процес складався історично, тому що сама канонізація розтягувалася переважно на десятиліття; нині він став необхідним етапом перед канонізацією, яка властиво юридично стверджує, що особа є «святою».

Поняття «святого» чи «блаженного» в сучасній православній традиції має універсальний характер для тих Церков, які зачисляють таких осіб до лику «святих».

III. СВЯТІ ТАЇНСТВА

Хрещення і миропомазання

12. Чи стають рідні батьки дитини для неї хресними батьками, якщо вони охрестили її в небезпеці смерті або просто були єдиними присутніми під час такого хрещення?

У разі небезпеки смерті батько чи матір можуть охрестити дитину чи бути свідками під час такого хрещення. Та з цієї причини вони не стають хресними батьками, а лишаються тільки свідками.

Хресний батько (матір) є тим, який в порозумінні і від імені церковної громади бере на себе відповідальність за новохрещеного. Він теж від імені новохрещеного зобов'язується бути його духовним батьком (матір'ю) і церковним провідником всередині Церкви.

Якщо дитина пережила загрозу для свого життя й оскільки під час самого її хрещення не відбулося повного просвіщення, то треба довершити хрещення в храмі, і цюйно тоді людина, яка сама живе таїнственным життям і візьме на себе такий добровільний обов'язок, стане хресним батьком (матір'ю).

Про це Кодекс Канонів Східних Церков (ККСЦ) пише ось що:

Кан. 683 — Хрещення повинно уділятися згідно з літургійними приписами Церкви свого права, до якої,

згідно з правом, має бути приналежний той, хто приймає хрещення.

Кан. 684 — § 1. Відповідно до найдавнішого звичаю Церков, той, хто має бути охрещеним, повинен мати принаймні одного хресного батька.

§ 2. Обов'язком хресного батька, на підставі прийнятого завдання, є супроводити того, що вийшов з дитинства і має охреститися, під час християнського втаємничення або представляти дитину до хрещення і старатися, щоб охрещений вів християнське життя, відповідне хрещенню і сумлінно виконував пов'язані з ним обов'язки.

Кан. 685 — § 1. Для того, щоб хтось важно виконував завдання хресного батька, вимагається, щоб:

1-е — прийняв три святі таїнства: хрещення, миропомазання і Євхаристію;

2-е — належав до Католицької Церкви, з дотриманням § 3;

3-є — мав намір виконувати це завдання;

4-е — був призначений тим, хто має бути охрещеним або його батьками чи опікунами або, якщо таких немає, то служителем;

5-е — не був батьком або матір'ю чи в подружжі з тим, хто має бути охрещеним;

6-е — не був покараний карою екскомуніки, навіть малої, суспензи, усунення або позбавлення права виконувати завдання хресного батька.

§ 2. Для того, щоб хтось дозволено виконував завдання хресного батька, крім того потрібно, щоб він був у віці, що його вимагає партикулярне право і вів життя, згідне з вірою і завданням, яке має прийняти.

§ 3. З виправданої причини можна допустити вірного якоїсь східної некатолицької Церкви до завдання хресного батька, але завжди разом із хресним католиком.

13. Чи правильно називати чоловіка (дружину) хресної матері (батька) хресним (хресною) для хрещеника? Чи поширюються на них ті ж правила, що й на хресних батьків? В якому спорідненні вони перебувають між собою, а також з іншими дітьми кумів?

Для прикладу, якщо хресний батько Марти — Тарас, одружений із Емілією, то Емілія не є її хресною і Марті не треба її називати хресною. Тільки між Мартою і Тарасом існує духовне споріднення. Сестри і брати Марти не є духовно споріднені із Тарасом і він для них не є хресним. Між Емілією і Мартою немає ніякого духовного споріднення. Так само між дітьми Емілії і Мартою та її братами і сестрами немає духовного споріднення.

Тільки Тарас має обов'язок супроти Марти «супроводити її, щоб вела християнське життя, відповідне хрещенню і сумлінно виконувала пов'язані з ним обов'язки» (кан. 687, § 2). Якщо Емілія має якийсь обов'язок супроти Марти, то це любити її як свого ближнього християнина. Крім того, в кан. 811, §1 написано:

На підставі хрещення між хресним батьком і похресником та його батьками виникає духовне споріднення, яке розриває подружжя [не допускає одруження між ними].

Ці два правила, які зобов'язують Тараса (хресного) і Марту (похресницю), не торкаються нікого із членів їхніх родин.

14. Чи має право пресвітер відмовити в хрещенні дитини, батьки якої не брали церковного шлюбу або взагалі є атеїстами? Якщо не

має права, то як його спонукати змінити свою думку? Чи потрібна згода батьків на хрещення дитини?

Пресвітер не може відмовити в хрещенні дитини, батьки якої не брали церковного шлюбу або є атеїстами, якщо вони про це просять його і якщо хочуть сповнювати все, що впливає з хрещення в дальшому християнському вихованні дитини згідно з волею Церкви. Про це чітко можна довідатися з кан. 681, § 1, який означає, за яких умов хрещення є законним:

§ 1. Щоб дитину дозволено охрестити потрібно, щоб:

1-е — була обгрунтована надія, що вона буде вихована у вірі католицької Церкви з дотриманням § 5;

2-е — дали згоду батьки, принаймні одне з них, або той, хто їх законно заступає.

§ 2. Покинуту і знайдену дитину, якщо немає певності щодо її хрещення, слід охрестити.

§ 3. Недоумковатих з дитинства слід хрестити як дітей.

§ 4. Дитина батьків католиків чи навіть некатоликів, яка опинилася в такій небезпеці для життя, що є очевидною підставою для очікування її смерті перед віком самоусвідомлення, — дозволено охрещується.

§ 5. Дитина християн некатоликів дозволено охрещується, якщо батьки або принаймні одне з них або той, хто законно їх заступає, просять про це й якщо фізично або морально неможливо звернутися до власного служителя.

Питання віри батьків дитини, яку хочуть охрестити, Канонічне Право Східних Церков не торкається, але про це чітко можна зрозуміти з Кодексу Канонічного Права Західної Церкви (861, § 2):

§ 1. Звичайними служителами таїнства хрещення є єпископ, пресвітер і диякон, причому залишається в силі припис кан. 530, 1-е.

§ 2. Якщо звичайний служитель відсутній чи існує переешкода, щоб він уділив таїнство, то хрещення правомірно уділяє катехит чи друга особа, призначена для цього місцевим Правлячим архиєреєм; більше того: в разі необхідності це може виконати кожна людина, яка керується належним наміром.

Цей канон передбачає, що саме хрещення може в разі потреби уділити «кожна людина, яка керується належним наміром». Така думка існує в Римо-Католицькій Церкві вже від Тридентійського Собору (XVI ст.) і передбачає, що навіть атеїст чи схизматик може законно охрестити дитину в крайній потребі від імени та згідно з думкою Церкви.

Якщо уділити таїнство можуть й атеїсти, то, напевно, це можуть вчинити і батьки, які самі є нехрещені, але через невідоме Господнє Провидіння і певні відчуття щодо віри в Бога хочуть, щоб діти увірували і належали до Церкви. Вони, звичайно, можуть просити охрестити дитину, і Церква їх послухає.

З усього сказаного стає очевидним, що потрібна не тільки згода батьків-атеїстів, але й бажання, щоб дитина отримала хрещення. А до того ж, ще потрібна гарантія, що дитину будуть виховувати згідно з християнськими принципами і житиме вона в таких умовах, що дозволять їй дотримуватися церковних законів.

Але оскільки людські гарантії не є визначальним фактором у «праведному» християнському вихованні дитини, навіть якщо один із батьків дає згоду на такі умови, то цього вже вистачає. В кожному разі тут особлива відповідальність лягає на хресних батьків, які муситимуть уповні відповідати за християнське вихо-

вання й введення дитини в церковну спільноту. А найголовніше у такій ситуації — це уповання на Господа, який єдиний може гарантувати нам праведне ходіння згідно з нашим хрещальним покликанням.

15. Що означає вивід під час хрещення?

Згідно з церковними книгами, звичайно під час хрещення не передбачений жодний вивід. Молитва над матір'ю, яку часто моляться одразу після хрещення, має відмовлятися на сороковий день після народження дитини. Требник про це пише так:

У сороковий день знову приносять дитя до храму, щоб воцерковити його, що значить почати вводити його до Церкви. Приносить дитя мати, вже очищена і обмита; присутній є і той, хто має прийняти його по охрещенні. Цей чин не належить звершувати перед сорока днями після народження дитини.

16. Чи може бути хресною мамою жінка, яка недавно народила, але свою дитину ще не хрестила і виводу їй ще не давали?

У моїй статті під заголовком «Просвіщення», яку я написав з нагоди року, присвяченого внутрішньому світові дитини, ви зможете прочитати, як і коли має відбуватися хрещення. Стаття міститься на такому веб-сайті: <http://www.boboslov.paradoxinc.org/index.php?showtopic=41>. Запрошую вас до заглиблення в ці рядки, щоб зрозуміти, що суть участі в хрещенні полягає зокрема в сопричасті із Божою благодаттю на взір того, що пережив Йоан Предтеча, будучи своєрідним хресним батьком Ісуса-Месії на ріці Йордан. Бо Йоан хрестив водою, а Духа Святого послав Отець, про що

Йоан міг засвідчити. Тому згодом він всім сказав, що Ісус, якого він знав ще змалечку, насправді є Месією.

У сучасному кодексі, яким користується УГКЦ, в кан. 683 зазначено:

Хрещення повинно уділятися згідно з літургійними приписами Церкви свого права, до якої, згідно з правом, має бути належний той, хто приймає хрещення.

Оскільки ваше запитання стосується літургійного права, то нам треба заглянути в Требник, щоб, можливо, знайти відповідь, яка нас задовольнить. Як бачимо в Требнику митрополита Петра Могили (див. <http://www.liturgy.ru/grafics/pmogila1/page.php?p=44>), вивід — це молитва над жінкою, яка народила, і над тими, які допомагали їй у цьому благородному ділі. Молитва ця не має характеру святого таїнства покаяння, і через неї до людини не повертається Божа благодать, якщо вона від неї відійшла, як то відбувається в таїнстві покаяння. Якщо людина, наприклад, вчинила свідомий гріх, то вона мусить насамперед приступити до святого таїнства покаяння, а потім до причастя, і тоді всі інші благословення будуть для неї корисні.

У своїй статті про «Просвіщення» я згадую про те, що «коли людина просвіщена в Церкві таїнствами хрещення, миропомазання і Євхаристії, то Церква висилає її на свідчення Божої любови до світу. Згідно з Требником митрополита Петра (Могили), цей обряд складається з умивання, поклону голови». Суть молитви над матір'ю полягає у тому, що Церква дякує їй за народження дитини, вимолює Боже милосердя і благословення на дальшу життєву дорогу у Бозі.

Отже, треба сказати, що вивід, хоч і не має таїнственного характеру, однак є благословенням на дальшу молитву в Церкві і з Церквою. Якщо його так розумі-

ти, то, коли того вимагають обставини, він може бути наданий матері під час чину хрещення і миропомазання, після помазання миром і перед Апостолом.

Виходячи з усього сказаного, я вважаю, що спочатку має відбутися хрещення дитини самої кандидатки на хресну матір, а потім її вивід, що й буде благословенням цієї жінки на активну участь у Церкві.

17. Не всі священники уцерковлюють новоохрещену дитину, що це означає?

Священик, який не здійснює обряду уцерковлення, не правильно звершує таїнство хрещення і миропомазання, про що говорить *Требник*. Інструкція застосування літургійних приписів ККСЦ застерігає щодо змін і скорочень, які можуть бути шкідливими чи позбавляти значення різні моменти обряду (див.: Конгрегація у справах Східних Церков. *Інструкція застосування літургійних приписів ККСЦ*, п. 48. Львів 1998). Уцерковлення у Візантійській Церкві завершує обряд християнського втаємничення. Невиконання його може свідчити або про те, що священник ігнорує цей чин, або що не знає цього важливого дійства. Священнослужителю потрібно поглиблювати свої знання з літургійного та пасторального богослов'я, оскільки він щоденно мусить їх використовувати.

18. Якщо дитина народиться не в шлюбі, то чи можна її охрестити, а шлюб взяти потім, коли мати одного з подружжя повернеться із закордону?

Мати за кордоном — це велика трагедія для неї і її дитини. Однак цей стан не стосується до приймання святих таїнств, бо вони визначають життя, яке дане

кожному від Бога. З людського погляду здається, що коли мати вмирає чи нездужає, вона перестає давати життя. Навпаки, роль матері є самій вмерти, але передати життя. Якщо у вас такий випадок, що ви не в шлюбі чекаєте дитину і не можете прийняти рішення, бо мати за кордоном, раджу вам чим скоріше піти до храму, попросити здійснити таїнство подружжя, а потім, коли дитина народиться, її охрестити. Чи мати є, чи її нема, вона вже передала Боже життя і воно має далі пульсувати між вами. Це життя можна черпати тільки зі святих таїнств, і воно вам тим більше потрібне, тому що земна матір тимчасово відсутня.

19. Чи можу я запросити хрестити дитину в Православній Церкві людину, яка хрещена і відвідує Греко-Католицьку Церкву?

Греко-Католицька Церква не заперечує, щоб її член ставав хресним батьком під час хрещення в Православній Церкві. Немає заперечення, бо УГКЦ вважає себе вповні православною і вповні католицькою Церквою. Православною, бо вона ніколи не відрікалася Володимирового хрещення і від 988 р. зберегла всі правди віри і традиції, а католицькою — бо зберегла й закріпила ту вселенську єдність Церкви разом із Римським Архиєреєм, яка панувала ще за часів Володимира Великого.

Однак вам варто поцікавитися, яка думка з цього приводу в православної сторони, бо залежно від священнослужителя можуть бути позитивні чи негативні реакції.

20. Чи можу я запросити рідну сестру бути хресною мамою моєї доньки, якщо я є хресною мамою її дитини?

З формального боку Кодекс Канонів Східних Церков не забороняє бути хресними батьками духовно спорідненим особам, так само як і кровно спорідненим. Прикладом цього є те, що ви стали хресною матір'ю своєї сестри.

Кан. 811 — § 1 розглядає духовне споріднення, яке виникло на підставі хрещення між хресним батьком і похресником та його батьками як перепону до подружжя.

З практичного боку було б добре, щоб християни розширювали свої духовні родини, виходячи поза свої кровні зв'язки, бо ви вже й так є родиною і маєте обов'язок дбати про збереження і здійснення християнських практик в родині, тобто бути хресною хресним для всіх.

Жодних канонічних перешкод для того, щоби ви запросили вашу рідну сестру бути хресною мамою для вашої дитини при тому, що її дочка є вашою похресницею, немає. Якщо так станеться, то ви будете вже не просто сестрами, а й подвійними кумами одна одній.

21. Чи розлучена жінка має право бути хресною мамою для дитини своєї подруги?

Якщо така розлучена жінка бажає добра своїй подрузі та її дитині, то не стане для них хресною мамою та кумою. Хресна — це духовна мати похресника, яка під час хрещення відрікається сатани, прирікає від імені дитини вірність Богові. Не може цього робити той, хто є в стані гріха, тобто живе зі сатаною, і той, хто фальшиво прирікатиме вірність Богові, бо не буде висповіданий і не захоче та не зможе приступити до причастя. В цьому весь нонсенс і трагізм ситуації. Добре, що ви про це запитуєте й усвідомлюєте, а є багато

людей, які навіть не підозрюють цих всіх речей і такі ось підвалини закладають у виховання своєї новонародженої дитини.

22. Якщо жінка з чоловіком живуть окремо, але не є розлучені, то чи може хтось з них бути хресним батьком або мамою?

Коли жінка одружена із чоловіком, то вона повинна жити з ним під одним дахом і провадити спільне життя. Спільне подружнє життя — це спільна молитва, спільна відповідальність за родину і суспільство, спільна трапеза, спільне ложе. Так це описано в кан. 776, § 1 ККСЦ:

Подружній союз, заснований Творцем і наділений Його законами, завдяки якому чоловік і жінка за невідкличною особистою згодою утворюють взаємну спільність усього життя, за своєю природою призначається для добра супругів та народження і виховання дітей.

Створення взаємної спільності є прикметою християнського життя.

Якщо б сталися якісь речі, що перешкоджали б такому життю, то право зазначає:

Кан. 864 — «§ 1. Якщо одне із супругів робить спільне життя небезпечним або надто важким для другої сторони чи для дітей, то дає тим самим іншій стороні законну причину відійти на підставі декрету місцевого єрарха і також власним рішенням, якщо безпека є наголою.

Якщо такі вимоги сповнені і людина дорожить своїм подружнім зв'язком, хоч легітимно не ділить зі своєю половиною одне ложе, цїнує Божу благодать

і регулярно приступає до Святого Причастя, то вона справді гідна бути хресним батьком, бо несе в собі Боже благословення.

23. Я був хрещений в соборі св. Юрія в 1977 р., хресних батьків і свідків уже немає в живих. Де я можу отримати довідку про хрещення та інші документи і достеменно з'ясувати, який священик мене хрестив? Віруючим якої Церкви і якого обряду я є?

Для того, щоб ви ліпше зрозуміли свою ситуацію, одразу зачитую кан. 29 ККСЦ:

§ 1. Дитина, перед чотирнадцятим роком життя, через хрещення записується до Церкви свого права, до якої записаний її батько; якщо ж католичкою є лише мати, або, якщо обоє батьків однозгідно просять, дитина записується до Церкви, до якої належить мати, хіба інакше постановляє партикулярне право, встановлене Апостольським Престолом.

Як відомо, тоді, коли ви були охрещені, Українська Греко-Католицька Церква перебувала в підпіллі і кафедральний собор св. Юрія на той час був у руках Російської Православної Церкви. З огляду на це, ймовірно, вас охрестив пресвітер саме цієї Церкви. Однак це немає жодного стосунку до вашого запитання, бо як бачимо з наведеного вище канону, дитина після таїнства хрещення належить до тієї Церкви, до якої приписані її батьки. Пресвітер, що вас хрестив, через таїнство хрещення передусім приєднав вас до єдиної Христової Церкви, а через це ви стали членом Церкви, до якої належали ваші батьки. Тобто прийняття таїнства хрещення є початковим способом приєднання до Христової Церкви, і вже потім із цього членства

у певній Церкві впливають права, обов'язки та ви-
моги, яких повинні дотримуватися члени Церкви в усі
періоди свого життя.

Щоб дізнатися про ваше хрещення та отримати
довідку і відповідно потрібну вам інформацію, ви мо-
жете звернутися до настоятеля катедрального собору
св. Юрія, де в архіві парохіяльного уряду містяться всі
метрикальні книги, приблизно від 1980 р. по нинішній
день, в яких реєструються акти здійснюваних у храмі
таїнств. Книги до 1980 р. містяться в архіві м. Львова, а
до них має доступ парохіяльний уряд собору св. Юрія.

Ви — православний, якщо батьки ваші були такими
з роду в рід чи добровільно поміняли свою конфесію.
Ви — греко-католик, якщо ваші батьки греко-католики
або були греко-католиками і вимушено стали право-
славними. Як в тому, так і в цьому разі ваша належ-
ність визначається не тим, який пресвітер вас хрестив,
а тим, яких батьків і дідів ви нащадок. Згадайте при-
клад Митрополита Андрея (Шептицького), який по-
вернувся до віри батьків.

24. Чи потрібно людині, охрещеній у Пра- вославній Церкві, знову охрещуватися у Като- лицькій?

Святі таїнства — це засоби, якими Церква подає
вірним Христові тайни у формі видимого знаку. Ісус
Христос освячує людей силою Святого Духа, щоб вони
ставали справжніми славителями Бога Отця, приєд-
нюючи їх до Церкви. Таїнство хрещення є першим
із семи святих таїнств, які встановив Ісус Христос, які
необхідно прийняти для правосильности інших свя-
тих таїнств. У кан. 672 §1 ККСЦ написано: *Не можна
повторно уділяти тайни хрещення, миропомазання
і священства.* Церква навчає, що святе таїнство хре-

щення, а також миропомазання та священства не можуть бути повторені, тому що викарбовують у душі характер, тобто духовний і незмиваючий знак, який відрізняє тих, що їх отримали, від інших. II Ватиканський Собор визнав членами Церкви, яку заснував Христос, усіх тих осіб, які правосильно хрещені в будь-якій вірі, незалежно чи це Східні Православні Церкви, що не є у повній злуці з Римським Престолом, чи інші християнські громади. Крім спільної віри, що утверджує основні догмати християнства, віру в сім святих таїнств, апостольське наступництво єпископів та пресвітерство, особливе значення має тут те, що ці Церкви належать до Церкви Ісуса Христа.

25. Чи охрещена людина (дитина) до кінця свого життя залишається християнином, навіть якщо змінить віросповідання із християнського на мусульманське?

З моменту прийняття святого таїнства хрещення божественне життя входить у внутрішню реальність справді людського життя, таким чином Христос живе і діє в нас у Святому Дусі, а з іншого боку — ми живемо і діємо в Христі силою Святого Духа, стаємо живими та діяльними членами Його Тіла. Жити у Христі означає мислити, прагнути і діяти у Ньому і з Ним, здобуваючи завдяки цьому нові можливості, нову внутрішню силу. Християнин або зростає у Христі, як живий член Його Тіла, та реалізує у собі як людські, так і божественні сили на подобу Христа, або помирає в цьому житті через відмову від Христа, чинячи морально погані вчинки. Християнин, який зробив свій фундаментальний вибір, обрав Христа і з'єднався з Ним, стає відповідальним не лише за повноту людського потенціалу, що його отримав через природне

народження, а й за Дар Святого Духа і таїнственне життя в благодаті.

Поведінка християнина — це свідчення віри, яке иноді вимагає справжнього героїства та відваги. Коли християнин, визнаючи себе учнем Христа, своєю поведінкою суперечить цій внутрішній єдності з Ним, тоді він насправді чинить акт віровідступництва, що, однак, не зможе змінити природи того факту, що він через хрещення народився в Христі.

Покаяння

26. Я, католический священник, с юношеских лет исповедуюсь православному священнику. Владыка мне этого не запретил, но просил подумать над тем, что об этом говорится в официальных канонах и инструкциях Церкви. Какой Ваш совет по этому поводу?

Ваше запитання є радше внутрішнього, морального характеру.

У кан. 673 ККСЦ записано:

— § 1. Католицькі служителі дозволено уділяють святі тайни вірним католикам, які їх подібно дозволено приймають тільки від католицьких служителів.

— § 2. Якщо ж цього вимагає необхідність або радить справжня духовна користь, і якщо тільки немає небезпеки помилки або індиферентизму, то вірним католикам, які фізично або морально не мають змоги звернутися до католицького служителя, дозволяється приймати святі таїнства покаяння, Євхаристії та елеопомазання хворих від некатолицьких служите-

лів, в Церквах яких існують правосильні вищезгадані святі таїнства.

— § 3. Подібно католицькі служителі дозволено уділяють святі таїнства покаяння, Євхаристії та елеопомазання хворих вірним Східних Церков, які не мають повної спільності з Католицькою Церквою, якщо вони самі про це просять і є відповідно приготовленими; це стосується також вірних інших Церков, які, за оцінкою Апостольського Престолу, стосовно святих таїнств, знаходяться в такому самому становищі, що і вищезгадані Східні Церкви.

— § 4. Якщо існує небезпека смерті або, на думку єпархіяльного єпископа або Синоду Єпископів патріяршої Церкви або Ради Єрархів того вимагає інша поважна необхідність, то католицькі священнослужителі дозволено уділяють ці святі таїнства також іншим християнам, які не мають повної спільності з Католицькою Церквою, але не можуть звернутися до служителя власної церковної Спільноти і які самі про це просять, якщо тільки щодо цих святих таїнств виявляють віру, згідно з вірою Католицької Церкви, і є належно підготовані.

— § 5. Для випадків, про які мова в §§ 2, 3 і 4, можна видавати приписи партикулярного права тільки після консультації з компетентною владою, принаймні місцевої некатолицької Церкви або церковної Спільноти, яка в цьому зацікавлена.

Безумовно, у вищеподаному каноні зазначені певні прерогативи у звершенні святого таїнства покаяння, а саме у § 1: якщо... радить справжня духовна користь... якщо тільки немає небезпеки помилки або індиферентизму. Саме це я передусім виділив би у своїй відповіді на ваше запитання.

Однак з науково-юридичного погляду в засаді цього канону лежить богословська основа законодавства

щодо спільного таїнственного життя з християнами Православних Церков та інших Церков чи церковних спільнот, які не є в повному сопричасті з Апостольським Престолом Риму. Саме про це говорить II Ватиканський Собор в Декреті про єкуменізм *Unitatis redintegratio* (Возстановлення одности), цитую:

В деяких окремих обставинах, як, наприклад, моління встановлене «за одність», чи на єкуменічних з'їздах є дозволене, ба навіть побажане, щоб католики з роз'єднаними братами єднались у молитві.... А однак спілкування в святих таїнствах не можна вважати нерозбірливо вживаним засобом для відновлення єдності християн. Це спілкування залежить передусім від двох засад: від виявлення одности Церкви та від участі в середниках благодаті. Виявлення одности в більшості забороняє спілкування. Потреба благодаті деколи його допоруває. Про конкретний спосіб поведінки, з узглядненням усіх обставин часу, місця й осіб, второпно нехай вирішить місцева єпископська влада, хіба було б інакше постановлено єпископською конференцією, по засадах власних статутів, або Апостольським Престолом (п. 8).

Подружжя

27. Я греко-католик, а моя дівчина — римокатоличка. Ми хочемо взяти шлюб в Греко-Католицькій Церкві. Чи це можливо і що для цього потрібно?

У кан. 829 Кодексу Канонів Східних Церков написано:

§1. Місцевий єрарх і місцевий парох, які канонічно одержали свій уряд, і доки законно виконують уряд, всюди в межах своєї території правосильно благословлять подружжя, чи коли наречені є їх підлеглими, чи якщо принаймні одна з двох сторін належить до власної Церкви свого права.

Кожен із вірних, які є членами Вселенської Христової Церкви, відповідно підлягає законам Церкви свого права. Наприклад, римо-католики, які є членами однієї Церкви свого права, тобто Римо-Католицької Церкви, підлягають одному законові, яким для них є Кодекс Канонічного Права (Західної Церкви). Для греко-католика, який є членом помісної УГКЦ, такими нормами є Кодекс Канонів Східних Церков та помісне право. Римо-Католицька Церква та Східні Церкви у сопричасті з Римським Престолом мають свої подружні закони, які є майже ідентичні, але все ж мають відмінності. Існує, наприклад, різниця між цими двома кодексами щодо подружніх перешкод, як от: перешкоди кровного споріднення, духовного споріднення та правового споріднення. У разі подружжя між греко-католиком і римо-католиком, які є членами різних Церков свого права, кожний член подружжя підлягає своєму законові й повинні бути дотримані обидва подружні закони. Якщо існує якась перешкода в одній чи іншій сторони, то відповідно кожен з подружжя отримує від свого власного єрарха звільнення від неї. Тому, перш ніж укласти подружній союз, має бути стверджено, що наречений і наречена не мають перешкод для укладення шлюбу відповідно до власного права. А головним в укладенні подружнього зв'язку між греко-католиком та римо-католиком є обов'язкове дотримання форми укладення шлюбу: святого обряду, присутності пресвітера та принаймні двох свідків (кан. 828, §1 ККСЦ).

Ви повноправно можете узаконити свої стосунки перед Господом Богом у Греко-Католицькій Церкві. І парох своєю чергою має бути завчасу проінформованим щодо вашого наміру одружитися.

28. Чи буде законним шлюб греко-католика і православної за віровизнанням, якщо вони взяли його в Українській Православній Церкві Київського Патріархату?

Під час II Ватиканського Собору було остаточно визнано, що Православні Церкви становлять частину однієї Вселенської Церкви та що їхні Церкви і єпископи мають владні повноваження, а святі таїнства, які вони уділяють, є дійсними. У Кодексі Канонів Східних Церков зазначено, що якщо подружжя мішане, то воно регулюється східним католицьким правом для греко-католицької сторони, а також власним подружнім правом Церкви, до якої належить некатолицька сторона (кан. 780). Для отримання такого благословення на «мішане подружжя» нареченим треба дати обіцянку, що вони будуть виховувати своїх дітей згідно з приписами Української Греко-Католицької Церкви.

Кан. 814 визначає, коли Церква дає благословення такій парі:

— Дозвіл з виправданої причини може дати місцевий єрарх, але нехай його не дає, якщо не будуть виконані такі умови:

1-е — католицька сторона повинна заявити, що вона готова відсунути від себе небезпеку втрати віри, і дати щиру обіцянку, що зробить усе в міру сил, щоб усі діти були охрещені і виховані в Католицькій Церкві;

2-е — друга сторона повинна бути своєчасно повідомленою про обіцянки, які дала католицька сто-

рона, так щоб справді була свідомо змісту обіцянки і зобов'язання католицької сторони;

3-є — обидві сторони повинні бути ознайомленими з цілями й істотними особливостями подружжя, яких не може виключити жодна сторона.

29. Дівчина, католичка, хоче одружитися з хлопцем який був вінчаний в Православній Церкві й отримав розлучення від Православної Церкви. Чи для їхнього шлюбу потрібна якась юридична процедура з боку Католицької Церкви?

Подружжя між двома особами, з яких одна належить до Католицької Церкви Римського сопричастя, а інша — до Церкви, яка не є у повному сопричасті з Римською Церквою, заборонене й можливе лише з дозволу компетентної влади. Дозвіл на укладення мішаного подружжя, передбачає виконання таких вимог:

— існування слушної й розумної причини для такого шлюбу;

— складення заяви католицькою стороною, що готова відсунути від себе небезпеку втрати віри і зробить усе можливе, що лише в її силі, щоби всі діти були охрещені й виховані у Церкві Римського сопричастя;

— повідомлення іншої сторони про складені приречення католицької сторони, так щоб справді вона була свідомо змісту приречення і зобов'язань католицької сторони;

— повчання обох сторін про мету та істотні прикмети подружжя, яких жодна зі сторін не може виключити.

Коротко стосовно вашого запитання можна сказати, що проблема тут у тому, що хлопець, з яким ви хочете одружитися вже був одружений та отримав

розлучення від Православної Церкви, іншими словами був вінчаний в цій Церкві. Згідно з канонічним законодавством Католицької Церкви звичайно треба провести юридичну процедуру, оскільки Православна Церква не уневажнює, а позбавляє благословення попереднє подружжя.

Православна Церква визнає, що в конкретній ситуації подружній союз розколовся, але вона, у своєму милосерді, не залишає грішника, толеруючи, на визначених умовах, нове подружжя, не вважаючи його, проте, святим таїнством. Тому навіть якщо цей чоловік отримав розлучення в Православній Церкві (там так і називають — розлучення), то він не може одружитися в Католицькій Церкві, оскільки потрібно досконало визначити, які були прерогативи у його розлученні з погляду церковного трибуналу Католицької Церкви. У разі якщо цей трибунал визнає існування передподружніх перешкод, то шлюб буде вважатися недійсним, і цей чоловік знову зможе одружитися.

30. Чи можна вінчатися в Греко-Католицькій церкві двом православним?

Якщо вважати, що питання де вінчатися, не є питання зовнішнім — який собі храм вибрати, — а що це внутрішня потреба прийти до своєї рідної церковної громади, щоб серед неї дістати від Господа Бога благословення на все життя, то відповідь зрозуміла: вам треба звернутися до своєї Церкви. Шлюб у Церкві означає, що після нього вам треба буде стати активними членами церковної громади. Де ви збираєтеся це робити? Якщо ви вирішили, що не можете у своїй Церкві як слід іти до Господа, і знайшли православно-католицьку громаду в УГКЦ, де зможете цього досягти, та якщо вважаєте своє християнство найважливішим

чинником свого життя, то маєте спочатку вирішити це питання, а згодом пройти відповідні передподружні курси й одружитися там, де вирішили.

31. Я хочу обвінчатися з дівчиною, яка сповідує греко-католицьку віру. Які документи і довідки я маю представити для вінчання, якщо з'ясується, що я православний?

Оскільки подружжя було встановлене Богом, воно мусить підлягати відповідним законам, об'явленим Богом, тобто тим, які виходять із самої природи подружжя. Кожне подружжя регулюється Божим позитивним і природним правом. Однак тому, що таїнство подружжя у прямому значенні слова є одним із семи таїнств, які встановив Ісус Христос і яке поручене Христовій Церкві, воно регулюється також церковним (канонічним) правом. Шлюб між православною і греко-католицькою стороною регулюється східним католицьким правом для греко-католицької сторони, а також власним подружнім правом Церкви, до якої належить некатолицька сторона. Саме про це йдеться у § 2 кан. 780 ККСЦ:

§ 2. Подружжя між католицькою стороною і хрещеною некатолицькою стороною, із збереженням Божого права, керується також:

1 — власним правом Церкви або церковної Спільноти, до якої належить некатолицька сторона, якщо ця Спільнота має власне подружнє право;

2 — правом, яке зобов'язує некатолицьку сторону, якщо церковна Спільнота, до якої вона належить, не має власного подружнього права.

Отже, щоб одружитися в греко-католицькому храмі із дівчиною греко-католицького віровизнання для

вірною Православної Церкви потрібно, якщо це можливо, отримати диспензу від пароха парохії, до котрої він належить. Окрім цього документу, треба ще мати свідоцтво про хрещення, Миропомазання та Євхаристію. Це все представляється греко-католицькому пароху нареченої. А тоді греко-католицький парох стає відповідальним за відповідні благословення, які він отримує від свого правлячого архиєрея для шлюбу.

32. Я греко-католик. Моя дівчина православна (Московського Патріархату). Чи можемо ми взяти шлюб в Греко-Католицькій Церкві?

У канонічному праві Церкви подружжя укладене між «католицькою» й охрещеною «некатолицькою» стороною називається «мішаним подружжям». Тут мається на увазі вірних, що належать до Православних Церков, які не є у повному сопричасті з Римським Апостольським Престолом. УГКЦ визнає, що Православна Церква є справжньою Церквою і що її єпископи мають відповідну владу для звершення святих таїнств. Ваша ситуація аналогічна згаданій в попередньому запитанні і регулюється таким самим чином. Тільки от якщо б існували добрі відносини між Церквами — Українською Греко-Католицькою й Українською Православною Московського Патріархату, то для правосильного укладення подружжя в греко-католицькім храмі із дівчиною, що належить до Православної Церкви, потрібно було б отримати благословення від пароха парохії, до котрої вона належить. Однак, оскільки це сьогодні дуже важко чи майже неможливо зробити, то єдиний документ, якого вимагають від православної сторони (його їй треба отримати у своїй Церкві), це свідоцтво про хрещення, миропомазання і Євхаристію. Це треба представити

греко-католицькому парохіві, котрий є відповідальний за відповідні благословення для шлюбу від свого архиєрея. Для отримання такого благословення на «мішане подружжя» нареченим треба підписати обіцянку, що вони будуть виховувати своїх дітей згідно з приписами Української Греко-Католицької Церкви. Українська Греко-Католицька Церква поважає належність іншої сторони до Православної Церкви і не вважає, що надання їй таїнства через руки греко-католицького пресвітера робить її греко-католицькою. Однак оскільки Греко-Католицька Церква, яка надає таїнство, відчуває себе відповідальною за християнське життя в подружжі, то для цього вимагає, щоб наречені підписали заяву, в якій зобов'язуються спільно молитися, приймати святі таїнства і виховувати дітей в громаді, де вони одружилися, незалежно від всіх інших міркувань. Це за порука міцної і щасливої християнської сім'ї.

Отже, ви беззаперечно можете взяти шлюб в Греко-Католицькій Церкві.

33. Як бути, якщо дівчина, що одружується, переходить до УПЦ Московського Патріархату? Чи визнає УГКЦ другий шлюб православних осіб, укладений в тій же Православній Церкві? Чи можуть вони приймати святі таїнства в Католицькій Церкві?

У ККСЦ є правило, яке надає жінці під час укладення подружжя право перейти до іншої самоуправної Церкви Римського сопричастя. Про це йдеться в кан. 33 ККСЦ:

— Жінка має право перейти до Церкви свого права, до якої належить чоловік, при заключенні подружжя,

чи під час його тривання; але після розірвання шлюбу може вільно повернутися до первісної Церкви свого права.

Знову ж маємо кан. 32 ККСЦ, в якому написано:

§ 1. Ніхто не може без згоди Апостольського Престолу правосильно переходити до іншої Церкви свого права.

§ 2. Якщо ідеться про вірного єпархії якоїсь Церкви свого права, котрий бажає перейти до іншої Церкви свого права, яка на цій же території має власну єпархію, то тут припускається згода Апостольського Престолу, якщо тільки єпархіяльні єпископи обох єпархій письмово погодились на перехід.

Поза Церквами Римського сопричастя, які ми називаємо не-католицькими, такої канонічної можливості немає. Ідеальним виходом для цієї особи, що хоче вийти заміж за вірного Православної Церкви МП та уникнути покарання, є не перехід до Церкви свого чоловіка, найліпше — залишатися в лоні власної Церкви, отримавши дозвіл від компетентної влади (кан. 813 ККСЦ) на свій шлюб, який дають, якщо виконано умови, згадані в кан. 814 ККСЦ.

Щодо іншої частини запитання, то зауважу, що Католицька Церква не визнає другого шлюбу православних осіб, укладеного у Православній Церкві, хіба що перший був укладений неправосильно чи існували на це виправдані причини або обставини для його уневажнення, що відповідають навчанню Католицької Церкви.

Зв'язані таким «шлюбом», православні не мають приймати таїнства в Католицькій Церкві без попередньої розмови із священнослужителем, лише якщо існує небезпека смерті або якщо особа щиро розкається у тому, що дійшла до такої ситуації.

34. Чи правда, що у XVIII ст. Синод прийняв рішення, за яким можна вінчатися у тій конфесії, в котрій охрещено дівчину (наречену)?

На жаль, мені не відомо, про який саме Синод ви згадуєте. На мою думку цей Синод, напевно, хотів наголосити на тому, що в нашій традиції шлюб здебільшого дають у тій парохії, до якої належить дівчина (молода). Так було тому, що згідно з весільними звичаями в самий день весілля хлопець (молодий) їхав до дівчини (молодої).

Що стосується належності подружжя до різних конфесій, тобто, коли один з членів майбутнього подружжя належить чи до Православної чи до Римо-Католицької Церкви, а інший — до Греко-Католицької, то тут слід дотримуватися певних норм, встановлених компетентною церковною владою. А оскільки було визнано, що Православні Церкви є частиною однієї Вселенської Церкви та що їхні Церкви і єпископи мають владні повноваження, а їхні святі таїнства є правосильними, то з цим нині немає проблем (див. запитання 28 і 32).

Але щоб такі шлюби могли існувати і щоб не накидати іншим Церквам свого погляду, в Кодексі Канонів Східних Церков зазначено, що у разі творення мішаного подружжя шлюб між такими вірними регулюється східним католицьким правом для греко-католицької сторони, а також власним подружнім правом тієї Церкви, до якої належить інша сторона.

35. Чому лише з дозволу єпископа можна виходити заміж за православного? Мій наречений такий самий християнин, як і я, тим більше що проведення процедури вінчання в УГКЦ та УПЦ КП чи УАПЦ нічим не відрізняються.

Звичайно, православний наречений є таким самим християнином, як і греко-католицька наречена. Однак існують норми чинного законодавства, які розглядають ці питання радше з конфесійного і юрисдикційного погляду, ніж з богословського.

Згідно з кан. 814 ККСЦ у разі подружжя між православним і греко-католицькою треба звертатися до правлячого архиєрея. Це звернення чинять через пароха і воно є нині цілковитою формальністю. Однак Церква це робить, щоб був привід серйозно застановитися над конкретною формою християнської практики майбутньої нової родини. Кожне християнське подружжя — якщо мислити логічно — щонеділі і в свята ходитиме до одного визначеного парохіяльного храму, де і буде його громада. Яким буде цей храм, ця ваша християнська велика родина? Подружжя, яке через таїнство стало домашньою Церквою, передбачає належність до більшої територіяльної місцевої Церкви й обмін дарами (хоч би виховання дітей). Бажано мати ясність щодо цього зараз, щоб могли користатися з духовних благ для постійного розквіту подружжя.

Такі формальні процедури нудні і здаються дивними, але коли зрозуміти їхній сенс, то можна тільки подякувати законотворцям, що зробили їх законом для тверезости наших дій в ідеальному подружжі, яке Церква вимолює для всіх.

36. Чи може член баптистської Церкви одружитися з греко-католиком?

Кан. 813 (ККСЦ) називає таке подружжя «мішаним подружжям», тобто коли одна сторона є католицькою, а друга — охрещеною некатолицькою (наприклад баптисти, хрещення яких Греко-Католицька Церква визнає). Таке подружжя, якщо компетентна влада не дала на це дозволу, є заборонене.

Місцевий єрарх може дати дозвіл на укладення мішаного подружжя, якщо будуть виконані чотири вимоги (згідно з кан. 814 ККСЦ):

- існування слушної й розумної причини;
- католицька сторона повинна заявити, що вона готова відсунути від себе небезпеку втрати віри, і дати щиру обіцянку, що зробить усе, щоб усі діти були охрещені і виховані в Греко-Католицькій Церкві;
- друга сторона повинна бути своєчасно повідомлена про обіцянки, які дала католицька сторона, так щоб справді була свідомо обіцянки і зобов'язання греко-католицької сторони;
- обидві сторони повинні бути ознайомленими з цілями й істотними особливостями подружжя, яких не може виключити жодна сторона.

Все ж таки такому подружжю загрожує релігійний поділ родини. Досвід засвідчує, що мішане подружжя ускладнює чоловікові та жінці виконання їхніх релігійних обов'язків, зокрема є великі труднощі з релігійним вихованням дітей. Але Церква свідомо того, що кожний має природне право вибору судженого для свого подружнього життя.

37. У мене наречений мусульманин, ми хочемо взяти шлюб в Греко-Католицькій Церкві. Чи це можливо? Якщо ні, то як нам узаконити наші стосунки з погляду Церкви?

Почну свою відповідь з кан. 1490 ККСЦ, адже йдеться про особу, яка є мусульманином:

— Суто церковним законам підлягають хрещені в католицькій Церкві або прийняті до неї, які достатньо користуються розумом, і, якщо право виразно не передбачає чогось іншого, закінчили сім років життя.

Загалом Церква не заохочує такого типу подружжя. Адже в подружжі творяться унікальні стосунки між двома особами, які настільки охоплюють усе їхнє життя та життя їхньої сім'ї, що з нього неможливо вилучити релігію. Якщо сім'я не практикує релігії, то вона виявляє певне негативне ставлення або принаймні якусь дивну байдужість щодо найглибших істин людського буття. Саме тому давні християни уникали створювати подружжя з нехристиянами, хоча вони не могли забороняти і не забороняли злук з иновірцями з тої простої причини, що християнські громади були ще дуже невеликі. Пізніші століття Церква змінила таке своє поблажливе ставлення у питаннях шлюбу.

Розвиток науки, транспорту, комунікації у сучасному світі сприяв близьким контактам греко-католиків з некатоликами. Своєю чергою це спричинило створення в Церкві гнучкішого подружнього законодавства, яке дозволяє такі «мішані подружжя» за умови, що єпископ дасть спеціальний дозвіл на таке подружжя.

У канонічній юриспруденції Церков Римського сопричастя такий вид подружнього зв'язку, тобто союзу, який укладається між католицькою хрещеною стороною та стороною, що не є хрещеною, називається мішаним подружжям. Для нього встановлений певний вид перешкоди, яка має назву *перешкода у відмінності релігії*. Канон 803 §1 та § 3 ККСЦ зазначає:

— §1. *Правосильно укладати подружжя з нехрещеними не можна.*

— § 3. *Щодо умов диспензування слід застосовувати кан. 814.*

Отож, згідно з кан. 814 ККСЦ дозвіл на укладення такого подружжя, якщо причина його виправдана, може дати місцевий єрарх, тобто єпископ тієї території, на якій ви мешкаєте. Цитую цей канон:

Дозвіл з виправданої причини може дати місцевий єрарх; але нехай його не дає, якщо не будуть виконані такі умови:

1-е — католицька сторона повинна заявити, що вона готова відсунути від себе небезпеку втрати віри, і дати щиру обіцянку, що зробить усе в міру сил, щоб усі діти були охрещені і виховані в Католицькій Церкві;

2-е — друга сторона повинна бути своєчасно повідомленою про обіцянки, які дала католицька сторона, так щоб справді була свідома змісту обіцянки і зобов'язання католицької сторони;

3-е — обидві сторони повинні бути ознайомленими з цілями й істотними особливостями подружжя, яких не може виключити жодна сторона.

Треба наголосити, що обов'язок поінформувати нехрещену сторону не означає, що ця сторона має чітко прийняти зміст обіцянки греко-католицької сторони. Достатньо, щоб нехрещена сторона була проінформована щодо обов'язків хрещеної (греко-католицької) сторони. Однак надзвичайно важливо, щоб нехрещена сторона, у вашій ситуації це ваш наречений, була повідомлена та розуміла й прийняла мету та суттєві особливості християнського подружжя, які обидві сторони з повним усвідомленням мають взяти до уваги. Може статися таке, наприклад, що мусульманин, не бажаючи відмовитися від багатошлюбності (полігамії), захоче одружитися вдруге чи втретє, що передбачене його законом, або використати своє право відмовити жінці у подальшому спільному подружньому проживанні, якщо б їхнє спільне життя його не задовольняло. У такому разі жінці має бути відмовлено у звільненні від перешкоди для укладення шлюбу.

У цивільному законодавстві перешкод для укладення шлюбу через відмінність релігії не передбачено.

Вони існують лише в ісламських державах та в Ізраїлі, де регулюються персональним статутом визнаних християнських Церков і держави. Регулюються такі перешкоди й ісламським правом, що діє у країнах, переважна більшість населення якого мусульмани. Наприклад, згідно з Кораном, в ісламському праві заборонено подружній зв'язок між чоловіком-немусульманином і жінкою-мусульманкою. Чоловік-немусульманин, що бажає одружитися з жінкою-мусульманкою, має спершу прийняти ісламську віру. Що стосується подружжя між мусульманином і жінкою-немусульманкою, то ісламська віра пом'якшує перешкоду, дозволяючи подружжя з християнськими жінками, але заборонено одружуватися з жінками, що не хрещені в одній з християнських Церков.

З уваги на особливі труднощі, що можуть зародитися у подружжі між жінкою християнської віри та мусульманином, хотів би зазначити, що ви маєте бути ознайомлені із тим, як трактують подружжя в ісламі та в чинному законодавстві, щоб, будучи обізнаною з обов'язками та можливими наслідками, ви могли діяти цілком усвідомлено. Ісламська родина ще до нині загалом зберегла свою стародавню патріархальну структуру, в якій жінку поважали та шанували як подругу (супутницю) чоловіка та матір сім'ї. Однак в єрархічному порядку жінка вважається нижчою, ніж чоловік. Ця другорядність (залежність) є тут очевидною, навіть якщо у сімейне право ще не досить давно й були внесені певні пом'якшення, і не лише в країнах з консервативним, обмеженим дотриманням ісламського закону (як наприклад в Саудівській Аравії та Ірані), а й в ісламських державах, які стоять на крок попереду в прогресі щодо прав і гідності жінки. Жінка мусить бути послухною чоловікові і має задовольняти кожну його вимогу, навіть якщо вона

недозволена (заборонена). Жінка не може виходити з хати без дозволу чоловіка, за винятком відвідин батьків. Існує ще багато інших приписів, які обмежують волю та права жінки в ісламському суспільстві. Щодо полігамії, навіть якщо сьогодні помітний відхід від неї, вона все ж таки є ще дозволеною в певних державах. Наведу приклад деяких з них, це: Пакистан, Іран, Ірак, Сирія, Єгипет, Мароко, Судан та інші. В деяких державах встановлені обмеження щодо полігамії узаляжнюють право чоловіка мати більше жінок від згоди першої жінки та дозволу суду.

У таких державах як Туреччина, Туніс, Малі, полігамія є офіційно скасована, але практично існує.

Іншими словами, жінка що бажає одружитися з мусульманином, повинна взяти до уваги те, якими будуть наслідки її кроку. Перш ніж одружитися з мусульманином, потрібно проконсультуватися в юриста, компетентного у таких справах, щодо того, які необхідні приписи для дійсного укладення подружжя треба виконати, де можливо отримати юридичні та моральні гарантії у разі, якщо подружжя виявиться моногамним, та відповідно фінансові гарантії у разі розлучення, щоб після нього жінка мала би принаймні можливість скористатися ними для свого повернення додому.

38. Чи можна мені, греко-католиці, одружуватися із мусульманином, і яким чином буде проходити у такому разі наше вінчання?

Канон 803, § 1 дуже коротко і зрозуміло пише: «Правосильно укладати подружжя з нехрещеними не можна». Такою є позиція Церкви, бо подружжя це така велика подія в житті людини, що у ній не можна оминати релігійного фактору. Бо якщо його

оминути, то існує велика небезпека, що так і далі побитиметься в щоденному житті. Якщо подружжя має творити одну, єдину сім'ю, де має панувати один дух, один спосіб виховання дітей, один закон, то мішані подружжя, які укладають із людьми нехристиянських релігій цьому переважно не сприяють. Однак у виїмкових обставинах Церква готова на це піти, бо крім того, що вона проголошує чіткі принципи життя (одружуватися з мусульманином не можна), вона ще й старається допомогти кожному дійти до мети свого життя — спасення в Господі

Отже, Церква, хоч і не радо, але благословляє такого роду подружжя між греко-католицькою і мусульманином, бо має тверду віру, що якщо буде добра воля двох сторін, то можна буде провадити християнське життя в мішанім подружжі і регулярно, щотижня, брати участь в Божественній літургії та святих таїнствах. Бажано, щоб про все, що написано в кан. 814, було домовлено перед греко-католицьким парохом і все зафіксовано на письмі та скріплено підписами, аби такий документ мав офіційну силу.

Якщо до такої згоди не доходять, то подружжя в УГКЦ не можна благословляти, бо питання віри є найосновнішим елементом життя для кожного християнина і ніщо не може бути важливішим від нього, навіть подружжя.

Щодо форми шлюбу, то ви повинні пройти відповідне приготування до нього, що полягає в лекціях і зустрічах, у яких ви обоє маєте брати активну участь.

Після ретельної перевірки, чи ви вільного стану, і після проголошення оповідей у місцях, де знають вас і нареченого, ваш шлюб має відбутися винятково в греко-католицькому храмі за присутності греко-католицького пресвітера. Жодної церемонії в його мечеті не можна відбувати, щоб не склалося враження,

що кожний з партнерів уважає, що його «благословення» справжніше. Якщо і це неможливо, то, отримавши благословення єпископа на мішане подружжя, ви зможете ще попросити «диспензу від форми», й укласти шлюб поза Греко-Католицькою Церквою, але так, щоб Церква уважала його канонічно укладеним.

Молюся, щоб Господь прийшов на ваше весілля, як Він це зробив для молодят в Кані Галилейській.

Раджу вам прочитати статтю Іванки Крип'якевич-Димид «Ікона «Весілля в Кані Галилейській» (<http://www.patriyarkhat.org.ua/ukr/archive/article;310;396/>)

39. Шість років тому мій шлюб був визнано недійсним. Обидві сторони мають заборону брати церковний шлюб. Тепер я хочу заручитися. Що для цього потрібно зробити?

Щоб знайти вирішення вашої ситуації, вам слід звернутися до церковного трибуналу. Якщо ви проживаєте у Львові, компетентним трибуналом буде церковний трибунал Львівської архієпархії. Звертаючись туди, ви маєте написати заяву/прохання до органу, який заборонив вам брати церковний шлюб (це вказано у вироку про компетентну владу, яка має право знімати заборону церковного шлюбу у майбутньому), щоб він зняв цю заборону, в якій маєте вказати час, що вже минув від отримання скасування шлюбу, висловити свій намір заручитися й одружитися, обіцяючи зберегти цей подружній зв'язок.

Важко мені сказати щось більше, оскільки кожну таку справу слід добре розглянути, а в цьому вам допоможуть працівники церковного трибуналу.

Щодо заручин, то хотів би наголосити, що вони лише передують одруженню, але не зобов'язують до цього. З угоди заручин не випливає обов'язкова вимога укладання подружнього зв'язку, хоч можливою

є вимога відшкодування витрат, пов'язаних з майбутнім подружжям. Заручини не тягнуть за собою правових наслідків і є обов'язком лише для сумління. Заручини не є перешкодою для укладання іншого шлюбу, оскільки не означають, що особи, які заручилися, отримали подружні права та обов'язки. Так само й як, беручи передшлюбні науки, не потрібно знати точної дати шлюбу, бо можна, наприклад, вислухати науки і на їхній основі вирішити відкласти шлюб до часу, коли обидві сторони будуть до цього цілковито готові.

40. Чи проводять в УГКЦ обряд заручин? Які обов'язки лягають на заручених? Чи це не є перешкодою до укладення іншого шлюбу?

Назву «заручини» пояснюють тим, що на певних територіях України обряд сватання завершувався перев'язуванням рушником рук наречених або вони бралися за руки.

Чин заручин — це богослуження, в котрому наречений і наречена обіцяють одне одному перед Богом, що вони одружаться. Заручини звершує пресвітер у притворі або побіля західної стіни середньої частини храму. Пресвітер надягає нареченим на пальці перстені, якими вони опісля трикратно обмінюються. Чин заручин складається із благословення, великої єктенії, властивих заручин, пресвітерської молитви і відпусту.

У Кодексі Канонів Східних Церков маємо лише один канон, який виразно говорить про заручини:

Кан. 782 — § 1. Заручини, які похвально передують подружжю, відповідно до найдавнішої традиції Східних Церков, підлягають партикулярному праву власної Церкви свого права.

§ 2. Обіцянка одружитись не дає підстави виступити із скаргою, яка б вимагала одруження, дає, однак,

підставу вимагати відшкодування витрат, якщо такі мали місце.

Заручини можна поділити на *церковні*, які відбуваються за участі двох свідків та пресвітера, що їх благословляє, та *приватні*, які здійснюються в родинному колі в присутності батьків та родичів. Важливість одних та інших заручин, безперечно, однакова. Дуже важливо кожному поважну людську подію вводити в «Бого-людський організм Церкви». Церковна форма заручин є також визнанням того, що заручини — це не лише приватна справа двох родин, але й виховний момент усередині церковної спільноти, на який всі її члени просять Божого благословення. Взагалі заручини повинні відбуватися в радісній, щирій атмосфері, без жодного примусу та боязні, і такі почуття обов'язково мають бути взаємними для двох сторін. Так, з історії нашої традиції відомо, що родичі наречених завжди зустрічалися, щоб познайомитися одні одних і таким чином полегшити молодим краще входження в родину свого обранця. Без сумніву, обряд заручин, що зберігся серед українського народу, дає нареченим більше часу для прийняття відповідного рішення щодо самого таїнства подружжя, відмовитися від якого потім без поважних наслідків вже буде неможливо.

Тому форма заручин взагалі має бути невід'ємною від Євхаристії, так як і саме укладання подружжя, щоб це було Бого-людським й отже тривалим ділом. Норми, які встановлюють відповідну процедуру, належать до сфери права кожної помісної Церкви. З розвитком літургійної форми заручин значення цього обряду у першому тисячолітті в східній традиції майже прирівнювалося до самого благословення подружнього зв'язку. Заручини стали майже так само зобов'язувальними і вважалися невід'ємною частиною таїнства

подружжя, через що й були прилучені як вступна частина до обряду укладення шлюбу.

Однак вони завжди залишалися умовною угодою, яка давала нареченим час для ліпшого пізнання один одного і була дуже важливою молитвою про Господнє благословення на їхній, такий важливий у житті почин. З угоди заручин не випливає обов'язкова вимога укласти шлюб, хоч можливо вам потрібно буде відшкодувати витрати, пов'язані із майбутнім одруженням, якщо вони вже були.

Взагалі бажано, щоб заручини відбувалися за рік перед шлюбом або принаймні за шість місяців перед ним. Синод Єпископів Києво-Галицької митрополії УГКЦ, що відбувся в Трускавці 30 липня 2003 р., так постановив щодо цього:

Постанова 3. Чин заручин (благословення наміру одружитися) можна проводити не менше ніж за три місяці до дня уділення святого таїнства подружжя. Заручини можуть відбуватись як у храмі, так і вдома.

Постанова 4. Доопрацювати питання форми та застосування чину заручин, засягнувши думку досвідчених душпастирів.

41. Чи справедливо те, що католицьке законодавство розширило свою компетенцію на шлюби, яких воно не давало? Якщо католичка одружилася з православним у Православній Церкві, то чому чоловік може отримати розлучення й знову одружитись, а жінка ні?

Оскільки подружжя було встановлене Богом, воно мусить підлягати відповідним законам, які Він об'явив, тобто які виходять із самої природи подружнього зв'язку.

Ваше розуміння конкретної ситуації є помилковим. Канон 1490 ККСЦ твердить, що

— сучасні церковним законам підлягають хрещені в Католицькій Церкві або прийняті до неї, які достатньо користуються розумом, і, якщо право виразно не передбачає чогось іншого, закінчили сім років життя.

Одразу зачитую вам наступний канон 780:

§ 2. Подружжя між католицькою стороною і хрещеною некатолицькою стороною, із збереженням Божого права, керується також:

1-е — власним правом Церкви або церковної Спільноти, до якої належить некатолицька сторона, якщо ця Спільнота має власне подружнє право;

2-е — правом, яке зобов'язує некатолицьку сторону, якщо церковна Спільнота, до якої вона належить, не має власного подружнього права.

Отже, згідно з цим каноном, компетенції подружнього католицького законодавства підлягають:

— члени різних автономних Католицьких Церков — мається на увазі Римо-Католицька Церква та Східні Католицькі Церкви. Вони керуються, окрім партикулярного права, двома кодексами: Римо-Католицька Церква — Кодексом Канонічного Права та Східні Католицькі Церкви — Кодексом Канонів Східних Церков.

— Щодо членів некатолицьких Церков, то визнається, що вони мають певні права і ними є: основні права людини, які випливають з людської природи; права, які випливають з їхнього членства у християнській громаді та зі святого таїнства хрещення; права, які були визначені або визнані для них Церквою через Кодекси; право, встановлене у їхніх конфесіях, яке дає автентичну інтерпретацію Божого закону, що її має Католицька Церква.

Слід уточнити, що це застосування власного права некатолицьких Церков, яке, крім того що регулюється для обох сторін природним чи Божим позитивним правом та чиниться згідно з кан. 780, § 2, стосується тільки перешкод, передбачених суто церковним правом, тобто не стосується норм, які регулюють згоду, розірвання подружніх зв'язків і підтвердження та оздоровлення подружжя в його основі.

Члени некатолицьких християнських Церков, які мають свій власний подружній закон, підлягають цьому законі і мають своє автентичне подружнє право, якого вони повинні дотримуватися, так само як зобов'язані дотримуватися своїх подружніх законів члени різних Католицьких Церков.

Як бачимо, будь-який вірний підлягає законам, що їх встановила Церква, членом якої він є. Аналогічно є і в будь-якій державі, де громадянин має дотримуватися норм, які чинні у ній. Тому, незалежно від того, в якій Церкві ви брали шлюб чи з членом якої церковної спільноти одружилися, ви підлягаєте правилам тієї Церкви, до якої належите. Адаже гадаю, що для укладення цього подружжя ви зверталися до вашого місцевого єрарха за диспензою (пом'якшенням) церковного закону.

42. Чи є незаконнонародженими діти в сім'ї, де мати — християнка, а батько — мусульманин (не вінчані)?

Одразу зверну Вашу увагу на те, що слова «незаконнонароджені» немає ні в сімейному кодексі України, ні в правовій юриспруденції Церкви. Правда, воно колись існувало, але це було ще до II Ватиканського Собору.

Щодо законодавства України, то стаття 125 Сімейного кодексу про визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою, пише так:

1. Якщо мати та батько дитини не перебувають у шлюбі між собою, походження дитини від матері визначають на підставі документу закладу охорони здоров'я про народження дитини.

2. Якщо мати та батько дитини не перебувають у шлюбі між собою, походження дитини від батька визначають:

- 1) за заявою матері та батька дитини;
- 2) за заявою чоловіка, який вважає себе батьком дитини;
- 3) за рішенням суду.

Згідно з християнським розумінням подружжя, що його описано в канонічному праві, воно підлягає духовній владі, тобто Христовій Церкві. Створення подружжя є актом волі, завдяки якому чоловік і жінка укладають угоду, взаємно віддаючи і приймаючи один одного для створення подружжя. Щоб знайти вихід із ситуації, що склалася, батьків треба переконати узаконити своє подружжя перед Господом Богом. Однак ситуація тут не така проста, як здається, оскільки йдеться про подружжя між охрещеною та неохрещеною особою. Мова йде про той тип подружжя, який у церковному праві називають мішаним подружжям. Для мішаного подружжя характерний такий вид перешкоди, як відмінність у релігії (віроісповідуванні).

Церква є знаком спасення для всіх людей і готова до кожного прийти із благословенням. Однак вона знає, що не має влади над нехрещеними і не може регулювати їхні подружні союзи, якщо вони того не захочуть. А щодо формальностей, то треба додати, що

нехрещені, не будучи членами Церкви, завжди підлягають державному законодавству. Тому, чи існують якісь перешкоди для того, щоб їхній шлюб був правосильним, визначають згідно з цивільним законом тієї місцевості, де подружжя було укладене, і це знімає питання «незаконного народження» дітей.

43. Якщо шлюб був укладений не з кохання, а з певного суспільного розрахунку, то чи є надія, що шлюб визнають недійсним? Які документи треба подати в церковний трибунал для початку розгляду процедури визнання шлюбу недійсним?

Основою подружнього зв'язку є добровільно укладена угода між чоловіком і жінкою, в якій вони взаємно віддають і приймають один одного для створення подружжя. Без сумніву, якщо шлюб, згідно з ваших слів, прийнято «з певного суспільного розрахунку», то в канонічній юриспруденції є норми, які регулюють таку ситуацію. Тобто, коли один з членів подружжя одружується, щоб отримати з цього певну користь чи внаслідок обману або підступу, то в такому разі виникає перешкода для правосильного укладення шлюбу.

Для початку судового процесу щодо визнання церковного шлюбу недійсним слід приготувати такі документи:

- позовну скаргу встановленого зразка та додаток до неї;
- паспорт та ксерокопію паспорта: перша сторінка та сторінка про сімейний стан;
- свідоцтво про державне розірвання шлюбу та ксерокопію;
- свідоцтво про хрещення;

— свідоцтво про церковний шлюб: якщо позивач немає свідоцтва, то він повинен звернутися до храму, у якому відбулося таїнство подружжя, і на основі метрикальних книг або особистих свідчень чи свідчень інших свідків таїнства подружжя отримати таке свідоцтво;

— анкету встановленого зразка;

— список свідків;

— супровідний лист: оригінал бланку залишається у парафіяльній канцелярії, а до трибуналу пресвітер-настоятель парохії, до якої приписаний позивач, подає відповідь листом. Лист видають на руки позивачеві для того, щоб він особисто здав його до трибуналу, наприклад, Львівської архієпархії.

Безумовно, кожна справа відповідно потребує окремого підходу та дослідження, тому раджу вам звернутися до трибуналу єпархії, до якої ви належите, де вам нададуть повну інформацію. У Львові адреса трибуналу така: пл. Святого Юра 5, 79000, тел. 272-79-05. Трибунал працює з понеділка по п'ятницю з 10⁰⁰ до 18⁰⁰, крім церковних свят. Документи приймають та видають з 10⁰⁰ до 16⁰⁰, обідня перерва — з 13⁰⁰ до 14⁰⁰.

44. Чи може хлопець-епілептик одружитися зі здоровою дівчиною?

Звичайно кожна особа має право вибирати з ким їй одружуватися. В медицині існує таке визначення епілепсії: епілепсія — це вогнищеві ураження кори головного мозку, що характеризуються раптовими нападами та втратою свідомости.

Було б добре, якби ця дівчина написала заяву, в якій чітко вказала б, що вона знає про цю хворобу, і свідомо прийняла своє рішення. Цей документ з підписом пароха буде додано до всієї документації, яка стосу-

ється їхнього одруження. Найбільше треба наголосити на тому, що інша сторона має мати певні знання про згадану хворобу, що не суперечить чинним церковно-правовим нормам Церкви (кан. 821 ККСЦ).

Стосовно ж того, що епілектикам нібито заборонено одружуватися, то це можуть бути безпідставні чутки або йдеться про важкі випадки епілепсії. Під час важких нападів пацієнт залишається притомним, але не цілком свідомим, його рухи та вчинки стають радше автоматичними, ніж розважливими. Існують різні види епілептичних виявів, і саме на це слід звернути увагу. Тому до цієї справи мусить бути залучений також досвідчений лікар відповідної спеціалізації.

45. Чи може Церква розірвати шлюб у разі, якщо чоловік чинить насилля над дружиною?

Християнське подружжя з огляду на свій sacramentalний характер підлягає духовній владі, тобто Христовій Церкві. Церква визначає, за яких умов укладений шлюб буде правосильним і дозволеним, а що становитиме перешкоди для його укладення; вона зобов'язана також розглянути і з'ясувати справу, що стосується цього подружжя і їхнього святого таїнства подружжя. Подружній союз твориться актом волі, завдяки якому чоловік і жінка укладають угоду, надаючи себе один одному й приймаючи один одного. Подружня згода має бути свідомою і добровільною. Церковне право ставить певні вимоги в межах дії розуму і волі, означуючи, що є обов'язковим для самого вираження подружньої згоди, та розглядаючи також, що є причиною для недостатності подружньої згоди. А це можуть бути такі недоліки, як хвороба і розумова відсталість, психічна нездатність приймати відповідальні подружні обов'язки й таке інше. Це все може

призводить до внутрішнього розладу подружжя, як з боку одного, так і з боку іншого його члена.

Мені важко порадити вам щось конкретніше, ситуація, яку ви описали, дає недостатньо відомостей, щоби могли належним чином зусебіч оцінити її. Раджу звернутися до вашого пароха і поділитися з ним вашою проблемою, а ще ліпше було б запросити його до вас у гості. Таким чином ви матимете нагоду висловити душпастиреві свої родинні проблеми та отримати від нього вказівки, пораду чи поміч. У святому таїнстві подружжя чоловік та жінка отримують Божу благодать для того, щоб створити подружню спільноту. Тому до тієї Божої благодати потрібно взивати — і Господь Бог завжди її пошле. Але багато залежить від того, як подружжя цю благодать сприйме і як воно зможе її використати в житті. Обов'язково потрібно молитися, беручи участь як в Божественній літургії (причащаючись), так і з допомогою великої кількості молитов за сім'ю. В крайньому разі ви можете безпосередньо звернутися до церковного трибуналу, де вам фахово зможуть надати інформацію та, якщо це можливо, і практичну допомогу, адже ваше запитання потребує більшого знання ситуації та глибшого її розгляду.

46. Чи можуть одружитися люди, які мають спільних предків, тобто коли бабуся хлопця та прабабуся дівчини — рідні сестри?

Християнське подружжя з огляду на свій sacramentalний характер підлягає духовній владі, тобто Церкві. Ця духовна установа (Церква), на основі Божого об'явлення, приписує умови, яких треба дотриматися для того, щоб таїнство подружжя було дозволене і правосильне, та які можуть бути для цього пе-

решкоди (перешкода — це правова дискваліфікація, встановлена Божим або людським /церковним чи цивільним/ правом, яка не дозволяє людині укласти подружжя). Легальні норми стосовно перешкод, які регулюють подружжя хрещених, є божественного походження (те, що прикметне поняттю подружнього союзу — постійність або що стосується позитивного Божого закону — нерозривність) та людського, церковного походження щодо хрещених, як це є у більшості перешкод в канонічному праві. Перешкоди Божого закону виходять або з основної природи самого подружжя, або були встановлені позитивним божественним законодавством, як, наприклад, перешкода через вже існуючий подружній зв'язок. Отже, жодний людський авторитет не може звільняти від них. Перешкоди людського закону, які встановила Церква, можуть бути відмінені, хоча Церква має право відмовитися від надання диспензи (звільнення від закону). Перешкоди також бувають абсолютні та відносні, залежно від того, чи подружній зв'язок заборонений з усіма людьми (наприклад, через недозрілість, імпотенцію, чинний подружній зв'язок та інше), чи тільки з деякими (наприклад, через кровне споріднення або посвоячення).

У Кодексі Канонів Східних Церков, кан. 808, йдеться про перешкоду кровного споріднення. Кровне споріднення — це зв'язок між людьми, які мають принаймні одного спільного предка. Воно визначається за лініями та ступенями спорідненості (кан. 918):

— 1. У прямій лінії існує стільки ступенів, скільки осіб, не враховуючи спільного предка;

— 2. У бічній лінії існує стільки ступенів, скільки осіб в обох вітках, не враховуючи спільного предка.

Пряма лінія кровного споріднення визначається взаєминами між предком та його нащадками, приміром поміж батьком (матір'ю) та дочкою (сином). Бічна лінія кровного споріднення може бути рівною — саме ця ситуація описана у вашому запитанні — і визначається зв'язками між однією особою та іншими, з якими вона має принаймні одного спільного предка. Нерівну бічну лінію визначають, для прикладу, у зв'язку дядька по братові і племінниці.

Згідно з кан. 808, §2 у бічній лінії перешкода поширюється до четвертого ступеня включно, тобто другий ступінь — рідні (брат і сестра); третій ступінь — дядько/тітка по братові — племінник/племінниця; четвертий ступінь — двоюрідні. У вашій ситуації двоє осіб, про яких ви згадуєте у запитанні, не мають жодних перепон та можуть вільно одружитися. Щастя їм Боже!

47. Що означає канон 808, §4, в якому написано, що перешкода кровного споріднення не помножується?

Кровне споріднення настає із кривними цієї особи, з якою відбувся повний сексуальний зв'язок, незалежно, чи від того зв'язку народилася дитина, чи він був здійснений у подружжі або поза ним. Кровне споріднення ми теж називаємо посвояченням. Бо через повну тілесну злуку між собою дві особи стають одним тілом, а це своєю чергою спричинює вхід одного в родину іншого і робить одну особу посвояченою зі всіма кривними другої особи.

У попередніх кодексах канонічного права, які регулювали подружнє життя греко-католиків, перешкода кровного споріднення помножувалася («ставалися многократними») кожного разу, коли «помножував-

ся» родоначальник чи предок (кан. 1076, § 2, ККПЗЦ 1917; кан. 66, § 2, *Crebrae allatae*). Тобто коли особи, кровно споріднені, мали сексуальні стосунки з іншими кровно спорідненими особами (наприклад, два брати одружувалися з двома сестрами або коли одна особа мала статеві стосунки із більшою кількістю споріднених із собою осіб). Таку норму щодо подвійного споріднення згодом скасували, оскільки вона була незрозуміла і спричиняла різні труднощі в її тлумаченні.

Тепер в канонічному праві йдеться тільки про одну перешкоду у зв'язку з кровним спорідненням. Якщо перед укладенням подружнього зв'язку виявиться, що між нареченими є багаторазове посвоячення (існує більше перешкод), то вже не треба просити звільнення від кожного такого випадку. Вистачає просити одного звільнення від усіх перепон, які потрібно звести до однієї, що походить від найближчого спільного предка. Очевидно, це варто буде робити, якщо між двома нареченими немає споріднення у бічній лінії аж до четвертого ступеня включно.

Ось канон ККСЦ, про який йдеться:

Кан. 808 — § 1. У прямій лінії кровного споріднення неправосильним є подружжя між усіма висхідними і нисхідними.

§ 2. У бічній лінії воно є неправосильним аж до четвертого ступеня включно.

§ 3. Ніколи не можна дозволити на подружжя, якщо існує якийсь сумнів, чи сторони є кровноспоріднені в будь-якому ступені прямої лінії або в другому ступені бічної лінії.

§ 4. Перешкода кровного споріднення не помножується.

48. Який погляд Церкви на велику різницю у віці між нареченим та нареченою, скажімо 10 років? Чи є це перешкодою для укладення шлюбу?

Церква не має чітких приписів стосовно цього. У відповідь на ваше запитання зацитую, що саме говорить Душпастирська Конституція про Церкву в сучасному світі *Gaudium et spes* (Радість і надія) II Ватиканського Собору про подружню любов, яка є основним чинником святого таїнства подружжя:

Багато разів слово Боже звертається до молодят і подругів, щоб вони чистою любов'ю пронизували сватів, і з неподільним благоволінням плекали подружжя. Також багато наших сучасників високо цінують справжню любов між чоловіком і жінкою, яка проявляється на різні лади, відповідно до чесних звичаїв народів і часів. А ця любов, як визначний вчинок людини, тому що полягає у волевім спрямуванні особи до особи, заключає в собі благо цілої людини, а тим і може окремою достоїнністю назначити всі її вияви тілесні і душевні та ушляхетнити їх як окремішні складники й ознаки подружньої приязні (п. 49).

Церква наполягає лише, щоб кожне подружжя було побудоване на християнських засадах, а саме на взаємній любові. Святе таїнство подружжя вводить членів подружжя в джерело Божої Любови. Подружжя стає відображенням надзвичайної єдності між Христом і Церквою.

Кожна людина, виходячи зі своєї людської природи, має право одружитися. Це право може бути обмежене — крім її власного вільного рішення — тільки вимогами Божого закону та нормами людських законів. У жодному разі різниця віку не є перешкодою для одруження, адже дві особи мають пізнати один

одного та зрозуміти, що подружжя є не тільки способом життя, потрібним для того, щоб законно задовольняти їхні різноманітні психологічні, фізичні та суспільні потреби, але й станом, завдяки якому особа може і повинна наближатися до Бога та досягти більшої святости.

49. Чи можуть хресні батьки однієї дитини, що не є родичами, згодом взяти шлюб між собою?

В кан. 811 ККСЦ написано:

§ 1. На підставі хрещення між хресним батьком і похресником та його батьками виникає духовне споріднення, яке розриває подружжя.

§ 2. Якщо хрещення повторюється умовно, то духовне споріднення не виникає, хіба що знову брав участь в обряді той самий хресний батько.

Отже, згідно з цією нормою духовне споріднення, що виникає на підставі хрещення між хресними батьками і похресником та його батьками, є перешкодою для укладення подружжя між ними. Звільнення від цієї перешкоди може дати місцевий єрарх (єпископ, протосинкел).

Щодо вашого запитання, то хочу запевнити вас, що хресні батьки можуть одружитися, оскільки для цього згідно з нормами церковного та природного права немає жодних перешкод.

50. Чи залишиться і далі, де-юре чи де-факто, хресна мама хресною для свого похресника, якщо вона, отримавши відповідне звільнення для правосильного укладання подружжя від свого місцевого єрарха, вийде за похресника заміж?

Як відомо, перешкода загалом перестає існувати, згідно з кан. 1536, з двох причин:

1. З внутрішніх причин, як от з втратою вікової перешкоди, коли певна особа досягає до зрілого віку, передбаченого законом для виконання певного акту (у нашому разі шлюбу), або через смерть одного з членів подружжя чи, врешті, із судовим рішенням про недійсність подружнього зв'язку.

2. Із зовнішніх причин, мається на увазі у разі втручання компетентної влади, котра звільняє від перешкоди в особливій ситуації. Тоді йдеться про *relaxatio legis tere ecclesiasticae in casu speciali* (послаблення дії суто церковного закону в особливому випадку).

Якщо усунення перешкоди через звільнення обмежене лише до перешкод церковного права, то природне припинення її дії через внутрішню причину належить також і до перешкод божественного права. З іншого боку, існують перешкоди, котрі через належність до самого закону, не є предметом диспензи, наприклад, у кан. 795, §3, де йдеться про кровне споріднення в прямій лінії або в другому ступені бічної лінії. Для одних каноністів ця диспенза належить до природного права, для інших — бере свій початок в церковному праві.

Кожна людина вже із самої своєї природи має право на одруження. Однак це право може бути обмежене, звичайно, крім власного вільного рішення людини, вимогами Божого закону та нормами законів — Церкви і держави. Норми щодо перешкод, які регулюють подружжя, є божественного або церковного походження, як це є в разі більшості перешкод саме в канонічному праві. Вагомою перешкодою для одруження є духовна спорідненість між охрещеним і його хресними, між хресними і батьками похресників. Оскільки ця пере-

шкода суто церковного походження, то є предметом розгляду для звільнення від неї, яке може дати місцевий єрарх.

Термін *де-факто* з латини означає «фактично». Звичайно його використовують як такий, який є протилежним термінові *де-юре*, що означає «згідно із законом» і стосується сфери закону чи управління. Отож, *де-юре* означає те, що визначає стосовно до певної ситуації закон, тимчасом як *де-факто* — те, що є фактично і що може відрізнитися від приписаного законом.

Ще в перші століття християнства Церква вважала і сьогодні вважає духовне споріднення дуже важливим і ставить його вище кровного споріднення. В кожному разі, *де-факто* це чи *де-юре*, особа, ставши хресною матір'ю чи батьком, залишається нею впродовж усього свого життя. Водночас, отримавши звільнення від місцевого єрарха, вона має право *де-юре* одружитися із цією особою.

51. Я взяла церковний шлюб з чоловіком, для якого є хресною мамою. Священик сказав, що скасував попереднє рішення, тому нам дали церковний шлюб. Чи можу я розірвати цей церковний шлюб і чи не буде моя дочка мати статусу «позашлюбної»?

Згідно із східним церковним правом, подружній зв'язок, укладений між похресником і його хресними батьками має перешкоду духовного споріднення, що виникає між хресними батьками і похресником та його батьками на підставі хрещення (див. кан. 811, ККСЦ). Звільнення від цієї перешкоди може дати місцевий єрарх (єпископ, протосинкел, синкели). У вашому випадку можна припустити, що пресвітер, перед

тим як дати церковний шлюб, отримав такий дозвіл згідно вищезгаданого права, і тому повідомив, що скасував цю перешкоду. Щоб переконатися, що це припущення правильне, вам потрібно знову звернутися до того ж пресвітера, який благословив ваш церковний шлюб, аби отримати докладнішу інформацію про надання дозволу на ваше подружжя. В протилежному разі, якщо це припущення не справдиться, ви можете звернутися з проханням скасувати цей церковний шлюб до таких трибуналів:

- трибунал місця, де було укладено подружжя;
- трибунал місця, де відповідач має постійне або тимчасове місце проживання;
- трибунал місця, де позивач має місце проживання, якщо обидві сторони перебувають на території тієї самої нації і судовий синкел постійного місця проживання відповідача, вислухавши його, дасть на це згоду;
- трибунал місця, де фактично треба буде збирати більшість доказів, якщо погодиться на це судовий синкел постійного місця проживання відповідача, вислухавши його.

Якщо ви не в змозі віднайти для себе компетентного трибуналу, то можете звернутися за допомогою до свого єпархіяльного єпископа.

Якщо цей церковний трибунал скасує ваш шлюб, тоді ви знову можете укласти нове подружжя, якщо цьому не перешкоджають рішення цього трибуналу.

Статус дитини згідно церковного права та офіційного вчення Церкви визначається тим моментом, коли вона була народжена, тобто під час вашого спільного життя. Тому безпідставно вважати, що Церква вживатиме термін «позашлюбні» до дітей, які народилися в таких сім'ях.

52. Чи буде правомірним шлюб, якщо обоє греко-католиків збираються поєднати долі в Іспанії? Чи потрібно спочатку розписуватися в Україні?

Згідно з кан. 831, § 1 ККСЦ, ви можете одружитися в Іспанії після одномісячного проживання там як «неосілі» і приписання до місцевого греко-католицького душпастирства (парохії). Для того, щоб уникнути всіляких непорозумінь в Іспанії на легальному рівні, раджу вам, якщо є така можливість, розписатися перед тим в Україні або в Іспанії. Однак пам'ятайте, розписка ще не робить вас чоловіком і жінкою перед Богом і не дає вам права на спільне ложе.

53. Я розлучилась два роки тому, дітей у нас не було. Тепер у колишнього чоловіка вже є друга сім'я. Чи маю я право жити з іншим і мати своїх дітей? Якщо так, то чи можу їх похрестити?

Ви добре відчуваєте, що Ваша душа не є наставлена на хвилі, звідки передає свою благодать Господь Бог. Це найважливіше і найдорожче відчуття зараз для вас, і щоб його не втратити, ви маєте піти в храм до доброго сповідника і порадитися, як вам знову примиритися і поєднатися з Богом і таким чином віднайти внутрішній спокій. Те, що ви розлучились два роки тому, є для Церкви трагедією, за що вона і вимолює в Господа благодаті. Однак у практичному житті це не дає вам як християнці ані права, ані можливості «жити з іншим», бо ви перед Богом — одружена жінка. Що ви можете зараз вчинити — піти до церковного суду і там порадитися, можливо, для укладення вашого шлюбу була якась свідомо перешкода, що дало б вам можливість уневажнити ваш шлюб і стати лю-

диною вільного стану. Якщо ви не перебуватимете у вільному стані, то Церква ніколи не зможе благословити вас на шлюб, а що благословить Церква, те й благословить Бог. Якщо б ви все ж вирішили піти проти Божої волі, наслідуючи тим приклад значної частини нашого суспільства, то пам'ятайте, що тоді ви самі відгороджуєтеся від Божого благословення, а не Бог відвертається від вас. Чи ви маєте право народжувати в такому стані дітей? — В очах Церкви ви не маєте права робити нічого, що йде проти Божої волі. Якщо для народження дітей потрібно вступити в сексуальні стосунки, які поза подружжям є гріхом, то це значить, що ви не маєте права народжувати дітей з іншим чоловіком, а тільки з тим, якого вам дав Бог, аж до того моменту, коли Церква визнає, що ви вільні від подружніх зв'язків. Якби все ж таки у вас народилися діти поза церковним шлюбом, то можна попросити здійснити над ними таїнство хрещення в храмі, бо вони мають право на повноцінне спілкування з Богом, їхнім Творцем, навіть якщо від цього відмовилися їхні батьки.

54. В кан. 838 ККСЦ йдеться про дозвіл від місцевого пароха на уділення подружжя в іншій парафії. Від кого з парохів (нареченого чи нареченої) потрібно отримати дозвіл?

Канон 108 Партикулярного права, який доповнює кан. 831, §2 ККСЦ, звучить так: *Подружжя слід укладати у присутності пароха нареченого або нареченої.* Це означає, що ви можете отримати дозвіл там, де хочете. Тільки я не рекомендую брати шлюб в іншій парафії, оскільки добре одружувалися там, де ви разом з іншими вірними будете творити християнську громаду, хрестили своїх дітей, сповідатися, причащатися

і відходити до вічного життя. Красу таїнства подружжя творить не храм і його оздоблення, не весілля і його пишнота, а душі наречених, які вповні відкриті для приходу в їхнє життя Ісуса Христа, щоб допомогти їм ставати співтворителями людства разом з Богом Отцем.

55. Перед нашим з чоловіком шлюбом (1991 р.) його вже покійна бабуся сказала, що сама, без відома батьків охрестила його ще в дитинстві (оскільки батько був тоді на партійній посаді). Але мене це питання мучить і дотепер. Це могло бути й вигадкою бабусі (така вона вже була людина). Як нам бути? Чи взагалі дійсний тоді наш церковний шлюб?

Якщо бабуся чоловіка мала звичку жартувати чи фантазувати в питаннях, які стосуються Бога, то звичайно, що такий сумнів міг у вас закрастися. Якщо ж це не жарти, то її свідчення зовсім вистачає, щоб потвердити хрещення вашого чоловіка. Оскільки ваш подружній союз був укладений в добрій вірі, а чоловік ваш охрещений, то і шлюб ваш дійсний. А якщо сумніви далі мучать вже вашого чоловіка, то нехай піде до пресвітера і попросить, щоб його охрестили під умовою, що попереднього хрещення взагалі не було.

56. Чи можна молодятам спочатку розписатися, а, наприклад, за 4 роки взяти церковний шлюб. Причиною є те, що мати одного з наречених перебуває за кордоном на роботі?

Те, що матір перебуває за кордоном, не є причиною, щоб нареченим не приступати до таїнства подружжя. Таїнство подружжя не вимагає весілля. Щастя май-

бутнього подружжя не залежить від весілля, а від того, наскільки наречені розуміють роль Ісуса Христа у своєму коханні і наскільки вони готові прийняти Його в святім таїнстві як третього спільника свого подружжя. Для завершення таїнства подружжя вистачає молодого, молодої і двох свідків, а якщо свідків немає, то їх можна знайти на парохії. Майбутнє щастя не залежить від грошей чи того, яким великим було весілля. Багато людей, будучи бідними, не справляли весілля, а тільки приймали таїнство подружжя, наприклад, в тюрмі чи на Сибіру, втім живуть довго й щасливо.

57. Чи можна отримати шлюб у Церкві, якщо в РАГСі ми збираємося розписатися пізніше? Чи має церковний шлюб якийсь стосунок до державної реєстрації шлюбу?

Законодавство України не передбачає такого порядку, за яким спочатку мала би відбуватися державна реєстрація, а згодом церковний шлюб, що є таїнством. Але думаю, що така практика є нормальною. Колись за Австро-Угорської держави і в різних інших країнах був чіткий припис, який передбачав обов'язково здійснити спочатку державну реєстрацію. Нині Церква, підтримуючи суспільний порядок, теж схильна до того, щоб благословляти таїнством вже підтвержені в державних установах наміри молодят одружитися. Це само собою говорить про серйозність намірів молодят. Якщо ж є якісь конкретні причини для того, щоб оминати такий порядок, — однак лише у виняткових обставинах, після того, як буде вислухано та зважено усі «за» і «проти», — то Церква переважно не відмовляє у здійсненні таїнства подружжя і без державної реєстрації.

58. Я розлучилася з чоловіком і подаю документи на визнання недійсності церковного шлюбу. Ми вінчалися в Тернополі, зараз я мешкаю в Києві. Де мають розглядати нашу справу? Як довго триває процес і чи можна його якимось чином прискорити?

Загалом справу мають розглядати там, де живе відповідач (тут — чоловік). Якщо він живе в Києві, то справу можна подати до Київської архієпархії, а якщо в Тернополі, то вам доведеться подати справу до трибуналу Тернопільсько-Зборівської єпархії.

Стосовно тривалости процесу, то згідно з кан. 1111 ККСЦ, трибунал I інстанції розглядає справу протягом року. А потім, якщо хтось, позивач чи відповідач, подає апеляцію, то в трибуналі II інстанції справа триває переважно не більше як пів року. Не практикується прискорення справи, бо все має йти своєю чергою (кан. 1117) і чітко згідно з процедурою. Якщо справді виникає надзвичайна ситуація, що потребує нагального вирішення, то окремим рішенням суду розгляд справи може бути пришвидшений.

59. Куди можна звернутися, щоб отримати дозвіл на анулювання шлюбу?

Як відомо, в Церкві, як й у державі, існує певна установа, яка має врегульовувати взаємовідносини між її членами. Згідно з кан. 1359 ККСЦ для полагодження спірних і карних справ у різних сферах, зокрема і стосовно шлюбу, можна звернутися до компетентного церковного трибуналу, яким є:

- трибунал місця, де було укладено подружжя;
- трибунал місця, де відповідач має постійне або тимчасове місце проживання;

— трибунал місця, де позивач має місце проживання, якщо обидві сторони перебувають на території тієї самої нації і судовий синкел постійного місця проживання відповідача, вислухавши його, дасть на це згоду;

— трибунал місця, де фактично треба буде збирати більшість доказів, якщо погодиться на це судовий синкел постійного місця проживання відповідача, вислухавши його.

60. Чи правда те, що якщо батьки нареченої не мають шлюбу, то і вона не може його взяти?

Ні, неправда. Кожна охрещена в Церкві людина має право отримувати всі таїнства, разом із таїнством подружжя. Про це в кан. 16 ККСЦ написано так:

— Вірні мають право отримувати від своїх пастирів допомогу з духовних дібр Церкви, особливо від слова Божого і святих таїнств.

Особливо важливо зрозуміти, що чим бідніша людина в духовному плані, тим більше вона потребує святих таїнств для свого піднесення і обожествлення. Якщо батьки особи, яка хоче прийняти таїнство подружжя, не були вінчані або є розлучені (а їх в Україні чимало), то Церква має її обов'язково прийняти, щоб уділяти їй таїнства, але перед тим просвітити. Церква тільки для того й існує. Уцерковити — це насамперед «ввести» людини в церковну громаду-родину, дати їй відчуття, що це справжня християнська родина, побудована довкруги благословенного і нерозривного церковного шлюбу. Потім таку особу катехизують, і щойно після цього нареченим можна свідомо одружуватися в храмі й отримувати Боже скріплення своєї любови, що буде благословенням як для добра наре-

чених, так і для перемоги добра над злом у близькій і дальшій спільноті. Звичайно це є завданням особливо для парохів і їхніх помічників, але загалом і для всіх членів християнської спільноти.

61. Чому УГКЦ вимагає письмового дозволу від пресвітера храму, що розміщений на території проживання особи, яка одружується, але яка має бажання взяти шлюб в іншому храмі УГКЦ? Невже особа не має права самостійно вибирати, де їй вінчатися?

Це вимагає не УГКЦ, а канонічне право. В кан. 831 ККСЦ читаємо:

§ 1. Місцевий єрарх або місцевий парох дозволено благословляють подружжя:

— 1-е — після того, як упевнились щодо постійного або тимчасового місця проживання або одномісячного проживання або, якщо йдеться про неосілих, перебування в даний час одного з двох наречених у місці одруження;

— 2-е — якщо при відсутності таких умов, вони мають дозвіл єрарха або пароха постійного або тимчасового місця проживання однієї з двох сторін, хіба що слушна причина інше виправдовує.

Таїнство подружжя відбувається в храмі, що розміщений на території проживання нареченого чи нареченої, і це закономірно, бо молодята повинні потім щонеділі ходити до того храму на Божественну літургію та приступати до Євхаристії і цим творити місцеву християнську громаду, яка буде конкретно діяти для поліпшення життя околиці у соціальній сфері. Молодим людям, які щойно одружилися, не завжди вдається збагнути і відчутти церковний вимір їхнього щастя

в подружжі. Щаслива майбутність не може відбутися без Ісуса Христа, який діє в Церкві. З цієї причини церковний шлюб — це прохання не тільки наречених, але й усієї Церкви отримати від Господа благословення через рідну церковну християнську громаду. Парохія, в якій люди, кожний як може, стремлять до святости, має бути підпорою подружнього життя. Шлюб — це стремління до святости в громаді святих. Шлюб — це ядро, в якому жінка і чоловік відкриваються до Христа і до ближніх, приймаючи їх для творення більшої спільноти. Спільнота християн твориться за територіальним принципом, і ми маємо належати до громади місця нашого проживання, щоб справді могли щоденно пізнавати інших, а вони нас. Тому неправильно шукати Христа в іншому, омріяному світі, коли Він є біля нас, як це слушно Він нам пояснює в Нагірній проповіді про блаженства:

1. Блаженні вбогі духом, бо їх є Царство Небесне.
2. Блаженні плачучі, бо вони утішаться.
3. Блаженні лагідні, бо вони наслідять землю.
4. Блаженні голодні і спрагнені правди, бо вони наситяться.
5. Блаженні милостиві, бо вони помилувані будуть.
6. Блаженні чисті серцем, бо вони Бога побачать.
7. Блаженні миротворці, бо вони синами Божими назвуться.
8. Блаженні вигнані за правду, бо їх є Царство Небесне.
9. Блаженні ви, коли зневажатимуть вас, і виженуть, і говоритимуть усяке лихе слово на вас неправдиво, мене ради. Радуйтеся і веселіться, бо нагорода ваша велика на небесах!

Церква дозволяє вибір іншого храму чи парохії для отримання таїнства подружжя, якщо християни не

розуміють цих важливих принципів або з інших виняткових причин. Однак вона звертає увагу вірних, що місцем їхнього християнського свідчення має бути родина, будинок, квартал, базар, лікарня, школа, тюрма, парохія. Нам усім треба навчитися плавати човником, щоб згодом перейти на корабель.

62. Чому УГКЦ вимагає письмового підтвердження про хрещення особи, яка хоче взяти шлюб? По-перше, мене хрестили у 80-х роках вдома, коли хрещення було заборонене. По-друге, наречені перед шлюбом сповідаються, то невже пресвітер цьому не вірить?

Різні часи й обставини, в яких живе Христова Церква, вимагають від неї іншої практики в наданні таїнств й у формуванні церковної громади. Коли ми жили в підпіллі, важливо було дати людям християнську надію на те, що Бог благословляє тих, що Його люблять. Нині, коли УГКЦ живе і може вільно діяти в Україні, крім надії, треба дуже конкретним способом розвивати в людях також відчуття належності до християнської громади. Бо тільки тоді, коли християни будуть і жити за вірою, виступати як спільна суспільна сила добра, то зможуть перетворювати все суспільство в більш гуманну спільноту.

Для того, щоб людина була належною до громади, її хрестять і миропомазують у присутності не простих свідків, а хресних батьків, що репрезентують Церкву і стають духовними батьками, провідниками для новохрещеного. Це записують у реєстраційних книгах і в історії церковної громади. Якщо людина не записана в реєстраційні книги парохії, то це потрібно зробити при першій поважній нагоді, для того, щоб громада знала християнську історію кожного свого члена.

Шлюб є однією з таких нагод, бо це новий ступінь дозрівання людини.

Що стосується «папірчика», то до цього можна поставитися двояко: негативно, як до вияву бюрократизму, як до «нікому не потрібного» додатку до реєстраційної книги парохії, а можна потлумачити як нагоду зустрітися зі свідками цієї життєдайної події в нашому житті, обговорити вплив, який хрещення і миропомазання можуть мати на наші дальші життєві рішення і вчинки. Чи ці таїнства мають для нас сьогодні сенс, чи ми відчуваємо радість, коли пригадуємо наше просвіщення, чи це нам байдуже?

Таїнство покаяння має духовний вимір, не пов'язаний із парохом, який уповноважений від імені Церкви поблагословити подружжя. Людина, шлюб якої має звершувати один пресвітер, зовсім вільно може, напередодні цього таїнства, висповідатися в іншого. Головне не перед ким сповідатися, але як сповідатися. А крім того, треба зазначити, що перед прийняттям шлюбу потрібна не сповідь, а перебування в стані Божої благодаті, щоб могли отримати під час таїнства подружжя дари від Святого Духа. Божа благодать завжди потрібна людині, так що треба приступати до сповіді часто, а особливо коли в подружжі виникають проблеми чи непорозуміння. Так само, як ми прийняли хрещення, щоб отримати Царство Небесне разом із церковною громадою, так ми одержали й подружнє благословення, щоб разом осягнути небо. А для цього нам потрібна благодать, яку ми відновлюємо в собі через постійну участь у таїнствах.

Тому Церква закликає, щоб активні християни, хоча б під час чотирьох постів протягом року йшли до сповіді. Отож для цього, такого життєво необхідного таїнства сповіді, яке дарує життя в благодаті, кожному добре знайти свого постійного сповідника, якого

він би розумів і який би розумів його. Такі єрєї є, але їх, як коштовні камені, ще треба пошукати.

63. Чи можуть свідки вінчання бути одруженими, розлученими або такими, що зазнали невдачі у подружньому житті, нехрещеними чи інших конфесій?

У наш час церковне право не передбачає жодної особливої вимоги до свідка. Логічно, що він має бути настільки дорослим та фізично і психічно зрівноваженим, аби розуміти, що вінчання справді відбулося, і могли це завірити. Свідками можуть бути жінки і чоловіки, католики і не католики, хрещені і нехрещені, хоч, очевидно, зі самої природи речей було б краще, щоб таку функцію сповнювали справді активні та свідомі члени Церкви, з якими можна щедро ділитися духовними дарами.

Бути свідком може не тільки вибрана особа, яка погодилася на це. Навіть якщо когось змусили свідчити проти його волі, свідчення його, однак, є дійсними.

Для того, щоб бути свідком, потрібно лише бути присутнім під час благословення, що вділяється під час таїнства подружжя, і розуміти, що в цей час відбувається.

Оскільки усі наречені, які готуються до вінчання, бажають собі щастя, то мають шукати якнайдуховніших свідків, тобто тих християн, які живуть у стані Божої благодаті. Тоді свідчення не зводиться до формальної юридичної функції, а стає молитвою і духовним сопричастям.

Для Церкви неважливо, чи свідок таїнства подружжя є одружений, чи неодружений. В народній традиції дружба і дружка мають не тільки бути неодруженими, а й незайманими, тобто без сексуального досвіду.

Сьогодні Церква має одне побажання щодо свідків — щоб вони знали, глибоко розуміли та відчували таїнство, в якому беруть співучасть, щоб у майбутнього в разі непорозуміння між нареченими вони могли допомогти їм молитвами чи Богом натхненими порадами.

Стосовно того, чи може бути свідком людина, в якій подружнє життя зазнало невдачі, то з церковно-юридичної погляду може. Якщо ж йдеться про подружжя і про Церкву як про дві духовні спільноти, які інтегруються одна в одну, якщо йдеться про спільне пережиття святого, то ліпше не запрошувати на свідка вінчання людину, яка зазнала в цьому поразку незалежно з чиєї вини. З духовної перспективи свідок — це друг по вірі, який не тільки розуміє, що відбувається, але й живе вірою. Із перспективи спільноти чи родини, яка є головною під час таїнства подружжя, свідок — це представник церковної громади, що теж бере участь в таїнстві і визнає молодят здатними творити християнську родину як частину громади віруючих. Із людського погляду свідок — це приклад до наслідування у важких моментах життя.

64. У мене скоро весілля, вже вибрані свідки. Але нещодавно я дізнався, що один із них був свідком Єгови. Він хрещений, тепер покинув їхні зібрання. Чи може він бути свідком у Церкві?

У канонічному праві не зазначено, чи свідок християнського греко-католицького шлюбу має бути тільки хрещеним чи реальним християнином. Свідок — це просто людина, яка присутня на події і яка засвідчує, знаючи зміст здійсненого, що та відбулася. Це значить, що вона, наприклад, не сплутає церковний шлюб із державним актом запису цивільного шлюбу, а також може вказати на людей, які одружилися.

З іншого боку, для свідомих християн дуже важливо, щоб, готуючись до таїнства подружжя, вони не тільки дбали про зовнішні формальності, але й заглиблювалися в зміст події, яка їх благословляє на вічність. Оскільки свідок таїнства подружжя переважно залишиться другом родини на все життя, а ті, що одружуються, хочуть це зробити правильно і по-християнськи, бажано, щоб ця людина-свідок справді була добрим вірним своєї Церкви, а не тільки формальним християнином. Найголовніше у виборі «доброго свідка» — щоб людина знала, що це є «Божа благодать», і постійно в ній перебувала через участь у святих таїнствах покаяння та Євхаристії.

Існує різниця між свідком і, наприклад, хресним батьком. Свідок — це хтось, хто свідомий того, що на його очах відбувається, а хресний — це свідок, який уповні бере на себе відповідальність за певну подію, яка відбувається і до якої він причетний.

Священство

65. У скільки років можна висвятитися на священника та з якого моменту єрей вже не може одружуватися?

Існує різниця між священником і пресвітером та єреєм. Священником є кожний християнин, який пройшов через просвіщення, тобто був хрещений, миропомазаний і прийняв Євхаристію. Пресвітер — це священник, який отримує особливе покликання від Бога для окремого служіння в церковній громаді, якого виховує і висвячує на це служіння Церква. Як священство, так і пресвітерство — це не професія, а стан.

Стосовно служіння в Церкві, то існує певна єрархія. Особа, яка бажає стати пресвітером, повинна бути чоловічої статі, просвіщена і мати покликання до пресвітерського служіння, яке вона розвиває і потверджує під час формації в духовній семінарії. Опісля кандидат на пресвітерство отримує низку попередніх свячень: піддияконські, дияконські, а лише тоді (з певним пакетом документів) приступає до пресвітерських свячень чи хіротонії. В Українській Греко-Католицькій Церкві мінімальний вік кандидата на пресвітерську хіротонію становить 24 роки. Але можуть бути й винятки.

Щодо одруження, то залежить про яку саме Церкву йде мова. В УГКЦ кандидат на єрейські свячення не може одружуватися вже після дияконських свячень.

66. Як відбувається обряд єрейських свячень?

Цей обряд є таїнством. Він відбувається у великих храмах під час Божественної літургії, яку очолює єпископ. Така процедура, зрозуміло, є поважною святковою подією як у житті самого кандидата, так й у житті всієї церковної спільноти, а тому триває приблизно до двох з половиною годин.

На пресвітера висвячувати має право лише особа, яка була законно і правосильно висвячена на єпископа, тобто правлячий архиєрей. Хіротонізують пресвітерів тільки для потреб єпархії того єпископа, який вводить у таїнство.

На пресвітерських свяченнях присутні різні особи: єпископ, пресвітери, диякони, монахи, монахині, миряни, дружина і діти кандидата на священство, родичі, представник семінарії, гості і всі, хто бажає, але не є відлученим від Церкви через кару. В підпільних умовах присутність осіб зведена до мінімуму — це тільки ті, хто дає та приймає свячення.

Єпископ у молитвах над кандидатом, поклавши на його голову руки, просить про сходження на нього благодати Святого Духа, саме тому це таїнство називається ще «рукоположенням на пресвітера». Далі у своїх молитвах єпископ просить Бога за безгрішне життя рукоположуваного, щоб він завжди був взірцем великої гідності пресвітерства. У наступній ектенії, яку виголошує диякон, за рукоположуваного молиться вся церковна спільнота. Завершальними словами цього таїнства є виголошення, яке робить єпископ, промовляючи слово «аксіос», що з грецької означає «гідний, достойний» цей пресвітер, а церковна громада, також відповідаючи «аксіос», потверджує його гідність на пресвітерство. Під час цих виголосів єпископ дає йому пресвітерські ризи.

Напередодні кандидат на пресвітерські свячення молиться до Святого Духа, аби допоміг йому гідно прийняти це таїнство. На початку ж самого чину він побожно виконує приписані рубрики, а після низки молитов єпископа стає навколішки перед ним і виголошує присягу. На початку присяги промовляють «Символ віри», у якому описано основні догми віри Східної Церкви, що їх кандидат на пресвітерські свячення беззастережно приймає. Далі він визнає сім святих таїнств, а саме хрещення, миропомазання, Євхаристії, покаяння, елеопомазання, священства і подружжя. Підтверджує, що у Євхаристії перемінюється хліб у Тіло, а вино у Кров Господа нашого Ісуса Христа. Присягає послух своєму Патріярхові та правлячому єпископові тієї єпархії, до якої він належить. Приймає вимоги Церкви стосовно церковних благ. Обіцяє дбати про повірену йому парохію і не залишати її без дозволу свого єпископа. Потверджує все сказане, поклавши праву руку на Євангеліє. Всю присягу кандидат промовляє голосно, щоби почули всі присутні

в церкві, а згодом підписує відповідний документ. Якщо кандидат одружений, то дружина теж має письмово підтвердити, що вона погоджується із вибором чоловіка, допомагатиме йому в його пастирській діяльності і не буде противитися переведенню його з однієї парохії на іншу.

67. Чи може вже одружений чоловік стати священником Католицької Церкви?

Відповідь на це запитання є цілком ствердною — кандидат на пресвітерство (одружений чи неодружений) Греко-Католицької Церкви може стати пресвітером своєї Церкви. Однак будь-який пресвітер не може одружитися після отримання єрейських свячень. У кан. 804 ККСЦ написано:

Неправосильно намагається вступити у подружжя той, хто був поставлений у священничий чин.

Перепона до одруження існує для кожного, хто прийняв будь-яке рукоположення: дияконське, пресвітерське чи єпископське.

Сьогодні одруженому чоловікові лише за виняткових обставин можна поступити за окремою програмою до семінарії і готуватися до священнослужіння, якщо на це буде воля правлячого єпископа.

68. Чи може священник Римо-Католицької та Греко-Католицької Церков бути одруженим?

1139 року Римо-Католицька Церква прийняла на II Латеранському Соборі постанову про обов'язковий неодружений стан майбутніх кандидатів на пресвітерство. В церковно-канонічній термінології безженство пресвітера називається *целібатом*. Ця постанова була

підтверджена чотири століття пізніше на Триден-тійському Соборі й наостанок — 1965 р. на II Вати-канському Соборі. Причинами введення целібату у Західній Церкві були: вплив філософії, стоїчної та платонічної духовности, бажання наблизити клир до монашого типу, з мотивів економічної доцільности. Встановлюючи таку перепону для священства, Церква хоче підкреслити цінність пресвітерської цнотливості, зберігаючи яку, духовна особа виявляє свою гото-вість в особливому стані виконувати церковні послуги, жертвуючи своє життя для спасення інших. Отож згідно з кан. 277 Кодексу Канонічного Права Римо-Католицької Церкви пресвітер не може бути одру-женим. Ця постанова і традиція допускають, однак, виїмки. Наприклад, пресвітери Візантійської Церкви, які є в одруженому стані, коли переходять до Римо-Католицької Церкви, можуть у ній служити. На відмі-ну від Римо-Католицької Церкви, Східні Церкви й до сьогодні зберігають практику рукоположення в пре-світери одружених чоловіків.

IV. ЖИТТЯ ХРИСТІЯНИНА

Духовне вдосконалення.

Різні ситуації в житті християнина

69. Що таке присяга? Чи може християнин присягати?

Насамперед треба з'ясувати, що ми розуміємо під словом присяга. Якщо ми розуміємо під цим словом «клятву», тоді читаючи Святе Письмо, знайдемо такі слова: *Ви чули теж, що було сказано давнім: Не клянись неправдиво, і виконаєш твої клятви Господеві. А я кажу вам не клястися зовсім... Хай буде ваше слово: Так, так; Ні, ні, — а що більше цього, те від лихого* (Мт. 5, 33—36). У Старому Завіті досить часто можна натрапити на те, що хтось поклявся чи вимагав цього від іншого. Однак в Новому Завіті лише кілька разів надibuємо це слово, а в інших випадках воно має інший відтінок, означаючи «прикликання Бога за свідка». Виходячи з цього, потрібно розрізнити й подібні поняття. Під «клятвою» треба розуміти обіцянку вчинити чи не вчинити щось, що належить до царини чогось особливо дорогого, священного, тимчасом як «присяга» — просто урочисто офіційна обіцянка додержуватися певних зобов'язань.

У сучасному церковному законодавстві написано, що *присяга, тобто призивання імені Божого на свідка*

правди, може бути складена перед Церквою тільки у випадках, установлених правом; у противному разі не породжує жодного канонічного наслідку (кан. 895 ККСЦ). Присягати на вірність своєму народові, свідчити на суді, усе, що є громадянським обов'язком, не суперечить християнським переконанням, а може навіть бути конкретним виявом виконання Господнього закону — любити свого ближнього, як себе самого.

70. Якщо померла бабуся, то скільки часу має тривати жалоба? Коли можна буде справляти весілля або тільки повінчатися (без святкування)?

Весілля, згідно з народною традицією, відбувається за рік по смерті батька чи матері. Якщо йдеться про бабуся чи дідуся, то, напевно, існує така сама традиція. Для Церкви періодом жалоби завжди є 40 днів. Не годиться справляти весілля раніше ніж за 40 днів по смерті дуже рідної людини. Для Церкви немає довшої жалоби, ніж 40 днів, бо навіть Великий піст, під час якого ми роздумуємо над хресною смертю Христа, триває 40 днів. Вінчатися можна принаймні за 3 дні після похорону, бо похорон — це відпроваджування людини у вічне життя, а подружжя — це святе таїнство. Жалоба визначає радше нашу поведінку супроти померлого, ніж наше ставлення до суспільства. Наш борг стосовно до близького покійника — це молитва, умертвлення, піст, а найголовніше в жалобі — це перебувати в стані Божої благодаті, щоб справді розмовляти з Богом і випрошувати милосердя для померлого. Тільки тому ми в третій, дев'ятий, сороковий день і за рік після відходу у вічність покійника йдемо до храму, запалюємо свічки, відправляємо парастаси і панахиди, даємо окремо пожертви на літургії. Ці дні

вказують на етапи, під час яких душа здає звіт Господеві і коли їй потрібна наша підтримка, бо сама вона не може більше для себе нічого випросити. Сенс жалоби і тому, що ми про це пам'ятаємо і живемо святим життям, аби за нашими молитвами Господь прийняв душу померлого до Небесного Царства.

71. Чи можна робити весілля 3 листопада? Чи це задушні дні?

Задушні дні не є днями, коли не можна одружуватися чи справляти весілля. Треба зрозуміти, що для нас, християн, згадка про смерть нашого ближнього не має перешкоджати нам бути радісними і по-Божому веселитися. Душі наших померлих у своїй прощі до Господа по вічну нагороду потребують наших активних молитов. Молитва під час таїнства подружжя теж є способом, яким ми можемо просити ласки для близької нам людини, що в цей час перебуває в тій частині Церкви, яка вже не є на землі, але, можливо, ще не в небі.

72. Чи можна їсти кров'янку, пити кров тварин, споживати душенину?

Заборона споживати кров'янку, душенину тощо існує в юдаїзмі та ісламі. Якщо в перших століттях це питання турбувало християн, про що свідчать рішення Апостольського, вселенських та помісних Соборів (див.: Правила святих апостолів, 63; Правила святого шостого Вселенського Собору, Трульського, 67; Правила святого помісного Собору Гангрського, 2; Правила Православної Церкви, тт 1—2. репринт С.-Петербург 1911), то з плином часу Церква стала пояснювати його в якісно новому світлі, виходячи з певних як культур-

них, так й історичних обставин. Втім для християн слова Христа мають більше значення, бо *нема нічого зовнішнього для людини, що, входивши в неї, могло б її осквернити...* (Мр. 7, 15). Хоча потрібно пам'ятати й слова апостола Павла: *Я знаю, я переконаний в Господі Ісусі, що нема нічого нечистого в самому собі; тільки коли хто думає, що щось нечисте, тому воно нечисте. Коли твій брат сумує через їжу, то ти поводися не за любов'ю. Не губи твоєю їжею того, за якого вмер Христос* (Рим. 14, 14—15). А крім того, вже як настанова можуть бути ці слова: *Їжте все, що на торговлиці продається...* (1 Кор. 10, 25).

Передподружні стосунки

73. *Чи є благословенним подружжя, якщо один з партнерів збрехав, що в нього не було дошлюбних сексуальних зв'язків, а признався тільки після шлюбу?*

Дошлюбний сексуальний зв'язок — важкий гріх перед Богом і перед людьми. Це ви зараз відчуваєте, коли йдеться про зізнання нареченого, який мав сексуальний зв'язок перед шлюбом, бо хоча ви й не були присутньою і не знали, але цей гріх на вас негативно вплинув. Як кожний добрий вчинок, так і кожний гріх має універсальний вплив на всесвіт і все, що в ньому Богом сотворене. Таїнство подружжя — це позитивне діло, яке має ще сильнішу силу, ніж гріх, анулює його (робить нечинним), а того, хто його вчинив, — білішим від снігу. Питання наскільки благословенний шлюб, якщо партнер збрехав про попередній сексуальний зв'язок, розглянено в кан. 821 ККСЦ:

*Хто одружується, обманутий підступом, ухи-
ним заради одержання згоди на подружжя щодо певної
якості другої сторони, яка може за своєю природою
поважно порушити спільність подружнього життя,
той укладає його неправосильно.*

Тут треба зважити на те, чи наречений скрив цю подію, щоб обманути вас й отримати вашу згоду на подружжя, думаючи, що ви, знаючи це, не одружилися б із ним, чи він це зробив, усвідомлюючи, що вчинив гріх, і стидався або не наважився у цьому признатися, а зовсім не мав думки неправдою вирвати вашу подружню згоду. Також маєте з'ясувати собі, чи неправда про попередній сексуальний зв'язок вашого нареченого завдає вам рани лише на рівні розуму чи має теж вплив і на вашу волю. Іншими словами, чи ви ображені, що наречений мав вам сказати правду про своє сексуальне передподружнє життя, але з якоїсь причини не міг або боявся, або не захотів цього сказати. Чи вважаєте, що ви обмануті, бо якби ви про це знали, то одразу розірвали б стосунки з ним, оскільки це на ваше переконання є перепорою для подружжя. Із цього короткого аналізу випливає все ж, що йдеться про справу, яка зачіпає суть подружжя, й обман тут (наприклад, щодо сексуальних стосунків з іншими особами перед подружжям) містить у собі презумпцію зумисного шахрайства для того, щоб отримати згоду.

74. Чи може розлучена жінка греко-католицького віровизнання жити статевим життям перед другим заміжжям?

Насамперед я хотів би знати, яке значення ви вкладаєте в термін «розлучення» — життя окремо чи анулювання подружжя. Розлучення встановлене цивільними законами, для Церкви натомість існує принцип

нерозривності, тобто вірності аж до смерти. Тому повторний (другий) шлюб не анулює попереднього і як такий не є дійсним, тому що перший завжди буде нерозривним і об'єктивно дійсним. Отож ніхто з церковної єрархії не може чинити щось, що суперечить нерозривності подружжя і сприяє дозволу на розірвання шлюбу, прийнятого і довершеного як таїнство подружжя.

Натомість коли було *анульоване* попереднє подружжя жінки і дано дозвіл на інше, вона знову перебуває у вільному стані і має можливість (якщо це не суперечить вимогам, які виникли з анульованого подружжя) укласти нове подружжя. Однак цей дозвіл не означає, що партнери можуть жити статевим життям перед благословенням у таїнстві подружжя. Згідно з навчанням Церкви такий крок зумовлений лише життям в грісі. Тому моральне вчення Церкви завжди осуджувало передшлюбні стосунки між нареченими, незалежно у якому стані вони перебували, тобто, чи вже мали перед тим сексуальні стосунки чи ні. Мотивацією для такого твердження є святе таїнство подружжя, яке вповні вводить наречених в джерело Божої любови і спричинює те, що і їхнє статеве життя освячується та входить у межі таїнственої дійсності.

V. ІСТОРІЯ ЦЕРКВИ

75. «Уніяти», «унійна» Церква — чи ці назви відповідні для нашої Церкви?

Україна має багатолітню християнську історію, яка бере свій початок ще у X ст. 988 року князь Володимир Великий запровадив християнство в його східному (візантійсько-слов'янському) обряді як державну релігію Київської Русі. Це сталося перед тим, як великий церковний розкол 1054 р. розділив християнство на Схід і Захід. Київська Церква успадкувала традиції візантійського Сходу і була частиною Константинопольського патріархату. Але ця Церква залишалася також у повній сопричасній єдності із Римо-Католицькою Церквою. Незважаючи на те, що між Константинополем та Римом існували суперечки, київські єрархи намагалися зберегти християнську єдність і брали участь у всецерковних соборах за участю Римського Архієрея в Ліоні (1245) і Флоренції (1439—1442). У 1596 р. на Берестейському Соборі єпископат Київської митрополії на чолі з митрополитом прийняв сопричастя із Римською Церквою. В актах Берестейської унії прямо сказано про непорушність східного обряду, про автономний провід нашої Церкви. Проте ці засадничі пункти унійної угоди не були вповні дотримані в історичному плині часу, хоч Римська Церква завжди офіційно заявляла, що східні мають повне право дотри-

муватись власних традицій. Через непоінформованість щодо застережених за Київською Церквою прав частина українсько-білоруського єпископату, духовенства та більшість вірних не сприйняли цього поєднання, і єдиний організм православно-католицької Київської Церкви розділювався на дві частини: унійну та протинійну, і кожна з цих спільнот стала йти та розвиватися своїм власним шляхом.

Зміст, закладений в терміні «унійний» — унійна Церква, — полягає в спробі подолання міжкультурних конфліктів, розходжень та суперечок, які торкаються обряду, канонічної дисципліни і звичаїв щоденного церковного життя, а також тих богословських проблем, які впливали з цього міжкультурного контексту. Таким чином унійна Церква шукала рівноправності християнських культурних традицій, визнання чужої церковної культури рівноцінною власній, збереження цих культурних традицій у межах Вселенської Церкви, яка поширена по всьому світі і є «мультикультурна», але скріплена єдністю ісповідництва та катедрою апостола Петра.

Назву Греко-Католицька Церква запровадила імператриця Марія-Тереза 1774 р. для того, щоб відрізнити її від Римо-Католицької та Вірменської Католицької Церков. В офіційних церковних документах для окреслення УГКЦ вживали термін *Ecclesia Ruthena unita*. Від 1960 р. в офіційних документах стала фігурувати назва Українська Католицька Церква — на означення українських католиків діаспори та підпільної на той час Церкви в радянській Україні. У папському статистичному річнику *Annuario Pontificio* використовують назву Українська Католицька Церква візантійського обряду. На Синоді Єпископів УГКЦ у вересні 1999 р. було запропоновано вживати назву Київська Католицька Церква, яка підкреслювала б ідентичність цієї Церкви.

Однак нині і далі традиційно уживається назва Українська Греко-Католицька Церква.

Для нас, однак, не так важлива назва, як збереження духу єдності Київської Церкви як всередині неї, так і з головними центрами християнства.

76. Чи правильно казати «Українська Греко-Католицька Церква візантійського обряду»?

Термін «візантійський» належить до всіх Церков, які беруть свій початок від Східної Римської імперії, столицею якої 330 р. н. е. було обране маленьке містечко на Босфорі — Візантія, згодом Константинополь (Царгород). Саме звідти патріярхати Олександрії, Антіохії, Єрусалиму та інші прийняли свій літургійний обряд.

988 р. князь Володимир Великий запровадив як державну релігію в Київській Русі християнство в його східному (візантійсько-словянському) обряді. Українська Греко-Католицька Церква теж належить до групи Церков візантійського обряду, але які перебувають у повному сопричасті з Римським Архиєреєм і визнають його духовну та юрисдикційну владу.

Усі сучасні українські Церкви, що беруть свій початок від хрещення Київської Русі 988 р. (Українська Православна Церква у сопричасті з Московським Патріярхатом, Українська Православна Церква Київського Патріярхату, Українська Автокефальна Православна Церква, Українська Греко-Католицька Церква) є спадкоємницями Київської Церкви, яка, прийнявши дар хрещення від Візантії, успадкувала від неї і сам обряд (релігійний обряд — це літургійний, богословський, духовний і дисциплінарний спадок, адаптований до культури та історичних обставин народів та який полягає у способі вияву віри, властивому для

тієї чи тієї Церкви). Оскільки народи, які прийняли хрещення з Візантії, адаптували візантійський обряд до своїх звичаїв і культурних традицій, надавши йому єдиного неповторного характеру, тому говорять загалом про візантійський обряд, який може мати якусь локальну інтерпретацію, відхід від візантійських норм. Так, УГКЦ, як одна із Східних Церков, належить до східної традиції, що набрала і з плином часу на українських землях виразно українського характеру, і відповідно нашу Церкву називають Церквою українсько-візантійського обряду.

77. Чим відрізняється Греко-Католицька Церква від Римо-Католицької?

Взагалі існує одна Христова Церква, яка складається з багатьох християнських Церков, що відмінні у своїх традиціях, котрі виникли відповідно до певних історично-політичних обставин. Саме послідовники Ісуса Христа, тобто апостоли, що після Його смерті розійшлися проповідувати Христове вчення по всій Римській імперії, заснували низку інших центрів нової релігії, які переросли згодом у великі центри християнського життя, а деякі стали ядром постання майбутніх Церков. Після того, як в другій половині IV ст. імператор Костянтин визнав християнство державною релігією Римської імперії, з'явилася тенденція до об'єднання адміністративних структур на зразок централізованої Римської імперії. Однак у той час багато Церков вже існували як окремі структури, інакшість яких була підсилена різними підходами до доктрини, етнічними й культурними відмінностями та політичними інтересами.

Що суттєво відрізняє Греко-Католицьку Церкву від Римо-Католицької, це історичне підґрунтя, богослов-

ська та літургійна традиція, окремі єрархічні структури, літургійне життя, канонічний порядок, історичні та культурні особливості та інше. Найбільш явною відмінністю між Греко-Католицькою Церквою та Римо-Католицькою Церквою є *обряд*. Втім усі відмінності між цими двома Церквами не перешкоджають їм бути в Євхаристійному сопричасті, тобто спільно відправляти Божественну літургію. Для порівняння треба тут сказати, що набагато менше є відмінностей між УГКЦ і Православними Церквами (УГКЦ є православною Церквою в сопричасті з Римською), але вони не можуть спільно причащатися з однієї Чаші, що є великою трагедією для єдиної Христової Церкви, а особливо для УГКЦ як однієї зі спадкоємиць Київської Володимирівської Церкви — православної і католицької.

Кодекс Канонів Східних Церков — це документ, який видала Римська Церква для Східних Церков, що є у сопричасті з нею, і він в кан. 28, §1 ККСЦ чітко визначає:

Обряд є літургійним, богословським, духовним і дисциплінарним спадком — різним щодо культури та історичних обставин народів — який виявляється у способі практикування віри, властивому для кожної Церкви свого права.

Українська Греко-Католицька Церква є Церквою східного візантійського обряду, тобто її традиція походить саме зі Східної Римської імперії. З історії світу знаємо, що існувала одна велика Римська імперія, на чолі зі столицею Римом, яка потім, внаслідок певних обставин, була поділена на Західну і Східну Римські імперії. Співстолицею цієї імперії на Сході був Константинополь, нинішня назва Стамбул. Це місто одразу стало найрозвиненішим культурним та релігійним центром і мало великий вплив на східних слов'ян,

котрі у IX—X ст. прийняли християнство. Це були болгари, македонці, серби, румуни і, звичайно, українці. У 988 р. славний князь Володимир Великий, після довгих роздумів, прийняв християнство саме з Константинополя.

Римо-Католицька Церква має свій окремий обряд, що називається *латинським*. До IV ст. літургійні богослуження у ній відправляли грецькою мовою, однак після реформи перейшли на латинську. Отож її назва походить радше від латинської мови богословень. Римо-Католицька Церква була заснована у Римі, де помер апостол Петро, котрого Ісус поставив на чолі апостолів.

З усього сказаного видно, що немає якихось нездоланих відмінностей у справі святої віри між Православними і Римською Церквами та УГКЦ. Натомість надмірний наголос на підпорядкуванні Церков і людський гріх покищо перешкоджають тому, щоб безмежна Божя благодать, яка щомиті дарується Христовій Церкві, допомогла християнам єдиними устами і єдиним серцем прославляти Бога у відмінностях людських традицій і в пошані до всіх поодиноких культур.

78. Якою Церквою вважається УГКЦ — Католицькою чи Православною?

Я не є речником УГКЦ, а лише скромним богословом, тому висловлюю вам свої думки на основі праць митрополита Андрея і патріархів Йосифа, глав нашої Церкви Мирослава-Івана та Любомира. УГКЦ не є цілком окремою Церквою, а лише частиною розділеної Київської Церкви. УГКЦ нині має юридичний статут Церкви свого права в межах Римської Церкви, але це ще не забезпечує їй тих прав, які вона мала на час написання 33-х артикулів (1594—1596), що стали

підставою для Берестейського порозуміння і які постридентійський Рим згодом відкинув. Так що Церква, до якої зараз належать греко-католики Київського і Галицького митрополичих престолів (УГКЦ) — це Київська Церква, яка має щонайменше три унії — Константинопільську, Римську та Московську. Все це означає, що осердя цієї Церкви міститься в Києві, а через Київ ця Церква є в сопричасті із верховним Римом та іншими християнськими центрами. Така візія Церкви походить від апостольських часів, коли існувала Єрусалимська Церква, а поряд з нею Ефеська, Коринтійська і так далі. Таке бачення Церкви мають також мелхіти, що є арабськими греко-католиками. До такого висновку нас також підштовхнув II Ватиканський Собор, який у Декреті про Східні Католицькі Церкви *Orientalium Ecclesiarum* (Східних Церков) у пункті 6 пише про потребу цих теперішніх Східних Католицьких Церков «старатися повертатися до прадідних передань». Вислів «прадідне передання» новий, його Собор спеціально викарбував, щоб означити той час, коли ці Церкви були єдині з православними Церквами-сестрами.

Нині екзистенційне завдання УГКЦ — усунути всі відмінності із православними, щоб вони побачили, що можна бути православним в сопричасті з Римом і що таке сопричастя не є якимсь обмеженням, а суттєвою допомогою для повноцінного виконання місії кожної помісної Церкви. Вже Патріярх Йосиф, звертаючись до православних єпископів Канади, сказав, що «я такий православний, як ви католики». У своєму Заповіті він написав: «Найближчими нам за вірою і кров'ю є наші православні брати. Нас єднає традиція рідного християнства, спільні церковні і народні звичаї, спільна двотисячолітня культура! Нас єднає спільне змагання за самобутності рідної Церкви, за її Повноту,

якої видимим знаком буде єдиний Патріархат Української Церкви! Всі ми, католики і православні, боремося за востання нашої Церкви і за її духовну силу в Україні і в країнах поселення наших вірних. І всі ми несемо важкий Господній хрест, ісповідуючи Христа! (Пор. Постанови Синоду // Благовісник. — Кн. 1—4. — 1969. — С. 127). Отож заповідаю вам усім: молитесь, працюйте і боріться за збереження християнської душі кожної людини українського роду і за весь Український нарід і просіть Всемогутнього Бога, щоб Він допоміг нам завершити нашу тугу за єдністю і наші змагання за церковне об'єднання у постанні Патріархату Української Церкви!» Якщо ця тема вас цікавить, то раджу прочитати зокрема «Слово» патріярха Любомира: *Один Божий Народ у краї на Київських горах* (<http://www.patriyarkhat.org.ua/ukr/archive/article;23;383/>), а також Вацлава Гриневича: *Минуле залишити Богові. Унія і уніятизм в екуменічній перспективі*. — Львів: Свічадо. — 1998 та Михайла Димида: *Херсонеське таїнство свободи*. — Львів: Свічадо 2007.

79. Чому Мукачівська єпархія Греко-Католицької Церкви не підпорядкована Главі УГКЦ? Невже Закарпаття не належить до України?

Усе людське життя складається із різних непорозумінь. Задля єдності Польської держави найстарішу єпархію Галичини — Перемиську, що століттями була територією Київської Церкви, тепер вилучено із підпорядкування Глави УГКЦ, так, ніби вона не є її матірною територією. Але щодо Мукачівської єпархії, то в інтересах єдності Української держави той самий принцип не був застосований, ніби тут є інша державна територія, інша «унія» та інші обряди і загалом цілком інший зв'язок, ніж між Києвом і Льво-

вом та Перемишлем. В журналі «Метрон» (№ 5) покійний митрофорний протоєрей Йосиф Андріішин пише: «У листопаді та грудні 1927 року у Львові відбулася конференція всіх владик “руського” обряду. В ній брав участь і Мукачівський єпископ. Подібна конференція відбулася в Римі в жовтні 1929 року, і в ній взяв участь єпископ Мукачева. Всі владики визнали за Львівським архиєпископом та його наступниками право скликати такі конференції та очолювати їх. Також вирішено, щоб на літургіях та інших богослужіннях поминати Львівського архиєпископа».

VI. СУЧАСНЕ ЖИТТЯ ЦЕРКВИ

80. Я з дитинства нехрещений. Проте вважаю себе християнином, намагаюся дотримуватися головних християнських традицій та принципів. Ким з погляду Церкви я є, своїм чи чужим?

Для Христової Церкви кожна людина, якщо вона навіть не належить до неї, є передусім образом і подобою Божою, оскільки створена Богом. Однак, людина, що прийняла таїнства християнського втаємничення, до яких належить хрещення, миропомазання і Євхаристія, неодмінно належить до Христового Тіла, тобто Церкви. Відповідно до цього, бути хрещеним не означає лише формальну належність до Церкви, що, на жаль, можна бачити в житті багатьох християн, а означає також стати образом Христа, який віддав своє життя за нас, щоб ми жили життям вічним.

Для християнина Церква, в якій він народився, є матір'ю для нього так само, як та, котра нас народила або виховала. Належність до конкретної Церкви означає відповідний спосіб життя та мислення, бо кожна з Церков передає Боже життя своїм дітям у традиційний для неї спосіб. Тому про цю різницю треба завжди пам'ятати.

Ваше прагнення дотримуватися головних християнських традицій та принципів, не будучи охрещеним, робить вас, як і багатьох інших, людьми доброї волі, про що згадують, наприклад, постанови і рішення

ня Католицької Церкви. У Святому Письмі римського сотника, що, не належав до Божого ізраїльського народу, вважали в Ізраїлі таким, що заслуговує на милість Господню (див. Мт. 8, 5—13; Лк. 7, 1—10).

81. Чи можна прилучитися до УГКЦ, не будучи громадянином України й українцем за національністю?

Українська Греко-Католицька Церква є прямою спадкоємницею Київської Церкви, яка офіційно стала за святого князя Володимира Великого. Глава цієї Церкви має пряме апостольське передання Київських митрополитів через безперервний ланцюг хіротонії єпископів. 1596 року ця Церква ввійшла у сопричастя із Римською Церквою, зберігаючи водночас свою помісність. Хоч в історії були спроби звести цю Церкву до суто регіональної, вона, проте, зберегла своє вселенське посланництво і довела, що благовістує Євангеліє не тільки українському народові, а й іншим народам — білоруському, російському, литовському, польському, угорському, румунському, молдовському, сербському, хорватському, чеському, словацькому, македонському. У всіх цих народів є церковні спільноти, які виростили з насіння, що його посіяли місіонери Київської Церкви (які перебувають у сопричасті із Римською Церквою). І їхня традиція здебільшого набрала особливих національних рис.

Нині ми можемо говорити, що греко-католики є в Західній Європі, на всьому американському континенті, у частині Азії, Африки, в Австралії.

82. Чи є можливим перехід віруючого із традиційного православ'я в греко-католицизм?

Христос, який дарував спасення людському роду, заснував Церкву, щоб вона засобами, якими володіє, допомагала в цьому людині. Православна Церква має ці засоби і своїми благами та благодатями діє у своїх вірних, реалізуючи цим Божий план. Відповідно до цього, перехід вірного Православної Церкви в Греко-Католицьку, яка має те ж благочестя, літургійну спадщину і як Православна належить до Київської церковної традиції, не змінює реалізації Божого плану. Однак якщо для участі вірного в житті Церкви щось стоїть на перешкоді, тоді є підстави для його переходу в іншу Церкву. Отож можливість спілкування з УГКЦ є цілком можливою і доступною.

83. У 1983 р. мене охрестили в Автокефальній Церкві, оскільки в селі вона одна. Зараз я ходжу до катедрального собору Греко-Католицької Церкви в Тернополі. Чи існує процедура «прописки» в парохії. Хто такий парох? Це настоятель церкви?

Парох — це пастир, якому доручено духовну опіку над парохіянами у визначеній парохії. Канон 281 ККСЦ в § 1 подає більш богословсько-пасторальну дефініцію пароха:

Парох — це пресвітер, якому як особливому співпрацівникові єпархіального єпископа, як власному пастиреві, доручена опіка над душами у визначеній парохії під владою цього ж єпархіального єпископа.

У межах парохії парох наділений широкою адміністративною владою і має згідно з кан. 289 поважні обов'язки щодо своєї пастви:

1) обов'язок навчання — має навчати і проповідувати усім слово Боже, скріпляючи віру, надію та любов;

2) обов'язок освячення вірних парохії — має зміцнювати дух родинної, індивідуальної та спільної молитви, дбати про активну участь у Божественній літургії вірних та про те, щоб євхаристійний культ був живим центром парохіяльної спільноти;

3) обов'язок провідного керівництва — має знати своїх вірних, відвідувати їхні родини, робочі, спортивні колективи, підтримувати у труднощах кожного і всіх разом, приділяти увагу вбогим, хворим та дбати про зростання християнської моралі в родинях.

Настоятель, як зазначає кан. 304 ККСЦ, — це пресвітер, якому доручається опіка над якоюсь церквою, котра не є ні парохіяльною, ні прилеглою до дому інституту посвяченого життя. Але таке розуміння настоятельства стосується діяльності настоятелів тих церков, котрі не є парохіяльними і не мають власного пароха. Кожна церква, тобто храм Божий, призначена для спасення людських душ. Якщо це потрібно для добра пастви, а парохіяльна церква є для цього невідповідна чи деякі групи людей не можуть до неї дістатися, то єпископ може дозволити настоятелеві парохіяльної церкви виконувати для людей деякі парохіяльні функції. Тому настоятелем церкви може бути парохіяльний парох, парохіяльний вікарій або інший пресвітер, залежно від числа здійснюваних літургійних відправ та інших богослужень. У деяких країнах пароха, особливо пароха катедрального собору, називають «настоятелем», але це не змінює його правового статусу парохіяльного пресвітера або пароха. Настоятель має дбати про те, щоб Божественну літургію, святі таїнства і церковне правило служили у церкві, що йому довірена, згідно з приписами літургійних книг і права; щоб у ній всі сумлінно виконували свої зобов'язання та дбайливо використовували церковне майно; щоб не

чинено нічого, що не личить святості місця й без поваги до Господнього дому.

Щодо процедури «прописки» у певній парохії, то треба дещо взяти до уваги. Канон 916 ККЦ у § 1 зазначає:

Як через постійне, так і через тимчасове місце проживання кожний набуває власного місцевого єрарха і пароха Церкви свого права, до якої приписаний, хіба що загальним правом передбачено щось інше, а §2: Власним парохом того, хто має тільки єпархіяльне постійне або тимчасове місце проживання, є парох місця, в якому той в даний час проживає.

Про постійне місце перебування на парохії якоїсь особи можна говорити, якщо ця особа має намір залишитися в цьому місці на постійно або вже минуло повних п'ять років від того, як вона стала мешкати на цій території; тимчасово — коли особа має намір бути на парохії принаймі протягом трьох місяців або справді минуло стільки часу, як вона мешкає там. У кожній парохії є парохіяльні книги, тобто книги реєстрації охрещених, одружених та інше. Отже, для отримання такої «прописки» вам потрібно підійти до пароха парохії, до якої ви ходите, котрий відповідно це зробить, оскільки така послуга є важливою частиною його уряду. Однак перш ніж це зробити, потрібно зважити наступну річ.

Людина стає членом Церкви, що її заснував Ісус Христос, та суб'єктом прав і обов'язків у власній Церкві на підставі хрещення. Такі Церкви як УАПЦ, РПЦ, УПЦ (МП), котрих УГКЦ вважає своїми сестрами, зберігають єдину первісну літургійну спадщину, в основі якої лежить одна віра наших отців та спільна традиція наших Церков. Ви, як сказано у запитанні, були хрещені тоді, коли Українська Греко-Католицька

Церква перебувала у підпіллі. Незалежно від того, пресвітер якої Церкви вас хрестив, він через таїнство хрещення приєднав вас перш за все до єдиної Христової Церкви, і таким чином ви стали членом Церкви, до якої належали ваші батьки. Тобто прийняття таїнства хрещення є початковим способом приєднання до Христової Церкви, і вже потім з цього членства у певній Церкві випливають ті права, обов'язки та вимоги, яких має дотримуватися її вірний в усі періоди свого життя. Отже, ви належите до Автокефальної Церкви, якщо ваші батьки були такими з роду в рід чи добровільно поміняли свою конфесію. Ви греко-католик — якщо ваші батьки греко-католики або були греко-католиками, та вимушено стали належати до іншої Церкви. В тому і тому разі ваша належність не визначається тим, який пресвітер вас хрестив, а яких батьків і дідів ви нащадок.

На завершення мені залишається тільки додати, що, висповідавшись, ви, зважаючи на традицію батьків та на свої особисті переконання, повинні визначитися до якої Церкви ви належите. Молюся за вас і бажаю щасливої мандрівки Господніми стежках.

84. Я охрещена у Православній Церкві, але останнім часом щораз частіше відвідую служби і навіть сповідаюся та причащаюся у Греко-Католицькій Церкві м. Вишгород Київської області. Чи можу я вважати себе членом греко-католицької громади?

У Кодексі Канонів Східних Церков про це написано так:

Кан. 35 — Охрещені некатолики, згідні на повне з'єднання з Католицькою Церквою, повинні повсюдно зберігати власний обряд, шанувати його і в міру

сил його дотримуватись, тому вони повинні бути приписані до Церкви свого права того самого обряду із збереженням права звертатися до Апостольського Престолу в окремих випадках осіб, спільнот і країн.

Кан. 896 — На тих, що охрестилися в некатолицьких Церквах або церковних Спільнотах і з власної волі прагнуть до повної єдності з Католицькою Церквою, чи йдеться про поодинокі особи чи про громади, не слід накладати більше тягарів, ніж потрібно.

Кан. 897 — Вірного якоїсь некатолицької східної Церкви слід приймати до Католицької Церкви тільки з визнанням католицької віри, після попередньої теоретичної і духовної підготовки відповідно до стану кожного з них.

Кан. 898 — § 3. Право приймати до Католицької Церкви окремих мирян належить також парохіві, хіба що це забороняється партикулярним правом.

Кан. 900 — § 1. Того, кому ще не сповнилось чотирнадцять років життя, не слід приймати, якщо батьки заперечують.

85. Мій чоловік римо-католик (непрактикуючий у своїй Церкві). Ми разом ходимо до УГКЦ. Чи може він сповідатися і причащатися в нашій Церкві?

Я б сказав, що римо-греко-католицькому подружжю не тільки можна молитися в одному храмі і причащатися з однієї євхаристійної чаші, але й треба. У кан. 112, § 1, п. 2 Кодексу Канонічного Права Західної Церкви написано:

Із прийняттям хрещення до іншої обрядової Церкви «свого права» зачисляються: один із супругів, які при вступі в подружжя чи впродовж нього заявили про свій перехід до обрядової Церкви «свого права» іншого

супруга; після припинення подружжя він може вільно вернутися до латинської Церкви.

Церква дозволяє римо-католикові не тільки брати участь у святих таїнствах Греко-Католицької Церкви, але й формально записатися до неї. Цей крок можна зробити перед греко-католицьким парохом, записавшись в члени греко-католицької парохії у присутності двох свідків. Як Римо-Католицька Церква, так і Східні Католицькі Церкви дозволяють обрядове об'єднання родин, бо вони визнають одна одну як правдиву Церкву, а крім того, вважають, що ліпше, аби чоловік та жінка молилися разом в одному із їхніх храмів, ніж щоб вони були індиферентними до молитви через непотрібне наголошування на обрядових відмінностях і не знаходили спільної духовної основи для розвитку власної родини.

86. Яка процедура переходу від УПЦ МП до УГКЦ?

Якщо Ваш батько греко-католик і ви були хрещені в УПЦ МП чи в Римо-Католицькій або іншій Церкві, то ваше хрещення чинить вас греко-католиком. Через хрещення ви стаєте членом «єдиної, святої, соборної і апостольської» Церкви, так, як ми відмовляємо в Символі віри. Від кровної споріднености, тобто залежно від церковної належності рідного батька, залежить і наша «конфесійна» належність.

Якщо ви за конфесією «православний» з діда-прадіда і з духовних причин хочете перейти до «греко-католицької» частини єдиної Церкви, то вам треба добре все зважити, бо так просто рідну матір не покидають. В УПЦ МП, як і в УГКЦ, є елементи святости, і там, і там можна знайти знаряддя для спасення власної душі.

Якщо, після розмов із духівниками одної і другої Церкви, ви вирішили б все ж таки перейти в УГКЦ, то ви маєте спочатку на тривалий час стати активним прихожанином греко-католицької парохії і щотижня брати участь у святих таїнствах. Маєте допомагати будувати християнську громаду духовно, інтелектуально, суспільно, фінансово. Після цього часу дозрівання ви просто записуєтеся до реєстру парохіян і стаєте членом УГКЦ.

Віра УГКЦ і УПЦ МП єдина, а юрисдикційні питання, які їх розділяють, не є справою мирян, а єрархії, так що вам не потрібно нічого відрикатися чи скласти якусь присягу. Найбільше, що ви можете зробити, це урочисто відмовити перед громадою Символ віри.

VII. ЕКУМЕНІЧНІ ПИТАННЯ

87. Чи належать Православні Церкви до «єдиної, святої, соборної і апостольської Церкви», визнаної в Символі віри?

Ісус Христос, перебуваючи тут, на землі, заснував одну святу Христову Церкву. Ця Христова Церква складається з вірних, що органічно об'єднані в Святім Дусі однією і тою самою вірою, тими самими святими таїнствами та тією самою владою. Це є одна католицько-православна Церква, яка складається з різних помісних Церков, які, хоч і відрізняються між собою обрядами, тобто літургією, церковним правопорядком та духовною спадщиною, однак усі є доручені пастирському прововоді Римського Архиєрея. Всі ці помісні Церкви творять одну одність, тобто одну Церкву.

Христос Господь встановив одну та єдину Церкву, однак, як знаємо з історії, з часом виникли розколи, які призвели згодом до поділу Церкви. У Декреті про екуменізм *Unitatis redintegratio* (Відновлення одності) II Ватиканського Собору зазначено: *В цій одній і єдиній Церкві вже від початку постали деякі тріщини, що їх суворо ганить апостол як гідні осуду; а в пізніших століттях зродились більші розходження, та немалі громади відлучились від повної спільноти Католицької Церкви, деколи не без вини людей з обох сторін. Та ті, що сьогодні в цих громадах народжуються та сповнюють віри Христової, не можуть бути оскаржені*

в гріху розколу, і їх братньою пошаною та любов'ю обнімає Католицька Церква. Бо ті, що вірять у Христа та правильно прийняли хрещення, існують в певній, хоч і не досконалій, спільності з Католицькою Церквою... Однак, оправдані з віри в хрещенні, втілюються в Христа, тому слушно називаються християнським ім'ям та слушно діти Католицької Церкви признають їх за братів у Господі (п. 3).

Згідно з навчанням II Ватиканського Собору, Православні Церкви належать до «єдиної, святої, соборної і апостольської Церкви», навіть якщо і не перебувають у повному сопричасті з Римським Патріярхом через свою відмову визнати верховенство Єпископа Риму, яке не відповідало б духові перших семи вселенських Соборів.

88. Як Ви вважаєте, беручи до уваги кан. 702, чи можливо католицьким священикам співслужити Божественну літургію з некатолицькими священиками, наприклад, з УПЦ КП чи навіть із МП?

Тема співслужіння Євхаристійного канону літургії є вельми цікава і ставлення до цього залежить від нашого погляду на саму Церкву. Хто сприйматиме Церкву як фортецю, до якої не можна допустити ворога, той буде мати інший погляд на міжконфесійне співслужіння, ніж той, хто розуміє її як смиренну Господню служницю, яка має на меті запросити якнайбільше гостей до відкритих дверей Царства.

Найкращу відповідь на це запитання дають українські греко-католицькі богослови у документі «Висновки та пропозиції Конгресу богословів УГКЦ "Євхаристійне Сопричастя — виклик традиції та сучасності для традиційних Церков"», що його скликало Українське

Наукове Богословське Товариство 2—4 січня 2007 р. Б. у м. Львові. В документі зазначено:

4.КАНОНІЧНИЙ АСПЕКТ

4. Ми обнадієні фактом, що на деякий час (16 грудня 1969 р.Б. — 29 червня 1986 р.Б.) між Російською Православною й Римо-Католицькою Церквами були зняті заборони про євхаристійну гостинність в рамках, окреслених II Ватиканським Собором. Митрополит Нікодим, який очолював відділ зовнішніх церковних відносин Московського Патріархату, пояснив це тим, що «Православна і Римо-Католицька Церкви мають однакові вчення про святі таїнства і взаємно визнають дійсність таїнств, які звершуються в них». Це рішення згодом не було відмінене, тільки постановлено «відкласти його застосування», тому що «ця практика не розвинулась», і висловлено бажання узгодити це рішення з іншими Православними Церквами.

4.2 Ці факти ще раз засвідчують, що припинення євхаристійної гостинності між Православними й Католицькими Церквами має радше дисциплінарно-канонічний, ніж догматичний характер. Це сповнює оптимізмом щодо дії Святого Духа, який просвічуватиме наші Церкви і вказуватиме на час, коли можна буде знову відновити євхаристійну гостинність між ними. Така практика як виняток існує вже між Українською Греко-Католицькою Церквою і Українською Автокефальною Православною Церквою та Українською Православною Церквою Київського Патріархату, що зроджує надію на те, що євхаристійна гостинність Української Православної Церкви знову буде відновлена для всіх членів Церков Київського Хрещення.

4.3 У тому ж самому дусі потрібно Східним Церквам Римського Сопричастя усвідомити потребу перегляду або доповнення кан. 702 Кодексу Канонів Схід-

них Церков для того, щоб дозволити у виправданих випадках співслужити з православними пресвітерами, отримавши попередньо благословення правлячих архиєреїв, а також усунувши можливі непорозуміння вірних. Така зміна ґрунтується на тому, що стосовно Католицьких Церков не всі «некатолицькі священики або служителі» посідають той сам статус: найближчими до східних католиків у багатьох аспектах церковного передання є православні. Таке рішення уможливило б Східним Католицьким Церквам, які перебувають у багатовіковому римському сопричастті, жити за принципами східної еkleзіології.

4.4 Це питання своєю чергою вимагає перегляду низки інших дисциплінарних розпоряджень і канонів, які стосуються інших святих таїнств. Зокрема, виглядає актуальним питання, чи дійсно таїнство подружжя греко-католиків з православними можна по-богословському називати мішаним подружжям, а якщо ні, то який це буде мати наслідок для дотичних канонів ККСЦ.

Подібна думка викладена в «Точках для роздумів стосовно допуску нез'єдинених священнослужителів до літургійного співслужіння у Католицькій Церкві візантійського обряду. Доповнене «Слово» Звернення Преосвященного правлячого єпископа Івано-Франківського Софрона (Мудрого) до Європейського Синоду Єпископів у жовтні 2005 р. Б., виголошене на Конгресі Богословів УГКЦ 2 січня 2007 р. Б.» (http://www.icl.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=193&Itemid=81).

Щодо Римського Апостольського Престолу, то його офіційна візія Церкви є іншою, ніж Київське бачення, і Римська Церква поки що не може зрозуміти київського церковного буття, так само як, зрештою, Москва і Царгород. Для цього потрібно передусім свя-

тості і церковного зросту Церков, які вирости із Володимирового хрещення, та позбутися синдрому уніятизму (римського, московського чи царгородського).

Бувають різні випадки в житті, і вони, як дари, послані Святим Духом, визначають не тільки майбутню візію Церкви, але й заохочують знаходити шляхи для їхньої реалізації. Я, наприклад, вже відправляв Божественну літургію, на якій були два греко-католицькі єпископи, а співслужив їм православний протопресвітер. Так само наші богослови знають про одного поважного греко-католицького єпископа, який у виняткових обставинах співслужив Божественну літургію із православним єпископом, а коли він запитав римського кардинала його думку про це, той відповів: «Добре ти сину вчинив».

89. Коли ми брали шлюб у Православній Церкві, священник читав молитву над жінкою, яка є греко-католичкою. Чи перехід з Православної Церкви до Греко-Католицької за прийнятими обома Церквами правилами не вважається за гріх?

Звичайно, відправа Божественної літургії і прийняття Пресвятої Євхаристії є видимим виявом повного сопричастя віри, богопопочитання (культу) та життя у Церкві, до якої ви належите. Тому церковні правила УГКЦ не дозволяють священникам співслужити Божественну літургію з особами, які є поза Католицькими Церквами. Однак сьогодні це питання трактують неоднозначно, оскільки канонічним правом це не дозволено, але II Ватиканський Собор у своїх конституціях проголосив, що літургія є благословенна, бо єпископат однаковий і єдиний в Божих очах. Існує одна Церква, і наші суперечки не в змозі затьмарити Божої

дійсності, яка творить і свідчить дещо зовсім інше. Тому, незважаючи на різні обставини, вірні Греко-Католицької Церкви можуть, згідно з канонічним правом, приймати святі таїнства покаяння, Євхаристії та елеопомазання від православних душпастирів за умови крайньої необхідності або задля справжньої духовної користі, тобто у разі відсутності греко-католицького духовенства. Крім того, душпастирі Греко-Католицької Церкви зобов'язані дотримуватися цього порядку стосовно вірних Православних Церков. Таке звершення святих таїнств не означає переходу до тієї Церкви, яка надає це Боже благословення. Належність до Церкви визначає кровна спорідненість по чоловічій лінії. Як-кравим прикладом практичного використання цього правила є життя Митрополита Андрея (Шептицького). Його хрещення у Римо-Католицькій Церкві не означало остаточної його належності до лона цієї Церкви, навіть через таку належність і переконання його власного батька. Цей же закон діє і стосовно Православних Церков.

Як треба трактувати перехід від однієї Церкви до іншої? Свободою, гріхом, зрадою? Запитання цікаве. Якщо одна Церква благодатна, а друга ні, то у такому разі, очевидно, що треба мерщій переходити до благодатної, щоб не втратити вічне спасення. Якщо УГКЦ, як дочка (частина богословів-еклезіологів вважає Українську Греко-Католицьку Церкву дочірньою Церквою Київської Церкви, інші ж — частиною Київської Церкви) і пряма спадкоємиця Київської Церкви св. Володимира, вважає, що і перед т. зв. Берестейським порозумінням всі її структури були такими, що вели до спасення тих, хто чесно користав із благодаті святих таїнств, то це є реальність як минулого, так і сьогодення. Це ж підтвердив II Ватиканський Собор.

Що ж тоді робити, якщо всі Церкви, що вийшли з Церкви, яку заснував св. Володимир, є благодатні, то чи можна переходити з однієї в іншу, чи ні? Відповідь — ні. Не слід переходити, а радше треба зсередини очищати свою Церкву від людського індивідуалізму та суспільного гріха і таким чином наближувати й уподібнювати самі структури до тієї їхньої проєкції, яку має Бог, — до єдності. Церква — це матір, яка сама дає і любить, але й потребує нашої любові. Чи друга матір справжня? Так! Чи можна її порівнювати до своєї і вважати за іншу матір, бо вона ліпша. Раціонально — так, але коли йти за законами любові, то це неможливо. Так само із Церквою. Чи гріхом є залишити свою матір? Так. І так само кожного разу, коли в нашому житті бракує любові до нашого ближнього, постає гріх. Суть гріха — брак любові.

Після створення УПЦ КП постає дуже важливе питання щодо її статусу (канонічності). УПЦ МП весь час намагається знеславити цю новоутворену Церкву на міжцерковному рівні. Корені цього протистояння у різних політичних векторах, тобто в безперевній боротьбі між Москвою і Києвом. УПЦ МП наголошує на історичних початках створення «Руської» Церкви. Однак столицею цієї Церкви став Київ, лише пізніше підступним шляхом вона була перенесена до Москви (тому тут треба говорити про Російську Церкву). Отже, створення УПЦ КП має на меті відродити «Руську» Київську Церкву, незалежну від російського панівного впливу. УГКЦ не втручається у внутрішні проблеми своїх Церков-свістестер, якими вважає УАПЦ, РПЦ, УПЦ МП, УПЦ КП. Хоч немає жодного офіційного документу, який би від імені Глави Церкви чи Синоду Єпископів це виголошував, але зрозумілим є те, що УГКЦ визнає всі ці Церкви як такі, що приносять людям доброї волі Божу благодать, через яку людина

обожествлюється до спасення в Царстві Божому. Про високу ціну досвіду всіх православних традицій колись однієї Київської Церкви писав Патріярх Любомир у своєму посланні, виголошеному в Києві у Світлий понеділок 2004 р. Б. Це істина, яку важко прийняти багатьом священикам і мирянам самої УГКЦ, а також Православних Церков, але це єдина дорога християнина, що має як єдину ефективну зброю не анатему, а любов. Однак таку істину можна зрозуміти лише через навернення власного серця, через його сокрушення, через упокорення своєї особистості, через усамітнення із Христом розп'ятим...

VIII. ЦЕРКОВНЕ ПРАВО

90. У Вашій книжці «Єпископ Київської Церкви» (с. 98) написано, що акти та декрети Синоду (1891) «видані тогочасною українською мовою, вони ж опубліковані в латинському перекладі». Чи це означає, що український текст є автентичним, а латинський перекладом?

У ККСЦ, кан. 140, написано, що патріарший собор є дорадче зібрання всієї Церкви, очолюваної Патріархом, яке подає допомогу Патріархові й Синодові Єпископів патріаршої Церкви у полагоджуванні справ більшої ваги, особливо для належного укладення форм і способів апостольства, а також церковної дисципліни відповідно до існуючих обставин часу, зважаючи на загальне добро власної Церкви, а також на загальне добро всієї території, де існує багато Церков свого права.

Коли йдеться про Львівський Собор 1891 р., то нам нав'язують думку, що соборові рішення — це римська редакція та інтерпретація думок отців незалежно від їхньої волі і від імені тільки авторитету Римського Престолу. Якщо йти за цією думкою, то очевидно, що латинський текст є міродайним, крім того, латинський текст вийшов 1895 р., а український — 1896 р. Якщо ж припустити, що на Львівському Соборі 1891 р. різні питання обговорювали священнослужителі, які

розмовляли українською, польською або німецькою мовою, а мова загального церковного спілкування була все ж українською, то ці соборові отці свої рішення писали в оригіналі й цими мовами. Тому якщо потрібний був латинський текст — то він вже був перекладом. Якщо з кон'юнктурних питань потрібно було, щоб латинський текст був первісним і щоб відповідав усім поглядам Римського Престолу, то його можна було таким зробити. Але яка тоді гарантія, що він відповідає рішенням Львівського Собору 1891 р.?

Якщо так сталося, що текст готувався на замовлення та потім повернувся до Львова для публікації в оригінальній мові, а українські редактори вважали, що не можуть писати щось інше, ніж те, що насправді було вирішено на соборі, і якщо до того ж такі дії отримали благословення («накладом львівського греко-католицького митрополичого ординаріату») правлячого митрополита, то де є фальсифікація?

91. Чи з визнанням патріяршого устрою УГКЦ збережеться зв'язок із Апостольським Престолом у Римі і згадування Папи Римського у богослуженнях?

Згідно з найдавнішою традицією Церкви, яку знали вже перші Вселенські Собори, у Церкві існує патріярша інституція. Цей титул надається тільки Церквам на найвищому ступені автономії — Церквам свого права (*sui iuris*). Східні Католицькі Церкви, хоч вони рівні між собою, однак в межах права відрізняються одна від одної різною автономією в патріярших, архиєпископських, митрополичих, єпископських Церквах. Патріярхат — це структура кожної помісної Східної Церкви, де на чолі єпископів та митрополитів стоїть Глава тієї помісности, окремішности, тієї

унікальної церковної одиниці. Канон 56 ККСЦ подає таку дефініцію патріярха:

Патріярх — це єпископ, якому належить влада над усіма єпископами, не виключаючи митрополитів, і над усіма іншими вірними Церкви, яку він очолює, згідно з приписом права, затвердженого найвищою владою Церкви.

Якщо переглянути канони ККСЦ стосовно Патріярших та Верховно Архиепископських Церков, то ці правила надають патріяршим Церквам найбільш можливу автономію стосовно верховної влади Римського Архиерея. Щодо Верховно Архиепископських Церков, то вони у ККСЦ мають суттєву рівність із патріяршими. Канон 152 ККСЦ окреслює це як загальне право:

Те, що мовиться в загальному праві про патріярші Церкви або про Патріярхів, стосується Верховних Архиепископських Церков або Верховних Архиепископів, хіба що загальне право застерігає щось інше або так впливає з природи речі.

Право на патріярший устрій Української Греко-Католицької Церкви є вже віддавна реальністю, однак бракує лише формального його підтвердження. Звичайно ж, після затвердження патріяршого устрою УГКЦ залишиться у сопричасті з Римським Престолом, цей її зв'язок збережеться та стане ще міцнішим, і далі згадуватимуть Римського Патріярха у богослуженнях. Треба, однак, зауважити, що історично (згідно зі старими служебниками) згадування Римського Архиерея в УГКЦ є досить новим звичаєм і зовсім не основною ознакою її сопричастя із Римським Престолом. Патріярша структура дуже чітко реалізовує внутрішню єдність Церкви та ставить на її чолі одну особу, яка стає осердям усіх віруючих цієї Церкви

та через яку стає видимим сопричастя, тобто єдність з Наступником апостола Петра, якого Ісус Христос поставив видимим знаком єдності та єдности своєї Церкви. Патріярший устрій у житті Церкви на всіх її рівнях розвиває почуття більшої відповідальності за свої дії. Хоч про патріярхат ми говоримо в категоріях церковного устрою, він є не тільки структурою. Патріярхат — це стан душі, найкращий вияв суті й покликання Церкви. Тому прагнення українського Божого народу в минулому і тепер встановити патріярший устрій слід розглядати по-церковному, по-Божому, а не як самоціль. Адже патріярхат — це шлях, а мета Церкви — це спасення людей через служіння Богові та ближнім. Патріярший статус Церкви є не тільки декретом Синоду Єпископів, який має визнати Римський Первосвященик, але передусім преображеним життям Божого народу, що усвідомлює свої нові обов'язки та відповідальність. Завдання усієї Церкви — невтомно працювати над таким преображенням. Важливою настановою на цьому шляху є слова Івана Павла II:

Нехай Господь відчинить наші серця, наставить наші уми та вкаже нам конкретні, сміливі кроки, здатні, коли треба, подолати заяложені погляди, догідні компроміси чи застійні позиції.

92. Чи може Патріярх Східної Церкви бути вибраним на Папу Римського? Якщо так, то чи має він перейти на латинський обряд?

Упродовж століть вибори наступника св. Петра відбувалися по-різному. Перших пап вибирали усі пресвітери, які мешкали на околицях Риму і вільно могли брати участь у виборах. 1059 року Папа Микола II підписав указ про те, що папу можуть обирати тіль-

ки кардинали, хоча і не всі кардинали у той час були єреями. 1274 року Папа Григорій X постановив, що кардинали мають збиратися не пізніше ніж за 10 днів після смерті папи і мають перебувати в ізольованому приміщенні до прийняття остаточного рішення, тобто обрання нового папи. До XV ст. вибори наступного Папи могли відбуватися у місці, де помирав попередній папа. Однак в подальшому Климентій VII постановив, що вибори мають проходити у Ватикані. У новій конституції 1996 р. *Universi Dominici Gregis* (Вселенське Боже наство) папа Іван Павло II постановив, що для обрання папи потрібна кваліфікована більшість голосів усіх присутніх 120 кардиналів (тобто дві третіх).

У кан. 45 ККСЦ (також кан. 333, § 1 ККПЗЦ) написано:

Силою свого уряду Римський Архиєрей має владу не тільки над усією Церквою, а й також одержує над усіма єпархіями та їх спільнотами верховну звичайну владу, через яку одночасно зміцнюється й оберігається власна, звичайна і безпосередня влада, яку мають єпископи щодо довіреної їхній опіці єпархії.

Блаженніший Патріярх Любомир належить до тих кардиналів, які мають право голосу у виборі папи. Право обирати папу мають кардинали, яким ще не виповнилося 80 років. Вони мають право активного голосу — тобто можуть голосувати й обирати папу. Досі усі папи були латинського обряду. Голова Східної Церкви, а конкретно УГКЦ, може бути обраним римським папою, однак питання зміни обряду залишається відкритим. У цій ситуації існують певні нюанси, яких мав би дотримуватися східний патріярх. Звичайно, він перш за все мав би перейти до церковної обрядової практики Римської Церкви. Папа, як зна-

ємо, є Вселенським Архиєрем не тільки всієї Вселенської Католицько-Православної Церкви, але передусім Главою Римо-Католицької Церкви. Інша справа, що, стаючи Римським Понтифіком, Блаженніший втрачає свій уряд у власній Церкві та перестає бути Главою УГКЦ. Якщо тут постане питання біритуалізму, то його треба вважати неприпустимим, оскільки Патріярх є гарантом східного обряду власної Церкви. Крім того, треба додати й те, що в історії Церкви фактично сформувалася традиція, щоб на Главу Вселенської Колегії Єпископів обирати єрарха латинського обряду, оскільки цього вимагає логіка речей, він ж бо — так як вже було сказано — перш за все єпископ латинського Божого народу міста Риму і Патріярх Римо-Католицької Церкви, найбільш поширеної в світі.

93. Чи можна з канонічного погляду — вже після рішення Синоду 1997 р. — причащати немовлят? Чи старі закони Замойського Синоду через рішення Синоду 1997 р. вже не дійсні?

Дякую за запитання. Напевно, ви вже зрозуміли, що я по-іншому дивлюся на ці справи, ніж колеги-каноністи. Я виходжу з того, що канонічне право не є статичною наукою церковного права, а саме церковне право — це пасторальне богослов'я.

Отож, моя думка така: канн. 697 і 710 ККСЦ не передбачають якоїсь канонічної інтерпретації від нижчого законодавчого органу (уніятської Церкви), і тому Партикулярне право уніятської Церкви не має права висловлювати свою думку щодо цього питання. Партикулярне право — це відповідь уніятських Церков на канони ККСЦ, які це дозволяють в межах, визначених ККСЦ.

Якщо не вживати терміна «уніятські», а «своєправні» Церкви, то відповідно не можна говорити про ККЦ і про Партикулярне право, а треба думати про Помісне право, яке було б кодифікацією власного права православно-католицької Церкви, частина якої є в сопричасті з Римом, а інша — з Москвою чи Царгородом. У разі, коли Східна Церква, що є в сопричасті із Римською Церквою, споглядаючи свою багатостолітню традицію в повному порозумінні з православною Церквою-сестрою, може кодифікувати всі вияви свого церковного життя і соборно це проголосити, то лише тоді можна писати про «своєправність» Церкви. Инакше — ні.

Щодо питання просвіщення, то Замойський Собор про це пише так: *Таку необхідну шану Пресвятої Євхаристії, що здавна побутує у Східній Церкві, як намочування язика новохрещеної дитини у Крові Христа, святий Синод вважає, що такий звичай повинен бути усунутий, але щоб це могло здійснитися без скандалу* (Постанови Замойського Собору 1720 р. (переклад 2007)).

Це не є суворою забороною, а означає, що там, де були з цього приводу непорозуміння, можна і далі причащати новохрещеного.

Окрім того, із сучасного еклезіологічного погляду на ці справи треба сказати, що Замойський Собор не мав права змінювати літургійного права Київської Церкви з конфесійних причин. Думаю, що й зараз існує питання: чи може Синод УГКЦ або Римський Престол вносити зміни в літургійне право своєправної Церкви, яка, хоч і розділена на конфесії, однак і далі спільно несе відповідальність за нероздільний літургійний скарб (Про сучасну практику просвіщення в УГКЦ див.: М. Димид, Просвіщення // Метрон 4 (Львів 2006). — с. 124—168.

Щодо самого юридичного значення Синоду Єпископів 1997 р. (та інших синодів) УГКЦ, то тут теж думки розходяться. Деякі твердять, що оскільки Кобринський (1626), Замоїський (1720) і Львівський (1898) Собори (не «Синоди») стали Соборами папського права, то вони мають універсальну цінність для всіх часів і для всіх вірних католиків візантійсько-руського обряду й жодні майбутні постанови УГКЦ не можуть їх відмінити. Це погляд уніятів. Інші natomiast думають, що оскільки УГКЦ є своєправною Церквою, то вона може усі без винятку питання вирішувати на своїх єпископських синодах, так що єпископський синод 1997 р. скасовує рішення попередніх синодів УГКЦ включно із Замоїським Собором.

На мою думку, жодна із цих двох позицій не є правильна, бо теперішня норма ККСЦ, що єпископський синод вищий за собор помісної Церкви, не відповідає церковному праву загалом. Водночас одна частина Церкви (уніятська) не може вирішувати про зміни в літургійній спадщині, яка належить усій Церкві (разом із православними).

Щодо так званої правової бази, то я вважаю, що не є східним церковним підходом, наприклад, така система, яка існує в Римо-Католицькій Церкві, що II Ватиканський Собор постановив одне, а Кодекс регулює виконання цього таким способом, якого хоче Римський Архиєрей. У Східних Церквах (і не тільки) соборові канони мають силу закону і нічого іншого не потрібно для їхнього застосування в житті Церкви. Якщо йти за нинішнім західним канонічним підходом, то потрібний ще декрет правлячої влади Церкви, щоб соборові рішення усієї Церкви стали законами. Якщо притримуватися східного звичаю, то канони соборів вже самі собою є юридичною основою для виконання приписів цих канонів у пастирському житті Церкви.

А оскільки для уніятських Церков не Вселенські Собори першого тисячоліття, ані не власний Синод Єпископів, а Римський Архиєрей і ККСЦ є найвищими авторитетами із канонічної (і частково літургійної) дисципліни, то вистачає *Інструкції застосування літургійних приписів ККСЦ Конгрегації у справах Східних Церков* (Львів 1998) п. 51, не щоб щось вирішувати, а щоб смиренно повернутися до «попередньої практики власної традиції». А якщо невідомо, як це робити, то порада є проста, хоч її і не можуть сприйняти багато уніятів — «деякі практичні поради можна почерпнути з досвіду Православних Церков».

94. Які канони у ККСЦ, що говорять про Церкву свого права, стосуються і Римо-Католицької Церкви? Чи є якісь спільні для обох Церков канони?

Римська Церква є найбільшою Церквою свого права в світі. Її власний кодекс — це Кодекс Канонічного Права (Західної Церкви). Спільних канонів для Римської Церкви і УГКЦ загалом не має існувати, бо йдеться про дві різні Церкви. Однак певні загальні норми існують і їх дає нам II Ватиканський Собор (Римської Церкви), коли пише в Декреті про Східні Католицькі Церкви *Orientalium Ecclesiarum* (Східних Церков) в пункті 3 про рівноправність всіх Церков, про однакові їхні права та обов'язки:

Ці помісні Церкви, так Сходу як і Заходу, хоч і частково відрізняються між собою так званими обрядами, тобто літургією, церковним правопорядком та духовною спадщиною, то однак в рівній мірі є доручені пастирському проводу Римського Архиєрея, що з Божої установи є наслідником святого Петра в первенстві над цілою Церквою. Тому вони втішаються однаковою гідністю, так що одна одної не перевищує

по причині обряду та вживають таких самих прав і мають такі самі обов'язки, навіть що відноситься до проповіді Євангелія в цілому світі (див. Мр. 16, 15), під кермою Римського Архиєрея.

95. Яка різниця між парохією, єпархією, архиєпархією, екзархатом?

Як і в кожній великій організації, в Церкві є менші структури, які складають більші.

Найменша церковна структура — це християнська родина, в якій кожний член старається жити Божою благодаттю. Християнська родина належить до Церкви не просто так, але через конкретну парохію, де вона разом з іншими творить живу громаду християн, які знаються і спомагають один одного в щоденному житті. В парохії людину охрещують, вінчають, хоронять. За законодавством (кан. 279 ККСЦ) парохія є визначеною спільнотою вірних, утвореною в сталий спосіб в єпархії, пастирська опіка над якою доручається парохові. Канон 280 додає, що парохія повинна бути територіальною, отже, має охоплювати всіх вірних певної території, а засновувати парохії, змінювати і скасовувати їх має право єпархіяльний єпископ.

Так як ви вже здогадалися, парохії складають єпархію. В ККСЦ в кан. 177 можемо прочитати, що єпархія є частиною Божого народу, довіреною пастирській опіці єпископа, якому допомагає пресвітерія так, щоб вона тримаючись свого пастиря і згуртована ним у Святому Дусі через Євангеліє і Євхаристію, утворювала партикулярну Церкву, в якій справді присутня і діє єдина, свята, католицька й апостольська Христова Церква. «Пресвітерія» тут значить «священнослужитель», а «католицька» — «соборна». Про те, хто керує єпархією, в кан. 178 написано таке:

Єпархіяльний єпископ, якому довірено єпархію для пастирської опіки від власного імені, керує нею як намісник і післанець Христа.

Архиєпархія сьогодні означає те саме, що єпархія, тільки із почесним додатком «архи» (перший). Колись це була перша єпархія церковної області, яка об'єднувала кілька єпархій. Єпископи, які управляли цими єпархіями символічно підпорядковувалися архиєпископові. Нині таку почесну функцію виконує митрополія. Що тепер має свою окрему єрархічну і церковну вагу, так це «верховне архиєпископство», чи «патріярхат». В УГКЦ ми маємо сьогодні «верховне архиєпископство», «митрополії», почесні «архиєпархії», «єпархії», «єкзархати».

Єкзархія — це структура парохій, які тільки організуються в єпархію. Канон 311 § 1 так про це пише: *Єкзархія є частиною Божого народу, з якої через особливі обставини не утворено єпархії і яка окреслена територіяльно або на іншій підставі довіряється для пастирської опіки єкзархові.*

96. Чому кан. 180 Кодексу Канону Східних Церков говорить, що єпископ повинен бути неодруженим, а в Першому посланні до Тимотея (3, 2–4) написано навпаки, що повинен бути чоловіком однієї жінки і вміти виховувати дітей?

У своїй праці під назвою «Чому Церква в V–VI ст. у виборі єпископа схилялася більше до того, щоб він був неодруженого стану?» мій студент Василь Білас так відповідає на ваше запитання:

У IV ст. в Церкві нічого стосовно цієї проблематики суттєво не змінилося. В цей час і далі можна було констатувати існування свободи в церковному благословенні як одруженого, так і неодруженого єпископату.

Але поступово в церковній свідомості думка стосовно неодруженого стану єпископа так глибоко закоренилася, що виникало невдоволення, якщо єпископ був одружений. «Якщо який-небудь єпископ жив у шлюбі, то це вважалось послабленням церковної дисципліни та ознакою язичницьких релігійних звичаїв». Цьому сприяв «винятковий та позитивний вплив на Церкву спільноти монашества, яка до кінця IV ст. вже цілком сформувалася». Іншим вагомим поштовхом до неодруженого єпископату, на думку єп. Никодима («Правила Православної Церкви с толкованиями» єп. Никодима. — Москва, 2001. — Т. 1), було те, що одружені єпископи часто нехтували церковними справами. Вони «віддавалися переважно сімейним справам, причому нерідко і церковні гроші використовували на виховання та одруження своїх дітей, а все це, звичайно, служило занепаду Церкви». Протягом IV—VII ст. духовенство намагається виділитися з-посеред мирян, поставити себе вище їх. Це бажання виявлялося у вимозі безшлюбности для духовенства, яка мала протиставити його як клас святих класу грішних — народові. А церковна влада лишень очікувала зручного моменту, коли можна буде законом врегулювати цю справу, що пізніше і зробила.

Цікаво, що «хоча церковно-канонічний погляд щодо одруженого і неодруженого стану єпископів від IV ст. суттєво не змінився, проте загалом церковна думка тепер вже рішуче і відверто схилилася до того, що єпископ має бути неодруженого стану». Цьому великою мірою сприяли монаші установи, які дуже поширилися в III ст. і дали Церкві на той час багато єпископів. Це стало причиною того, що коли для овдовілих єпархій шукали достойних кандидатів на їхні катедри, то насамперед зверталися до монаших спільнот.

Якщо тема єпископства Київської Церкви вас цікавить з богословсько-канонічного погляду, то запрошуюю зайти на сайт: <http://www.cms.ucu.edu.ua/>. Там для вас передбачено гостьовий доступ: «Login as a guest», з чого й скористайтесь. У вікні «Категорії курсів» натисніть на «Ліценціят», а відтак на «Єпископ Київської Церкви». Тут перед вами відкриється море корисного матеріалу на цю тему.

97. Чи може парафіяльний священник УГКЦ бути висвячений на єпископа, чи єпископом може стати лише член монашого згромадження? Аналогічне запитання і щодо Православної Церкви?

Слово «єпископ» в перекладі на українську мову означає наглядач, сторож, спостерігач. Єпископ — це духовна особа, наділена повнотою священства, яка є членом Божого народу та отримала дар Святого Духа через апостольське передання в межах церковної традиції, щоби сповняти особливу службу як пастир Божого народу. Єпископ виконує службу освячення, навчання й управління. Якщо заглянути в історію, то ми побачимо, що протягом XVII і першої половини XVIII ст. єпископами у нашій Церкві були майже самі ченці. Багато єпископів у XV—XVI ст. походили з мирян і були навіть одружені. Коли, наприклад, вибирали особу на єпископа з-посеред мирян, то вона мусила на певний час піти в монастир та прийняти чернечий стан і лише після того могла бути висвячена на єпископа. У XVI—XVII ст. єпископа майже завжди вибирали з міщан або шляхти. Замойський Собор обмежив вибір єпископів — тепер це могли бути тільки василіянські ченці. Однак у 1898 р. Львівський Собор затвердив нову практику вибору кандидатів на єпис-

копство, розширюючи коло претендентів на все духовенство (чернече чи світське), але ними могли бути лише неодружені пресвітери та вдівці.

На сьогодні, згідно з кан. 180 ККСЦ, в Церквах, що є в сопричасті з Римською Церквою, для висвячення пресвітера на єпископа існують такі вимоги:

1-е — *відзначався міцною вірою, добрими звичаями, побожністю, ревністю за спасення душ і розсудливістю;*

2-е — *мав добру славу;*

3-е — *був неодружений;*

4-е — *мав щонайменше тридцять п'ять років;*

5-е — *перебував принаймні п'ять років у сані пресвітера;*

6-е — *був доктором або ліценціатом або принаймні знавцем якоїсь святої науки.*

Треба тут звернути увагу на невідповідність українського перекладу латинському оригіналові Кодексу, в якому написано: «*vinculo matrimonii non ligatus*», що значить «незв'язаний подружнім зв'язком».

Отже, зауважмо, будь-який неодружений чи овдовілий пресвітер чи єромонах УГКЦ, згідно зі згаданими вище якостями, може бути висвячений на єпископа.

У Православній Церкві єпископа традиційно обирали з ченців, хоча в часи раннього християнства були й одружені єпископи. В Православній Церкві існує біле духовенство (одружені пресвітери) та чорне (монахи) і немає такого поняття як целібат (неодружений пресвітер). Однак є такі пресвітери (їх одиниці), які не одружені і, хоч приймають монашеський постриг і швидко стають ігуменами, однак в монастирі не живуть. В давній традиції було заведено, що коли на єпископа обирали пресвітера неодруженого, тоді відповідно його відразу постригали в ченці. Нині перевагу надають монахам, оскільки кандидат на єпис-

копство має відповідати тим вимогам, які встановила для них Церква, однак бувають випадки, коли повдвілі чи формально неодружені пресвітери приймають монашество й архимандритство, щоб за короткий час бути хіротонізованими.

Іншими словами, вимоги для того, щоб бути хіротонізованим на єпископа, однакові як у Православній, так і в Католицькій Церквах. Різниця лишень у пошуку відповідних практичних способів, щоб сповнити ці важливі вимоги, які гарантують Церкві той мінімум порядности людини, — покликаної ставати Батьком у Христовому винограднику, — який тільки можливий з людського боку. Тож молимося за добрих і відважних єпископів для Христової Церкви на землі.

98. Як пояснюють в нашій Церкві канн. 301—302 Кодексу Канонів Східних Церков?

У канн. 301—302 ККСЦ йдеться про те, що один або більше парохіяльних сотрудників можуть бути додані парохіві, якщо це є необхідним і конечним. Очевидно, що такі сотрудники мають бути лише пресвітерами. Як співробітники пароха, вони допомагають йому в урядуванні у всій парохії або в окресленій її частині чи у виконанні пастирських функцій для певної групи вірних.

Парохіяльного сотрудника вільно іменує правлячий архиєрей. Якщо є потреба, він може вислухати побажання пароха чи парохів тих парохій, для яких сотрудника призначають, що є бажаним, але не обов'язковим.

Надання уряду парохіяльного сотрудника пресвітеру-ченцеві чи членові інших товариств спільного життя є у компетенції правлячого архиєрея, що іменує його на уряд, але пропонувати кандидата чи

принаймні давати згоду на певну кандидатуру може лише вищий компетентний ігумен, згідно з кан. 294, який це виразно наголошує.

ККСЦ аналогічно приписує парохіві і парохіяльному співробітнику однакові права та обов'язки, які співробітник повинен виконувати під владою пароха, що впливає із загального та Партикулярного права (Партикулярне право УГКЦ, кан. 44), а також грамоти про іменування. Співробітник має співпрацювати з парохом у всій парохіяльній службі, і в разі потреби заступати його; він не наділений повноваженням благословляти подружжя, а повинен отримати таке повноваження від місцевого єрарха чи від пароха у межах парохії, і тільки тоді парохіяльний співробітник може передавати це повноваження у виняткових випадках іншим пресвітерам; як співпрацівник пароха у пастирському служінні, він повинен розвивати з парохом братерські стосунки, побудовані на взаємній підтримці; зобов'язаний проживати на території парохії відповідно до приписів правлячого архиєрея або законних звичаїв; має ті ж самі права пароха щодо часу відпустки; повинен вносити в парохіяльну касу офіру (якщо це не суперечить бажанню віруючого, який офірує цей намір), отриману від вірних у разі здійснення парохіяльних треб чи поминань. Обов'язок відслужити Божественну літургію *за парохіян* кожної неділі і в приписані правом свята має лише парох (пор. кан. 294, ККСЦ). Парохіяльний співробітник може отримувати особисті намірення і розпоряджатися ними. Зарплата за служіння заступника повинна бути вирахована в процентному відношенні відносно до оплати самого пароха за приписами правлячого архиєрея.

99. Які функції церковного чи парохіяльного комітету? Хто може брати участь у ньому? Чи такий орган має звітувати перед кимось?

Відповідно до практики давньої Церкви та згідно з духом нашого часу в парохіях для надання допомоги парохіві створено ради у пастирських та економічних справах. Саме про це йдеться в кан. 295 ККСЦ:

— У парохії повинні бути, згідно з приписами партикулярного права власної Церкви свого права, відповідні ради, які займалися б пастирськими й економічними справами.

Отже, як бачимо, ця норма передбачає існування відповідних парохіяльних рад лише стосовно пастирських та економічних справ. Існування таких парохіяльних рад полегшує діяльність самої парохії загалом і конкретно у різних пастирських проблемах. Створити парохіяльну раду має право лише єпископ, а не парох, позаяк він має право встановлювати головні норми для усіх парохіяльних рад у його єпархії, згідно з єпархіяльним статусом, що служить за основу складання положень для поодиноких парохіяльних пастирських рад. У справах економічних парохіяльна рада не має адміністративної влади, а лише є помічником парохіві в керуванні майном парохії. Ця допомога полягає в наданні порад згідно з рішеннями пароха у використанні майна.

Про те, хто саме може бути членом парохіяльної ради, в кан. 408 ККСЦ чітко сказано:

§1. Миряни, які відзначаються відповідним знанням, досвідом і повагою, заслуговують на те, щоб до них, як до знавців або порадників, зверталася церковна влада, чи як до окремих осіб, чи як членів різних рад і з'їздів, наприклад, парохіяльних, єпархіяльних, патріярших.

§ 2. Крім церковних завдань, до яких миряни допускаються на підставі загального права, компетентна влада може залучати їх також до інших завдань, за винятком тих, які вимагають свячення або які виконувати виразно забороняє мирянам партикулярне право власної Церкви свого права.

§ 3. У виконуванні церковного завдання миряни цілком підлягають церковній владі.

100. Чим регламентується діяльність церковної громади як юридичної особи? Чи є вона платником податків? Яку документацію треба в такому разі вести?

В Україні діяльність церковної громади як юридичної особи регламентується законами України. Про це можна прочитати на Християнському юридичному сайті «Релігійне право України» (<http://www.religiouslaw.kiev.ua/relorg/index.shtm>).

Щодо земельного податку прошу глянути на сайт «Вісник Податкової Служби України» (<http://www.visnik.com.ua/?./journal/3206/325706.html>).

Про особливості оподаткування прибутку релігійних організацій дивіться сайт «Законо України» (<http://uazakon.com/document/spart96/inx96022.htm>).

На цьому сайті можна прочитати лист заступника міністра фінансів, начальника Головної державної податкової інспекції України В. Н. Ільїна, адресований Державній податковій інспекції в Автономній Республіці Крим, областях, м. Києві та Севастополі. В цьому листі під заголовком «Про особливості оподаткування прибутку бюджетних, громадських, релігійних та інших організацій і спілок» написано, що «громадські, релігійні та інші організації і спілки, статутна діяльність яких не передбачає одержання при-

бутку (доходу), не подають державним податковим інспекціям звіти, розрахунки і декларації, але в разі отримання ними прибутку (доходу) від здійснення госпрозрахункової діяльності чи використання безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань на цілі, не передбачені вказаним Законом України, такі організації і спілки подають державним податковим інспекціям названу звітність та сплачують податок на прибуток на загальних підставах».

100 запитань до священика
Про віру, святі таїнства і життя Церкви

Літературний редактор
Марія Чайка

Богословський редактор
Тереза Ференц

Художній редактор
Роман Скиба

Технічний редактор
Галина Горбачук

Підписано до друку 20.06.09. Формат 84x108 1/32.
Папір офс. Офс. друк. Ум.-друк. арк. 11,8.
Ум. фарбовідб. 12,2. Обл.-вид. арк. 10,4.

ТзОВ Видавництво «Свічачо»
Свідоцтво серія ДК № 1651 від 15.01.2004 р.
79008, м. Львів, а/с 808, вул. Винниченка, 22.
Тел.: (032) 235-73-09, тел./факс: (032) 235-73-16
e-mail: post@svichado.com, url: www.svichado.com

Віддруковано з готових діапозитивів
ПП Лукашук В.С.
79009, Львів, Наукова, 5а, тел.: 8 (032) 254-02-74
Свідоцтво держ. реєстру: серія ДК №2457

Чи можуть спастися нехристияни без входження у лоно Церкви, а тільки своїми добрими ділами?

Чи можуть хресні батьки однієї дитини, що не є родичами, згодом взяти шлюб між собою?

Чим відрізняються поняття «блаженні» і «святі»?

Чи розлучена жінка має право бути хресною мамою для дитини своєї подруги?

Чи можна їсти кров'янку та споживати душенину?

Чи охрещена людина до кінця свого життя залишається християнином, навіть якщо змінить віросповідання із християнського на мусульманське?

Читайте відповіді о. Михайла Димида на ці та інші запитання у новій книжці серії «**100 запитань до священика**»

Надсилайте також нам свої запитання електронною (post@svichado.com) чи звичайною (79008 Львів, а./с 808) поштою і читайте відповіді на них у наступних книжках серії!

